

”Holistisk Forbund og Den usynlige religionen”

Indre og ytre autoritet i spennet mellom individualisme, relativisme og helhetstenkning

Øyvind Solum

Masteroppgave ved Sosialantropologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

November 2012

Copyright Øyvind Solum

November 2012

Holistisk Forbund og Den usynlige religionen

Øyvind Solum

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

’Holistisk Forbund og Den usynlige religionen’

Indre og ytre autoritet i spennet mellom individualisme, relativisme og helhetstenkning

Øyvind Solum

Masteroppgave ved Sosialantropologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

November 2012

Sammendrag:

”Holistisk Forbund og Den usynlige religionen”

Indre og ytre autoritet i spennet mellom individualisme, relativisme og helhetstenkning

Holistisk Forbund er et livssynssamfunn med hovedkontor i Oslo, og som kan sees som en del av det bredere miljøet av alternativ-spirituelle i Norge. Thomas Luckmann har betegnet ikke-kirkelig, ikke-institusjonalisert, privat religiøsitet for ”den usynlige religionen”. Holistisk Forbund kan sees på som et forsøk på å institusjonalisere nettopp denne ikke-dogmatiske strømmen, noe som skaper en rekke paradokser og utfordringer. Etter alt å dømme finnes det heller ingen tilsvarende livssynssamfunn internasjonalt, noe som gjør dette eksempelet spesielt interessant. Som vi vil se så er det mange paradokser og utfordringer rundt dette forsøket på å definere og vedtektsfeste ikke-dogmatisk, subjektivt fortolket, alternativ spiritualitet, og så skape en organisasjon rundt det.

Forskere som Paul Heelas har betegnet nyåndelighet som selv-spiritualitet, eller en Selvets religion, kjennetegnet blant annet ved større indreorientering og frihet fra tradisjonelle konvensjoner. I denne oppgaven stilles det spørsmålstegn ved Heelas’ påstander. Selv om medlemmene kan føle seg mindre bundet av tradisjonell religiøs sosialisering innebærer ikke det nødvendigvis at man er mindre ytrestyrt, bare at dagens samfunn gir andre utfordringer enn før, slik at de religiøse uttrykkene dermed blir annerledes, uten at det i seg selv behøver å anses som bevis på større indre autonomi. Selv om Holistisk Forbund ikke uten videre kan betegnes som Selvets religion, så er det likevel mye som peker i retning av at den individualistiske og relativistiske polen i forbundet er sterkere enn den holistiske eller helhetstenkende, og i oppgaven kan man se en del av de dilemmaene og motsetningene som oppstår når disse polene bryner seg mot hverandre. På noen måter kan man i det se paralleller til postkoloniale bevegelser, hvor kampen for en egen identitet og retten til å være forskjellig blir noe av det mest sentrale.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Innholdsfortegnelse	5
Introduksjon:	
Holistisk Forbund og alternativ og holistisk spiritualitet	8
Durkheim og det hellige og det profane	10
Thomas Luckmann og Den usynlige religion	11
Alternativ og holistisk spiritualitet	13
Motstridende tendenser i HoF	13
Tidligere forskning på alternativ og holistisk spiritualitet	15
Paul Heelas og Selvets religion	15
Botvar, Mikaelsson og Gilhus	17
Problemstilling	18
Metode og feltarbeid	19
Etikk og utfordringer – og meg selv i feltet	21
Styremøte i Holistisk Forbund	23
Det ukjente	24
Hellighet i HoF	27
Victor Turner – Communitas og anti-struktur	28
Mary Douglas – frihet, fellesskap og sosial kontrol.....	31

Autentisk spiritualitet, sosialisering og indreorientering	33
<i>Sigurd visjon</i>	33
<i>Marias historie</i>	34
<i>Tords historie</i>	34
Michael Foucault og maktens disiplinerings	35
Thomas Csordas – kroppsliggjøring og omvendelse	36
Alternativ tro kontra holistisk livssyn	38
Styremøtet: omskjæring og verdimesig relativisme	41
Holistiske ritualer og individualistisk holisme	45
Landsmøte i Holistisk Forbund	46
Inspirasjonsdag: Sannhet eller relativisert vitnesbyrd?	48
Ingen liker å bli lurt – tre nesten like LM-uttalelser	51
Holistene	54
<i>Ellens historie</i>	54
<i>Ernsts historie</i>	55
<i>Sigurd historie</i>	56
<i>Olavs historie</i>	58
Pål Ketil Botvar, samfunnstillit og medlemmene i HoF	59
Institusjonaliseringen av Den usynlige religion	60
En Selvets religion?	62
Én eller flere bevegelser?	63
Empower'en og puristen	65
Et middelklasselivssyn?	66

Det tradisjonelle og det individualistiske selvet	69
Detradisjonisering og resakralisering	71
Matthew Wood – og relativisering av ytre autoriteter	74
Botvar og de to eller fire variantene av holister	77
Alternativ spiritualitet i post-kolonialt lys	79
<i>Bjørns historie</i>	80
Ideen om det autentiske	81
New age som orientalisme	82
Hybriditet, ambivalens og synkretisme	86
<i>Stinas historie</i>	88
Konklusjon	90
Litteraturliste	95
Andre bøker og publikasjoner som det refereres til i teksten	98
Appendiks 1: Holistisk Forbunds formålsparagraf og plattform	100
Appendiks 2: Tre landsmøteuttalelser	104

Introduksjon:***Livssynssamfunnet Holistisk Forbund***

Masteroppgaven tar utgangspunkt i Holistisk Forbund (HoF), et livssynssamfunn med rundt tusen medlemmer, stiftet i 2002, som har vokst ut deler av den norske spirituelt orienterte alternativbevegelsen. Dette er et løst miljø som har vokst seg relativt stort de siste 30-40 årene, og særlig de siste 20, inspirert av blant annet alternativmesser, alternative bokklubber, selvutviklingssentre og alternative behandlere. I følge nettstedet alternativ.no arrangeres det årlig rundt 50 alternativmesser, med til sammen over hundre tusen besøkende. Den store alternativmessen i Oslo, som nå har flyttet til Varemessen på Lillestrøm, trekker 10-15.000 besøkende hvert år.

Riktignok vil flertallet av medlemmene i HoF ikke selv definere seg som new age, nyreligiøse eller alternativt spirituelle, men etter de fleste målestokker, både folkelige og faglige, så fremstår de som Norges fremste livssynssamfunn for akkurat den gruppen – dog i et landskap hvor det meste er relativt uorganisert.

Hovedkontoret ligger i Oslo, dog med medlemmer og lokallag og andre aktiviteter rundt i hele landet. Hovedkontoret er på kurs- og terapiseret Unity, som ligger på Youngstorget og er det alternativsenteret i Norge som i dag tilbyr flest kurs og foredrag, samt har størst tilbud av alternative behandlere. Her foregår mange av møtene HoF arrangerer, både for styre og arbeidsgrupper og publikumsrettete tilbud, inkludert deler av tilbudet om holistisk konfirmasjon og møtene til Holistisk Ungdom. HoF tilbyr ritualer i forbindelse med navnedag, vielser og gravferd, og av og til i andre sammenhenger. Disse ritualene kan i prinsippet skje hvor som helst i landet.

Noe av bakgrunnen for at HoF ble stiftet var at deler av det alternative miljøet ønsket seg en organisasjon som kunne opptre mer samlet og jobbe samfunnsrettet. Human-Etisk Forbund har etablert en slagkraftig organisasjon med mange ansatte, og oppstarterne av HoF mente at det var på tide at den spirituelle alternativbevegelsen kunne samle seg om noe tilsvarende, og da kunne få sitt av offentlig støtte til å arbeidet. HoF er ved siden av HEF det andre livssynssamfunnet i Norge. HoF er med andre ord ikke et trossamfunn, men med tilsvarende funksjon og rettigheter.

HoF ble offisielt stiftet på Den store alternativmessen i Oslo Spektrum i 2002, etter en prosess hvor en rekke alternativsentre, kurssentre, foreninger og fora rundt om i landet var trukket inn i prosessen, og hvor det var holdt rådslagningsmøter i en rekke byer som en del av dette. Viktig for mange var at HoF ikke skulle være for Oslo- og sentraldirigert, og at det skulle være plass til mangfoldet av alternative initiativ i Norge – samtidig som man forsøkte å samle seg om visse prinsipper, og innså at ikke alle ville være enig i alle de. Mange av de som engasjerte seg før stiftelsen, eller den første tiden, falt da også relativt raskt fra, mens nye kom til.

I starten var det en forventning om HoF raskt skulle vokse seg til en stor og slagkraftig organisasjon, som både skulle favne store deler av alternativbevegelsen, og som i tillegg skulle tiltrekke seg folk som ikke nødvendigvis regnet seg som alternative, men som var mer åpent konfesjonsløse spirituelle eller fritenkende. Man håpet at mange av de mer åpne fritenkende agnostikerne fra HEF heller skulle foretrekke å være medlem i HoF, da HEF, etter HoFs vurdering mer og mer var dominert av "troende ateister", og at HEF dermed ikke var et reelt fritenkende forbund, med respekt for individuelt mangfold. På tross av at det kom en del mennesker til HoF som hadde vært medlem av HEF, og en både fra alternativbevegelsen og etablerte trossamfunn, så har medlemsveksten gått tregere enn man håpet.

Tusen medlemmer har gitt forbundet råd til et lite kontor og en medlemssekretær, uten at man har hatt muskler til å jobbe så aktivt og profesjonelt med mange av sine saker, som stifterne håpet på – så langt. Riktignok trøster ledelsen seg med at også HEF brukte mange år på å bli store. De startet som "Foreningen for borgerlig konfirmasjon", og det var gjennom at dette tilbudet fikk gjennomslag, at resten av forbundet gradvis vokste seg dit det er i dag. Nå som HoF omsider har utviklet et tilbud om ritualer i forbindelse med navnedag, konfirmasjon, vielse og gravferd, og jobber med å få det etablert i flere byer, håper man at HoFs tid skal komme. Tross alt fortalte selv hun som er leder i dag at hun lenge nølte med å melde seg inn, fordi hun følte at en livssynssamfunn må kunne begrave deg før det kan tas seriøst.

Medlemmene fremstår som relativt heterogene, på tross av at det kan virke som det er en overvekt av personer med tidligere eller nåværende tilknytning til hippie- eller 68-bevegelsen eller andre motkulturelle eller relativt marginale grupper i det norske samfunnet. Blant sentrale aktører finner man personer som før, eller fortsatt, har vært aktive feminister, i lesbe- eller homobevegelsen, tatere, rockere, fagforeningsrepresentanter, erklærte moderne hekser, miljøaktivister, klienter fra psykiatrien, trygdede – og etablerte akademikere i gode yrker. Noen jobber deltid som kursledere eller alternative terapeuter, men flertallet har sine inntekter helt eller i hovedsak innen andre felt.

Emile Durkheim og det hellige og det profane

I boken "The Elementary Forms of Religious Life" definerte Durkheim religion slik:

A religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden -- beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them. (Heelas 2008:114).

På denne måten kom Durkheim forbi problemer som oppstår hvis man definerer religion som tro på åndelige vesener, noe som blant annet kan være problematisk i forhold til buddhismen.

For Durkheim var i stedet motsetningen mellom det hellige og det profane det mest sentrale, men egentlig var det samfunnet man tilba.

Whether simple or complex, all known religious beliefs display a common feature: They presuppose a classification of the real or ideal things that men conceive of into two classes – two opposite genera – that are widely designated by two distinct terms, which the words profane and sacred translate fairly well. The division of the world into two domains, one containing all that is sacred and the other all that is profane – such is the distinctive trait of religious thought. (Durkheim fra "The Elementary Forms of Religious Life", Lambek 2008:40).

Durkheim skriver likevel:

There still remain those contemporary aspirations towards a religion which would consist entirely in internal and subjective states, and which would be constructed freely by each of us. (Heelas 2008:114).

Durkheim mente at sann religion og et moralsk fellesskap inkluderte "*obedience, adherence, duty, obligation, deference, surrender, submission, obligation, self-discipline, self-denial...*" (Heelas 2008:115). Når det gjelder Durkheims ideer om en religion som består av "*internal and subjective states, and which would be constructed freely of each of us*" så kobler han det med "*the pervasiveness and dangers of utilitarian or egotistical individualism*". Å helliggjøre selvtinteressen, som Durkheim kunne oppfatte det som, ville dermed få det hellige til å fordufte. (Heelas 2008:116)

På Durkheims tid hadde vel det han kalte "Religionen av indre og subjektive tilstander" så lite omfang at han i praksis nok mente at man kunne se bort fra det. Dermed er det Durkheims

refleksjoner om det hellige og det profane, og de andre tankene Durkheim hadde om det han anså som de viktigste religiøse strømningene, senere forskere har grepet fatt i. Likevel har tydeligvis også Durkheim innsett at det fantes religiøse uttrykk som muligens falt utenom hoveddefinisjonen. Kanskje er det de samme strømningene som gradvis har forsterket seg frem til vår tid.

Det er likevel ikke en nødvendig tolkning av Durkheims religionsdefinisjon at en mer subjektiv religiøsitet representerer en kollaps av det hellige. Siden religion for Durkheim er helliggjøring av samfunnet, så følger det fra det at et radikalt annerledes samfunn enn det Durkheim kjente ville få nye religiøse uttrykk.

Thomas Luckmann og Den usynlige religion

En del år senere, men fortsatt før disse religiøse strømningene fikk eget navn, tar sosiologen Luckmann opp det som kan sees som samme tema, og som tydeligvis må ha gjort seg mer gjeldende enn på Durkheims tid. I "Den usynlige religionen" (Luckmann 2004) pekte han allerede i 1967 på noen utviklingstrekk i vestlig religiøsitet som nå langt på vei kan sies å ha slått til, og som omfatter det fenomenet som etter hvert ble betegnet som new age, og som senere heller ble kalt alternativ og holistisk spiritualitet.

Denne tolkningen bekrefter han selv en del år senere:

""The New Age" movement is marked by networks characterized by varied – generally weak forms of institutionalization in which individuals engage in syncretism or bricolage. The New Age movement constitute the form of The Invisible Religion". (Heelas 1996a:75)

Senere teorier og forskning rundt new age har brakt mange av Luckmanns temaer videre. Luckmann skiller mellom det å ha individualisme som ideologi (skjønt han har et visst forbehold mot å kalle det ideologi) og individuering som prosess (Luckmann 2004:25-26). Mens vi kan ha lett for å tenke på individuering som det å bli mer seg selv, så handler individuering, altså utvikling av individualiteten, for Luckmann om at sosialiseringen så å si får virke dypere i oss. Vi ville aldri ha stoppet opp for å reflektere, om det ikke hadde vært i møte med et samfunn som presenterer et noe annet verdensbilde enn det som eventuelt vokser frem av oss selv. Den subjektive erfaring i seg selv er uten mening uten dette, hevder han. (Luckmann 2004:59) Han sier det så direkte som at vi ikke kan skape mening på egen

hånd, og heller ikke utvikle et individuelt selv, uten i møte med et sosialt fellesskap (Luckmann 2004:60).

Individueringsprosessen er for Luckmann uatskillelig knyttet til sosialiseringen, inkludert dannelsen av verdensbilder, livssyn eller meningsunivers. Dette som oppstår når vi transcenderer vår biologiske natur, er det han kaller religion (2004:68). Kirkereligion er for ham bare et spesielt sosialt konstruert uttrykk for et bredere religionsbegrep. At mange som tilslutter seg dagens individualiserte religiøsitet er ukomfortabel med religionsbegrepet, endrer ikke for Luckmann at man står overfor samme fenomen, i ulike former. Erfaringen av et hellig og sakralt kosmos er dermed et sosialt fenomen, selv om det oppleves subjektivt, og selv om det ikke skulle være spesifikt institusjonalisert (Luckmann 2004:77). Luckmann mener likevel ikke at vi helt internaliserer alt vi blir sosialisert i. Snarere vil det ofte være betydelig dissonans når samfunnet er i endring, og et stykke på vei så kan nettopp den spenning i seg selv drive utviklingen videre (Heelas 1996a:97,105).

I det moderne industrisamfunn utvikler det seg uansett en ny form for religiøsitet, sier han (Luckmann 2004:116-117) Forbrukermentaliteten gjennomsyrrer her relasjonen det "autonome" individet har til det sakrale kosmoset, og religion blir ansett som en privatsak. Ingen modeller blir internalisert i fullt alvor. I stedet vil man konstruere både sin egen identitet og systemer for det "ytterst viktige", i modeller som tenderer til å være mer synkretistiske og vage enn tidligere offisielle modeller, altså særlig de tradisjonelle religionene.

Selv om Luckmann ikke eksplisitt har forsket på alternativ spiritualitet, la han likevel i "Den ukjente religionen" byggestenene for mye av den senere forståelsen og utforskningen av new age, og den uorganiserte åndelige interessen som gjør seg gjeldende i samfunnet.

Peter Berger så også mange av disse utviklingstrekkene ved moderne religiøsitet relativt tidlig. Han sier et sted at i et sekularisert moderne *samfunn* "the individual in fact "discovers" religion within his own subjective consciousness, somewere deep down within himself" (Berger 1973:155), og forutså dermed at denne type religiøsitet ville bli vanligere.

Det har den blitt, og for det aller meste som løse og uformelle nettverk. HoF ser slik sett ut til å representere et nytt skritt gjennom sitt forsøk på å institusjonalisere Den ukjente religionen. Men hva skjer da?

Alternativ og holistisk spiritualitet

Mange av ideene man møter i HoF er beslektet med annen alternativ spiritualitet, neopaganisme og new age, selv om det er egne varianter i HoF. Sentralt både i HoF og i store deler av det øvrige alternative miljøet er ideen om at alle må finne sin egen åndelige vei og erfare det hellige på sin egen måte, ubundet av dogmer, både fordi det hellige vil fremstå forskjellig for hver av oss, og fordi det åndelige er i konstant forandring gjennom både vår personlige historie og gjennom verdenshistorien.

Riktignok spurte jeg en tidligere leder om han så på HoF som et forbund for new agere, og hans umiddelbare reaksjon var et fnys, og at man heller kunne si at HoF bygde på tradisjoner som kunne sies å være "old age". Når jeg diskuterte det videre med ham så var ikke hovedpoenget at HoF ikke inkluderte folk som så seg som new age, eller som media eller omverden anså som det, for selvfølgelig håpet han at de ville føle seg hjemme i HoF. Poenget var at han ville understreke at etter hans oppfatning bygget HoF vel så mye på gamle esoteriske og mystiske tradisjoner, skjønt også folkelige, og kanskje særlig tradisjoner fra urfolk, heksebevegelser, sjaman-tradisjoner osv, altså mye av det som av og til kalles neopaganistiske tradisjoner, og med en spiritualitet som ofte er immanent og som omfatter jorden, i motsetning til visse strømninger av både new age, tradisjonell religion og østlig filosofi, som kan være mer transcendent, og hvor det åndelige sees som å finnes utenfor eller bakenfor det jordiske og personlige. Likevel er det ikke vanskelig å finne medlemmer på hele denne skalaen.

Motstridende tendenser i HoF

Det er flere motstridende strømninger som brytes innad i forbundet, og som gjør at man dels fortolker begrepet holisme forskjellig, og vektlegger ulike aspekter av det man forstår som holisme. For de fleste innebærer holisme rett og slett en bestrebelse etter helhetstenkning, og en erkjennelse av at alt på en eller annen måte henger sammen, selv om vi ikke nødvendigvis forstår hvordan. I det ligger at mange er skeptisk til å se ånd og materie som absolutte motsetninger, noe som kan ha bidradd til at det nettopp er de delene av alternativbevegelsen som er mer opptatt av "jordorientert spiritualitet", og filosofi som omfatter både kropp og samfunn, som føler seg mest hjemme i HoF.

For andre blir nok "holisme" mer et symbol- eller signalord som har erstattet "alternativ", men som likevel fortsatt mer peker på en prinsipiell åpenhet for all spirituell søking, men også ulike former for selvutvikling, alternativ behandling og mystiske filosofier og fenomener.

Av til dels motstridende strømninger kan nevnes holisme og alternativ filosofi som en type motkulturell bevegelse, som dels henter frem elementer fra det førmoderne eller eldre tider og kulturer som menes delvis tapt, blant annet elementer som mystikk, helhetstenkning og fellesskap, og som er til dels svært kritisk til mye av dagens samfunn. Andre i forbundet fremstår som ektefødte barn av dagens samfunn og er en del av og støtter opp om et moderne fragmentert, mål- og individorientert markedssamfunn, selv om man på noen områder kan være sterkt kritiske til det. Andre gjør forsøk på å formulere en postmoderne spiritualitet, etikk, identitet og verdensbilde, skjønt også dette ofte spriker.

Mange i HoF slites mellom å omfavne mystikerens sannheter, ideer om radikal individualistisk relativisme, og det å etablere holisme som en klarere definert global ideologi. Men hvor sette grenser mellom en fellesideologi eller ny kosmologi som man kan kommunisere utad som noe man står for, og det at holisme skal omfatte alt, og at sannheten ligger i hver enkelt og at ingen kan si hva som er sant for andre?

Jeg opplevde stadig at når noen innad i forbundet ønsker at landsmøtet eller styret skal vedta en klargjøring angående holisme, eller en tydeligere felles etikk eller struktur for ritualer, så kom det reaksjoner fra andre som mente at man da var i ferd med å lage en ny tro, og at det var uholistisk. Ved å si ja til noe så sier man nei til noe annet, innvendes det, og da sier man nei til noens sannhet, og altså noe av helheten. Denne spenningen kunne iblant gjøre vedtak vanskelige, og skapte forskjellige tolkninger av hva HoF burde prøve å få til.

Erfaringen av å være marginalisert av et mektig storsamfunn sitter som en sterk refleks i mange. Radikalt forsvar for mangfold og forskjellighet er grunnleggende, og tilsvarende redselen for nye dogmer og ensrettende systemer. Selv om det som oppfattes som tradisjonelle og dogmatiske strukturer innen tradisjonell religiøsitet er en slags hovedfiende, så finnes det en tilsvarende skepsis til all dogmatikk og maktstrukturer både innen medisin, psykiatri og andre tradisjonelle eller "mainstream" institusjoner – og en frykt for at det skal gjenskapes i egne rekker.

Tidligere forskning på alternativ og holistisk spiritualitet

Meg bekjent er det ikke forsket på norsk nyåndelighet og alternativ spiritualitet av antropologer, og da heller ikke noe på HoF. Men på new age og alternativ spiritualitet i Norge har det vært publisert noe av andre religionsforskere. Før jeg presenterer det vil jeg bruke litt plass på en sentral forsker i dette landskapet, antropologen og religionssosiologen Paul Heelas. Jeg vil så vurdere mye av mitt materiale opp mot hans funn og teorier om vestlig nyreligiøsitet og alternativ spiritualitet.

Paul Heelas og Selvets religion

Heelas har viet det meste av sin forskningskarriere til å samle og analysere empiri om new age og alternativ og holistisk spiritualitet. Heelas videreutvikler ideen om en uformell "selvets religion", og ser ut til å mene at dette ikke bare et ideologisk skifte i verdier, men et reelt skifte fra ytreorientering til større grad av indreorientering, altså at individet oppnår større personlig frihet i forhold til ulike religiøse tradisjoner og dermed i forhold til sosialisering generelt.

Heelas mener at kjernen i new age er det han kaller selv-spiritualitet, og at denne fellesnevneren gjør at det er en felles tråd i dette feltet, selv om man møter et tilsynelatende usammenhengende mangfold av ideer og praksiser. (Heelas 1996b:2) Han beskriver selv-spiritualitet som å handle primært om at "the human condition" kan bli transformert. Han påpeker at new age-spiritualitet også handler om å forvandle jorden, men mener at det i new age er en generell enighet om at kjernen er å få tak i vår autentiske natur, som ligger i personen. Selvet regnes som hellig, sier han. Undertittel på hans bok "The New Age Movement" er da også "The Celebration of Self and the Sacralization of Modernity".

New age feirer det å være menneske og representerer dermed på noen måter et brudd med "The modern condition", sier han (Heelas 1996b:3-4), men samtidig oppfyller den andre sentrale verdier i den moderne kulturen.

Han mener at new age ikke kan sees som en nyreligiøs bevegelse eller en samling av nyreligiøse bevegelser (Heelas 1996b:9), men at new agere kan defineres som "*those who maintain that inner spirituality – embedded within the self and the natural order as a whole – serves as the key to moving from all that is wrong with life to all that is right*" (Heelas 1996b:16). Selv om det kalles "The New Age Movement" betyr ikke det at det er noen bevegelse i vanlig

forstand, sier han, snarere refererer det til antakelsen om at menneskeheten utvikler seg inn i en ny tidsalder. I dette ligger det en viss fremtidsoptimisme, og for noen går denne forhåpningen over i en direkte forventning om et slags nært forestående "tusenårsrike".

Han påpeker at mange som betegnes som new age ikke liker eller identifiserer seg med den merkelappen. Heelas mener likevel å vite hvem som bør regnes som dette, og hvem som faller utenfor, og ramser opp en rekke personer, sentre og miljøer han mener må regnes som eksempler på new age, på tross av at mange av disse ikke sees slik av dem selv. Det er i neste omgang de samme gruppene han bruker som eksempel for å underbygge sin definisjon av new age, noe som kan oppfattes som en sirkeldefinisjon (se Heelas 1996b:18-32).

Han sier at new agere kan ha mange uttrykk, hvorav to motstridende typer er puristen og empower'en, som begge mener at kapitalistisk modernitet ikke virker. Puristen mener at den moderne verden er grunnleggende feilaktig, og representerer en motkulturell kraft, mens empower'en mener at man kan omfavne alt hva verden inneholder også av materielle goder, om det bare knyttes an til indre spiritualitet. (Heelas 1996b:32)

Heelas nevner at individualisme og holisme er to av kjennetegnene til selvspiritualiteten. (Heelas 1996b:33-34) I mitt materiale fremstår dette ikke bare som to kjennetegn, men faktisk som to til dels motstridende aspekter, eller i det minste to "poler".

I senere bøker ser Heelas (Heelas 2008:10) ut til å foretrekke begreper som "holistic spiritualities of life", fremfor new age, selv om ser han bruker disse begrepene relativt synonymt som selv-spiritualitet. (Heelas 2008:17)

The expression "spiritualities of life" refers to all those "teachings" and practices which locate spirituality within the depth of life. Spirituality is identified with life-itself, the agency which sustains life; spirituality is found within the depths of subjective-life, our most valued experiences of what it is to be alive. (...) (Heelas 2008:25)

Han er ikke lenger komfortabel med å kalle alternativ spiritualitet for new age eller selv-spiritualitet, men mener at det i stedet er "liv" som er kjernen i new age-bevegelsen (Heelas 2008:26). Den motsatte formen er spiritualitet som springer ut av en transcendent Gud, som prøver å påvirke oss og som krever konformitet. For inner-life-spirituelle er dette i realiteten å vende seg vekk fra det guddommelige, siden vi finner det sanne spirituelle i kjernen av selve livet, inkludert i vårt eget indre, mens underkastelse for en tradisjon er å la være å lytte til dette guddommelige, men å leve på utsiden av seg selv og dermed spalte seg av fra det guddommelige.

Botvar, Mikaelsson og Gilhus

Religionsforskerne Lisbeth Mikaelsson og Ingvild Sælid Gilhus har forsket på deler av det nyreligiøse miljøet i Norge og ser ut til å være på linje med Heelas i mange av sine påpekninger av det motsetningsfylte ved dette de betegner som selvreligion, og vektlegger særlig det uforpliktende markedsmessige aspektet ved nyåndeligheten (Gilhus 1998:155,181). De beskriver nyåndeligheten som en uorganisert bevegelse som etter eget forgodtbefinnende setter sammen enkeltelementer fra ulike retninger og tradisjoner.

Pål Ketil Botvar ved Stiftelsen Kirkeforskning har blant annet sett på politiske og samfunnsmessige sympatier og konsekvenser (Botvar 2009 og 2010), og funnet at alternativt spirituelle i snitt er mer samfunnsengasjerte enn ikke-religiøse, og en anelse mer enn tradisjonelt religiøse, selv om det her ikke er store forskjeller. Han peker likevel på at miljøet er sterkt delt, med en rød-grønn fløy, som kanskje kan sies å være den mest "holistiske", og en høyrefløy som ser ut til å være mer fenomenorienterte og opptatt av mystiske fenomener, uten at det peker mot noe større engasjement. Botvar mener at dette spriket i miljøet er en av grunnene til at man ikke har klart å organisere seg bedre og gjort seg gjeldende i samfunnet i større grad, på tross av at en betydelig del av befolkningen i en viss forstand kan sies å være alternativt spirituelle. Han mener at man på mange måter kan si at det alternative egentlig rommer to motstridende "religioner", én fragmentarisk, fenomenorientert og fatalistisk, preget av folketro, og en mer ideologisk, individualistisk og helhetstenkende, opptatt av selvutvikling og spiritualitet. Noe lignende hevdes av Lars Ahlin, som har forsket på alternativ religiøsitet i Sverige og Danmark, selv om de deler det opp litt ulikt, vektlegger noe forskjellige aspekter, og ikke bruker helt de samme begrepene (Ahlin 2001, 2007).

Men om vi ikke bare ser etter forskning direkte på alternativ og holistisk spiritualitet, men også beslektete problematikker, så er det mange som kunne nevnes. Anthony P. Cohen har tatt opp selvet som antropologisk utfordring i boken "Self Consciousness – An Alternativt Anthropology of Identity" (Cohen 1994). Og Anthony Elliott har skrevet "Concepts of Self" (Elliot 2008) og "The New Individualism – the Emotional Costs of Globalization" (Elliot 2009) og diskuterer følger av globalisering og den nye individualismen, og hvordan folk forsøker å definere eller gjenoppfinne seg selv på nytt og gjenfinne mening i en verden som oppleves stadig mer fragmentert.

Anthony Giddens har skrevet mye om sammenhengen mellom denne formen for livssyn og det han gjerne kaller det senmoderne. (Giddens 1991) "Bli den du egentlig er", oppleves av mange som et treffende motto på veien til å utvikle autentisitet. Selv om de fleste i HoF ikke trekker frem rasjonalitet som det viktigste, men heller er opptatt av en avdekking av det "opprinnelige" og "naturlige" i oss, er det andre som snakker om ikke bare en postmoderne spiritualitet, men en post-postmoderne spiritualitet. Moderniteten, den logiske rasjonalitet, tradisjonell vitenskap og sentrale sider av det moderne samfunn sees av mange på som en fiende som er skyld i fremmedgjøring og ødeleggelsen av kloden – selv om noen mener å se konturene av en syntese mellom rasjonell vitenskap og intuitiv åndelighet i den nye holismen. Giddens påpeker at det er mye i disse miljøene det er riktigere å betegne som moderne eller senmoderne. Man kan stille spørsmålstegn ved i hvor stor grad miljøet representerer noe vesentlig annet enn "mainstreamen", eller om de uttrykker mye av kjernen i en moderne, individualistisk kultur, som er sterkt preget av forbruk og en opplevelse av fragmenterthet.

Problemstilling

Når jeg studerer HoF vil det å se på deres forhold til selvet være et sentralt fokus – ikke minst siden flere forskere mener dette er det mest sentrale ved slike miljøer.

I denne oppgaven vil jeg undersøke i hvilken grad Heelas beskrivelse av new age som en Selvets religion er treffende, i det minste slik det kommer til uttrykk i HoF.

For det andre om den individualismen og relativismen som preger miljøet gir støtte til Heelas hypotese om at dette fører til økt indreorientering enn i mer tradisjonell religion, som etter sigende er mer ytreorientert.

For det tredje vil vi forsøke å komme frem til hva som reelt er de mest sentrale drivkreftene i miljøet, og se hvordan de understøtter eller motarbeider dels HoFs uttalte målsetninger.

For å belyse disse spørsmålene vil jeg vurdere om teoriene til Matthew Woods teori om "nonformative religion" i forhold til eget materiale, foruten hvordan relevante teorier fra blant annet Luckmann, Douglas, Giddens, Csordas og Foucault kaster lys over feltet, inkludert uenigheten mellom Wood og Heelas angående hvorvidt new age kjennetegnes ved reell indrestyring eller ikke, og om det er rimelig å skille mellom ulike former for individualisme,

som Heelas mener (Heelas og Woodhead 2005:95-97). Jeg vil også undersøke hvordan Victor Turners teorier om struktur kontra *communitas* atskiller seg fra de overnevnte.

Luckmanns har uttalt at:

"The New Age" movement is marked by networks characterized by varied – generally weak forms of institutionalization in which individuals engage in syncretism or bricolage."
(Heelas 1996a:75)

Det er mulig å oppfatte Luckmann dithen at han mener at new age representerer et overfladisk livssyn, hvor man setter sammen elementer som man selv føler for.

Det overstående sitatet fra Luckmann kan likevel sees i et annet lys. Postkoloniale teoretikere kan kaste et kompletterende og oppklarende lys over aspekter av feltet. For enkelte grupper så kan storsamfunnet oppfattes som en slags kolonimakt som har gjort visse grupper til ofre, og hvor disse nå øyner en mulighet til å gjenskape et nytt ståsted, men hvor noen av disse også ser dette som et bredere frelsesprosjekt – hele samfunnets langsiktige overlevelse avhenger av at de koloniserte lykkes i sitt prosjekt.

Det er uansett en rekke spenninger i miljøet, som individualisme kontra helhetstenkning, fragmentering kontra politisk handling, relativisme kontra felles ideologi, frihet kontra fellesskap og mangfold kontra struktur. Mye av dette går over i hverandre, men kan også representere reelle motsetninger. Jeg vil derfor utforske en del av disse større eller mindre motsetningene eller polaritetene og se hvordan de utspiller seg i HoF, hva det fører til og om det å studere dette kan bidra til en bedre forståelse av sentrale dynamikker i forbundet.

Metode og feltarbeid

I feltarbeidet har jeg lagt stor vekt på å delta i styremøter, ritual-planleggingsmøter, strategi- og temamøter, arbeidsgrupper, åpne foredrag og en rekke ritualer både nasjonalt, dvs hovedsakelig i Oslo, og i lokallag, mest på Nesodden, men også i Stavanger og andre steder. Noen av møtene har omfattet 50 personer eller flere, og andre har vært med bare noen få.

Jeg har hatt omfattende samtaler særlig med sentrale tillitsvalgte i organisasjonen og andre aktivister, og i noen grad litt mer passive medlemmer, tidligere medlemmer og sympatisører, foruten personer som finnes i kretsen rundt HoF, men som har valgt å ikke være medlemmer.

Deltakende observasjon i ulike fora av både formell og uformell karakter, hvor medlemmer har kunnet utfolde seg har dermed vært det sentrale, selv om jeg har supplert dette ved å gå gjennom styre- og andre møterefater, rapporter og skrifter fra hele forbundets korte historie, og ellers annet som medlemmer har publisert eller bøker, artikler, filmer og nettsteder som de har brukt som kilder eller henvist til på annen måte.

Oftest har jeg bare deltatt på arrangementer eller snakket med folk, uten å sitte med blokk på fanget eller annet, for at det ikke skulle virke avledende på temaene som var oppe. Så har jeg heller notert når jeg har kommet hjem. En del ganger har jeg likevel notert underveis for å få med detaljer. En gang i blant har jeg tatt opptak av samtaler eller arrangementer.

Jeg har foretatt en del ustrukturerte, muntlige dybdeintervjuer for å få individuelle livshistorier for å se hvordan folk skildrer sin egen utvikling og hvordan de beskriver seg selv. I blant har jeg hatt slike samtaler med folk i flere omganger for å kunne gå dypere i visse temaer, og se om de vektlegger noe annet i en senere samtale. Jeg har også vært med informantene mine privat, eller i tilknytning til andre sammenhenger enn noe som kan assosieres direkte til HoF, for å legge merke til i hvor stor grad temaer fra HoF ser ut til å prege resten av livet deres, eller motsatt.

Til slutt har jeg brukt nettet aktivt, og særlig Facebook. Der har jeg både fulgt med på hva folk poster og deltar i av diskusjoner, og jeg har chattet mye med noen av de aktive, og slik fått frem synspunkter og annet som ikke har kommet frem i andre sammenhenger. Jeg har også hatt en del uformelle mailintervjuer, og sendt ut spørsmål til en rekke medlemmer, og fått inn en del svar. Dette siste er ikke noe jeg vil legge så mye vekt på i oppgaven, men det har bidradd til at jeg har fått et bredere bilde av ulike aspekter av miljøet.

Jeg lar noen enkeltepisoder, som et styremøte og et landsmøte, bli inngangsporter til bredere temaer. Disse enkeltepisodene gis en sentral plass, og mange av diskusjonene knyttes opp mot dem. Min problematisering av disse hendelsene skjer likevel i lys av et ganske omfattende innsamlet materiale. Uten denne bredere konteksten vil nok enkelte episoder eller standpunkt som skildres kunne fremstå som noe uforståelig. Innimellom skildringen av disse enkelthendelsene vil jeg trekke inn en del empirisk materiale fra andre situasjoner for å vise hvordan disse hendelsene er representative for en del vesentlige mønstre i organisasjonen, og synliggjør holdninger og reaksjonsmønstre som er beskrivende for dette miljøet.

Jeg presenterer også en del utdrag av livshistoriene til noen aktive holister. Disse individuelle historiene har bidradd til å kaste et verdifullt lys på hva som motiverer de aktive til å være

mer eller mindre aktive i HoF, og i forhold til å forstå dynamikken bl.a. i organisasjonsprosessene i HoF. Noe av dette materialet kommer innimellom presentasjon av de sentrale episodene jeg bruker som utgangspunkt, for å begynne å gi et bilde av menneskene, mens en del andre historier presenteres for å belyse en del aktuell teori, og oppgavens konklusjoner.

Etikk og utfordringer – og meg selv i feltet

Jeg har fulgt både HoF og Alternativt Nettverk siden starten, og kjente fra før feltarbeidet en del folk i miljøet, både privat og profesjonelt, ikke minst siden jeg i flere år arbeidet med alternativmessene i Oslo, Bergen og Trondheim og i redaksjonen i Magasinet Visjon, Alternativt Nettverks tidsskrift. Faktisk var det slik at jeg for rundt 20 år siden avbrøt et hovedfag i sosialantropologi midtveis, og hvor jeg var i ferd med å skulle skrive om alternativbevegelsen i Norge, men hvor jobbmuligheter med Alternativt Nettverk ble mer interessante for meg på den tiden. Så trakk jeg meg for noen år siden ut av de rollene, og fikk i stedet lyst til å gå videre studiemessig, og ville se videre på deler av miljøet med et akademisk blick igjen.

Det har gitt meg lett innpass i de fleste sammenhengene jeg mener er relevante for prosjektet, noe som er en fordel, men det gir naturligvis andre utfordringer. Tilstrekkelig distanse kunne være en av dem, og en annen folk i HoF nok kunne glemme at jeg deltok på ting som masterstudent i sosialantropologi, selv om det var noe jeg gjentatte ganger opplyste om.

De opplevde meg dermed vanligvis som en likeverdige som satt og diskuterte felles problemstillinger, selv om jeg fra tid til annen også kunne stille spørsmål for å tydeliggjøre problemstillinger jeg hadde som en del av mitt eget prosjekt, og hvor jeg av og til da nesten opplevde det som etisk problematisk å se hvor lett enkelte synliggjorde problematiske holdninger eller selvmotsigelser. I de øyeblikkene kunne jeg føle meg som en tabloid journalist som under falsk flagg misbrakte folks tillit for å få frem et fiffig poeng fra folk som ikke alltid hadde perspektiv på hvordan de lett kunne bli oppfattet av andre. Noen kunne dermed være svært åpenhjertige, også om sårbare aspekter av eget liv, noe jeg dermed har anonymisert i oppgaven, eller i mange tilfeller rett og slett har unnlatt å skrive om, selv om det ligger der som en del av mine bakgrunnsdata. De som er referert med livshistorier eller

som har kommet med private refleksjoner til meg, og som jeg har referert her, har fått anledning til å lese og godkjenne utdraget, selv om de er anonymisert.

I blant har det vært vanskelig å ta med alle informasjon, siden det i noen tilfeller er små miljøer, hvor personer og hendelser lett kan identifiseres av andre involverte. Det er en del tilfeller hvor de som kjenner miljøet lett vil identifisere en del av dem som omtales. Det er også grunn til å anta at flere i miljøet vil lese masteroppgaven når den blir ferdig. Dermed må jeg regne med at det jeg skriver vil bli gått etter i sømmene også av de involverte, og at beskrivelse av mellommenneskelige situasjoner lett vil kunne identifiseres, om jeg ikke anonymiserer. I noen tilfelle har de involverte eksplisitt uttrykt at det er greit å dele en del personlige synspunkter og hendelser. I andre tilfeller er omskriving nødvendig for at personer ikke skal være gjenkjennbare, og i hvert fall ikke for utenforstående. De fleste navn på holister i oppgaven er endret. På grunn av at mange av de omtalte har klart definerte posisjoner i HoF så vil likevel full anonymisering rett som det er ikke være mulig.

Nå er ikke lignende utfordringer når det gjelder aktiv deltakende observasjon fremmed i antropologien. Harald Beyer Broch (1996) forteller hvordan han som antropolog på en hvalfangst-båt må stå skulder til skulder med fangstfolkene og et stykke på vei delta i håndgemeng en gang aktivister fra Greenpeace forsøker å borde skipet. Han reflekterer i den forbindelse over hva som ville skjedd hvis han hadde valgt å ikke delta som en av fangstfolkene i konfrontasjonen med Greenpeace, og er relativt sikker på at det ville ha vanskeliggjort samarbeidet som han var avhengig av for å få det innblikket han trengte som forsker.

Noe tilsvarende beskriver Paul Stoller (1989) hvordan han kom til å få innblikk i den vanligvis skjulte verden til soroko'ene hos Songhayene i Niger. Avgjørende sider av dette ville ha forblitt skjult for ham, om han ikke hadde latt seg innvie i denne tradisjonen, og etter beste evne forsøkt å følge spillereglene. Han fikk da tilgang til data som ville ha vært utilgjengelig om han hadde insistert på å holde på en distansert observatør-rolle. Slik sett minner han om at deltakende observasjon i mange tilfeller faktisk forutsetter at man deltar, og ikke kun observerer. Tilsvarende ville det nok være vanskelig å få tilgang til den bredden av møter og annen kommunikasjon med mennesker i HoF utenom gjennom aktiv deltakende observasjon.

Styremøte i Holistisk Forbund

Jeg er på styremøte i HoF sammen med 6-7 andre. Vi møtes på Unity-senteret på Youngstorget, hvor HoF leier kontor. Det er rundt møtebordet på kontoret vi møtes. Det står et par skrivebord på den ene vegg, bokhyller med papirer, alternative bøker, englekort og litt annet på en annen vegg, og en sovesofa med en chakraplansje over på den tredje, så litt trangt er det. Unity-senteret er Oslos største alternativsenter, med flere etasjer med kontorer og behandlingsrom, som inneholder et bredt spekter av alternative aktører, både innen alternativmedisin, healing, selvutvikling og spirituelt orienterte retninger. Det er fire kursrom i huset hvor det stort sett kontinuerlig foregår kurs eller foredrag, som kan vare alt fra en time til mange dager. Fra mange av rommene siver det ut røkelseslukt, og man kan av og til høre musikk fra noen som driver med forløsende dans eller holotropisk pustearbeid. Selv om stort sett alt er mer eller mindre "alternativt" så er det ikke slik at leietakere anser seg som medansvarlig for andre tilbud i huset. Enhver står for sitt, og få, om noen, har oversikt over alt som skjer på huset.

Styremøtet foregår en lørdag fra klokken elleve til fire, avbrutt av en halvtimes lunsjpause hvor de fleste hentet seg en tallerken vegetarmat fra huskaféen. Denne lørdagen var det så vidt kokken klarte å fylle opp grytene fort nok, på grunn av ekstra mange spisegjester, ikke minst den store gruppen som deltok på helgekurs i "orgastisk yoga", inspirert av tantra-tradisjonen, et par rom bortover i gangen fra der hvor vi holdt møtet vårt. Mange medlemmer i HoF deltar regelmessig på den type alternative aktiviteter, men de fleste av møtene som er i regi av HoF er vanligvis relativt nøkterne når det kommer til den type aktiviteter. Man er oftest opptatt av at HoF ikke skal promotere spesifikke alternative retninger, og at folk som kommer på møter i regi av HoF kan ha forskjellig erfaring med slikt. I lokallagene kan man riktignok av og til invitere foredragsholdere som utforsker spesifikke tema mer inngående, men for det meste fokuserer på HoF på mer generelle temaer eller tilbud, inkludert overgangsritualer, spesialtilpasset de som ønsker å gifte seg eller ha navnedag osv i regi av HoF. Når det er styremøter så er det organisasjonssaker som står i sentrum. Likevel vil det også der rett som det er dukke opp ting som understreker HoFs særegenhet.

Noen av deltakerne på styremøtet har kommet langveisfra, blant annet to fra Bergen, én fra Tromsø og flere fra østlandsområdet utenfor Oslo. Aldersmessig befinner alle seg mellom 40 og 60 år, og det er noenlunde likelig fordelt mellom kjønnene, eller en liten kvinneovervekt. Noen har høyere utdanning, mens andre er relativt ufaglærte, uten at det er noe tema i sammenhengen. De fleste har likevel en arbeiderklassebakgrunn, noe som er erfaringen min

fra de fleste andre medlemmene jeg har snakket med, og som går på tvers av den alminnelige oppfatningen at den såkalte alternative spiritualiteten er et middelklasse-fenomen. Kanskje den forestillingen kommer av at mange faktisk tross alt har noe bedre utdanning enn gjennomsnittet av befolkningen, og ellers ofte er aktive innen ulike felt, inkludert mye frivillig arbeid, og dermed utgjør det som kanskje kan betegnes som "den nye middelklassen", som dog da har lite med foreldres klassebakgrunn å gjøre, men mer med sosial mobilitet og økt utdanningsnivå generelt i befolkningen.

Jeg forfulgte dette temaet i flere private samtaler med medlemmer, og fant at mange kunne ha opplevelsen av å ha "tatt sats og dratt seg selv opp etter bukseselene". Det har ikke vært selvsagt at de skulle ta høyere utdanning og utfordre visse konvensjoner, og flere kunne fortelle om motstand og skepsis i sitt opprinnelige miljø og familie, og utfordringer i forhold til å markere seg i et storsamfunn med høye krav og verdier de ikke alltid følte seg hjemme i. Nettopp denne erfaringen av å stå i to eller flere verdener eller kulturer, ofte sammen med en kamp for å bli respektert eller hørt i forhold til noe som er vesentlig for en selv, er gjennomgående hos mange i HoF. Nå er det selvfølgelig ikke alle som har arbeiderklassebakgrunn, men hos de andre går det igjen at de vanligvis har livserfaringer som gjør at det de har opplevd som den vanlige norske normal-kulturen ikke har vært det selvfølgelig eller eneste normative utgangspunktet.

Det ukjente

Når jeg kommer til styremøtet får jeg en klem av HoFs sekretær, Marianne. Marianne er i overkant av 40 år og har jobbet som kjemiingeniør i SFT, men søkte nye veier etter en periode med helseproblemer. Også de andre i rommet hilser vennlig til meg, og et par til reiser seg og gir en liten velkomstklem. Første punkt på programmet er nå, som stort sett alltid, "det ukjente". Dette er et punkt som helst skal starte ethvert møte i regi av HoF. Det er nok ikke helt tilfelle, men styret pleier i hvert fall å være påpasselig med det på sine møter, gjerne som et formelt punkt på dagsorden. Ofte blir det punktet i så fall nummerert 0, og både styre og landsmøte har gjentatte ganger bekreftet at man mener at dette er et viktig og sentralt punkt på møter i HoF. Før landsmøtet i 2009 ble det arrangert et fagseminar med tema "det ukjente som ressurs i HoF". Faktisk kan man i vedtatte virksomhetsplaner finne et punkt 0 som sier:

0. Det ukjente

HoF er en organisasjon som skal være åpen for at «Det ukjente» er en ressurs, selv om det må være opp til den enkelte å tolke innholdet i dette begrepet, og også nytten av det. Så langt som mulig skal derfor:

- *«Det ukjente» være en faktor når man planlegger og gjennomfører møter og andre aktiviteter i regi av HoF sentralt.*
- *Lokallag stimuleres til å ta i bruk «det ukjente» på den måten de finner mest hensiktsmessig*

På styremøtet så på forhånd et av medlemmene, Johannes, blitt spurt om å lede "det ukjente" som en start på møtet. Utover at personen som leder dette punktet er kjent så er poenget at man ikke vet hva vedkommende vil dele med de andre. Helst skal det å lede dette punktet gå på rundgang. "Det ukjente" kan være en visualiserings- eller meditasjonsøvelse, en historie om noe som har skjedd på veien til møtet, et dikt eller noe helt annet. Noen ganger er poenget at man skal bli ledet til å selv erfare et glimt av noe hellig eller et øyeblikks stillhet eller tilstedeværelse eller fellesskap med de andre. Eller det kan være noe rart, eller ikke så veldig rart, hunden din gjorde dagen før. En del medlemmer forteller at det punktet på dagsorden handler om å gjøre plass til det åndelige på alle møter. Å være åpen for det ukjente er det samme som å være åpen for det hellige eller for at det åndelige kan erfares i neste øyeblikk og på måter du ikke på forhånd forestiller deg. Men når alt henger sammen, og alt er en del av helheten, så er det heller ikke noe som kan sies å være mer åndelig enn noe annet, understreker flere medlemmer til meg, når jeg spør – og i hvert fall ikke som man kan vedta som noe som kan gjelde andre.

I noe av informasjonsmateriellet til HoF sies det at forbundet har tre kjernepunkter: *"alt henger sammen – mangfold – udogmatisk åndelighet"*. Dermed kan man ikke stille noen krav, eller ha noen spesielle forventinger, til hva "det ukjente" burde inneholde. Det ville for det første gjøre at det ikke var ukjent lenger, noe som ville være brudd med hele poenget, og det ville fort kunne bli dogmatisk, siden det ville være å forsøke å definere hva som er åndelig eller ikke, eller grader av åndelighet, noe alle er enige i at er absurd. Man ville også slutte å være så mangfoldig. Til slutt ville man dermed lett ende opp med å lage en ny religion eller ideologi, og er det noe verden har nok av så er det religioner, eller at folk mener at de har funnet sannheten, også for andre. Og dogmatisme fører til tvang og undertrykkelse og forsøk på å begrense andre, og i hvert fall underkjennelse av at din personlige sannhet må aksepteres og anerkjennes fullt ut. Å tro på engler eller krystaller er slik sett ikke noe bedre enn noe som

helst annet. Men å avfeie at slike fenomener kan være reelle for andre blir minst like galt. Det var ikke bare Sigurd som gjentatte ganger fremførte denne linjen med argumenter, men også flere andre sentrale medlemmer – og oftest ville dette være noe som man internt ikke kunne argumentere mot, uten at man selv slet med vedtektene. Rett som det var hørte jeg også forskjellige medlemmer erklære med entusiasme at dette med "det ukjente" er en genial oppfinnelse av HoF, og at det nærmest er revolusjonært. Som en av de sentrale uttrykte det:

Det ukjente er en genial idé. Virkeligheten er ikke begrenset til det materialistisk-ateistiske. Hva er forholdet mellom ånd og materie, og hvordan funker det? Det er ukjent!

At da individuelle medlemmer har forskjellige varianter av "det ukjente" de liker mer eller mindre godt, får heller stå sin prøve. Noen kom i blant med diskre hjertesukk over at de var lei av at noen absolutt skulle lede en meditasjon eller en runde med orakelkort, eller gjøre noe som var for tradisjonelt åndelig, mens andre kunne komme med private hjertesukk over at det var for lite av det slaget, og at de følte det ble litt tomt og meningsløst hvis noen bare delte en kuriøs episode om hunden sin. De savnet rett og slett å oppleve at HoF skulle oppleves litt mer som et spirituetelt utviklingsfellesskap, og kunne synes det var for lite av det. Men jeg hørte sjelden at noen konkret tok opp som sak at man ville endre denne høyst variable praksisen, for hvordan skulle det i så fall begrunnes på en måte som ikke i seg selv var et brudd med vedtektene? Selv om noen av og til kunne ha et vagt "Keiserens nye klær"-uttrykk i ansiktet når det noen presenterte som "det ukjente" overhode ikke traff dem selv, så innså de fleste at om man kritisere det andre valgte å komme med, så ville kritikken raskt snu seg mot dem selv. For avslørte de ikke ved sin kritikk en manglende aksept for at det hellige var i alt og på alle måter, og at andre måtte ha rett til sin erfaring og sin mening om hva som skulle presenteres som det ukjente akkurat da? Og om "det ukjente" ble forutsigbart på noe vis, så var det ikke lenger ukjent, og da kunne skrittene til en ny religion bli kort. HoF kunne bli enda en trosretning innen det alternative.

På tross av at en del av poenget med Det ukjente var at det åndelige skulle være tilstede i starten av organisasjonsmøter, og helst prege den videre behandlingen, og på tross av at det var flere som savnet en sterkere følelse av samhold og fellesskap med de andre, så var det tydeligvis vanskelig, eller ikke ønsket, å gjøre endringer på det punktet. Da fikk heller hjertesukk, som fra et aktivt medlem her, besvares med å lage tilbud i andre sammenhenger:

Jeg føler personlig at noe mangler i HoF. En av de tingene jeg har savnet mest helt fra begynnelsen i 2002, etter en magisk innvielse, er samhold. Jeg hadde gledet meg enormt

til å møte "likesinnede" og kanskje meditere sammen og gjøre andre ting, eller bare prate, bli kjent, utveksle ideer, filosofere og sånt. Noen gode møter har det dog vært, men svært få.

På styremøtet venter vi dermed mildt avventende på hva Johannes skal dele med oss som "det ukjente" denne gangen. Johannes er en vestlending på rundt 40 år, med kort skjegg og langt hår, som har vært engasjert i arbeidet med holistiske ritualer, og særlig konfirmasjon. Han forteller at en amerikansk talentspeider har vist interesse for gitarferdighetene hans. Gitarinteressen har ligget der i tyve år eller lenger, uten at det har blitt til så mye mer enn spilling på hobbybasis. Kan det være at en gammel drøm nå er i ferd med å bli virkelighet? Johannes åpner dataen og spiller lydfilen han har sendt til amerikaneren, og er tydelig rørt av denne muligheten. Gruppen hører på i taushet og klapper for ham til slutt, og ønsker ham lykke til. Så er det neste punkt på programmet.

Hellighet i HoF

I praksis vil de fleste bruke ord som hellig, åndelig, spirituell, guddommelig om hverandre, eventuelt at det er noen av disse ordene man personlig foretrekker, uten at det vanligvis har noen betydning når man snakker med andre. At det hellige står i motsetning til det verdslige blir direkte utfordret i vedtektene til HoF: *"Holisme innebærer en erkjennelse av at alt er forbundet og er en del av samme åndelige virkelighet."* At det er HoFs ideologi innebærer riktignok ikke nødvendigvis at det er gruppens realitet. Det hellige er for HoF ikke bare i en annen verden eller i spesielle situasjoner – selv om det godt kan være det også. Man er i hvert fall opptatt av at det helt vanlig menneskelige, og både det som oppfattes godt, vanlig eller dårlig eller ondt, er en del av det hellige. Riktignok tror de fleste på muligheten av åndelige erfaringer som sprenger vanlige rammer også, og mange forteller at de selv har hatt mystiske eller ekstraordinært spirituelle erfaringer. Likevel så understreker man at det helt vanlige livet og den vanlige verden er en del av det åndelige, og at det egentlig er uatskillelig.

Riktignok peker Heelas på Selvet som det som skal være det hellige hos denne gruppen, noe som i så fall kunne ha vært en variant av motsetningen hellig og profan, hvis da verden og kanskje vår "ytre personlighet" tilhørte den verdslige verden. Hvis det i stedet i HoF er Det ukjente som representerer det hellige, så møter man en del paradokser, siden det kjente og alminnelige tas med som en legitim del av det ukjente. I HoF mener man at det må være slik, siden alt henger sammen, noe som for dem betyr at det ville være umulig at det hellige og det

profane var prinsipielt atskilt. I blant argumenterte likevel noen medlemmer for at religioner så å si blir tømte for åndelighet om de blir for dogmeorienterte. Det kunne til og med sies såpass spissformulert som at hvis man vedtar noe som sant, så vil det gradvis begrense virkelig sannhet. Tilsvarende mener mange at "kald rasjonalisme" snevrer inn tilværelsen og begrenser oss som mennesker, og kan skape avstand til erfaringen av oss selv og verden som hellige. Om man bare følger andres regler og påstander, enten de er religiøse eller bygger på moderne vitenskap, så kan man i praksis kutte seg av fra livsflyten og dermed det hellige og det spirituelt sanne. I diskusjoner vil det likevel iblant være slik at noen på den ene siden kan hevde dette, og at det dominerende avsjetele verdensbildet i verste fall nå tar kvelertak både på oss mennesker og på jorden. Men andre ganger vil man argumentere for at også det man oppfatter som undertrykkende bevegelser, både religiøse og ikke-religiøse, dypest sett og i hvert fall på lengre sikt er en konstruktiv del av sjelens reise og utvikling – om ikke annet nettopp fordi vi kan trenge å erfare motgang, destruktivitet og mørke for å finne vår egen kraft og klokskap.

Victor Turner – Communitas og anti-struktur

Victor Turner og hans teorier rundt overgangsritenes tre faser, som han videreutviklet fra Van Gennep, kan bidra til kaste lys over det HoF kan kalle "kraften i det ukjente". Van Gennep delte overgangsritualer inn i tre faser: den pre-liminelle, den liminelle, og den post-liminelle. Eller sagt på en annen måte: atskillelsesfasen, liminalfasen og integrasjonsfasen. Turner utviklet disse teoriene videre og var særlig opptatt av liminalfasen av overgangsritene, og pekte på at vanlige samfunnsregler da kunne bli snudd på hodet. Man er ikke lenger det man kom fra, men er heller ikke blitt det man skal til. Turner trakk frem en karakteristikk ved liminaliteten, nemlig det han betegnet *communitas*; opplevelsen av fellesskap i gruppen av individer som befant seg i dette ingenmannslandet mellom mer definerte statuser. (Turner 1969:95)

Turner utvidet likevel perspektivet sitt fra å primært gjelde tradisjonelle overgangsritualer til å gjelde andre type samfunnsmessige eller kulturelle overganger og transformasjoner, inkludert eksperimentelt teater. Slik sett har hele subkulturer, som hippe-bevegelsen, kunnet bli sett på som et liminoid, altså et liminal-lignende, fenomen, og hvor man internt søker en opplevelse av *communitas*. (Turner 1974:261)

Tilsvarende kan dagens alternative og holistiske bevegelse sees som et liminoid fenomen. En del har røtter i hippie- eller 68-bevegelsen, og føler at dagens alternative bevegelse tar den impulsen videre.

Som Tord sier: *"Viktigste med HoF er at det er rom for andre. Ingen er utenfor. Alt er en del av helheten, og alle er like viktige. Det er dette som ligger i holisme"*. Han føler seg fortsatt som hippie – og at HoF på mange måter bringer videre hippie-impulsen og det åndelige opprøret fra den gang. For den sakens skyld opplever han seg også fortsatt som soldat, men at han nå kjemper for noe annet.

Store deler av det moderne samfunn, og i hvert fall slik det oppleves av mange holister, kan beskrives som liminoid. Mange har en opplevelse av at verden nå står i en mellomfase hvor det ikke er klart hvordan verdenssamfunnet vil møte de globale utfordringene, og hva det vil si for hvordan samfunnet vårt vil se ut om få ti-år. Det alternative miljøet er svært opptatt av disse endringene vi står oppe i, og mange er brennende opptatt av hva vi kan forvente i årene fremover, og hvilken rolle vi som enkeltmennesker kan ha i disse endringsprosessene. Blant medlemmene er det dermed en del livsstilsmessig eksperimentering og mange liker å snu rundt på tradisjonelle ideer og utforske hvordan ting kunne være om alt var motsatt på en del felt. Mangfold, utforsking, grenseoverskridning og forskjellighet er for mange sterke verdier i seg selv, selv om det ikke nødvendigvis er uttrykk for helhetstenkning. Så kan mange i miljøet likevel hevde at slikt *er* holisme, siden alle uttrykk er en del av helheten, og alt er en del av alt og påvirker alt, og at det finnes dypere meninger med ting enn det som umiddelbart er åpenbart. Dermed kan tilsynelatende meningsløse (eller meningsfulle) sammentreff ha en dypere betydning, og kriser kan være veier til større sannhet og helhet og utvikling.

Men har Turner rett i at det i en slik liminoid setting i HoF også er erfaringer av *communitas*? Kanskje er svaret både ja og nei. I visse samfunnsmessige liminoide sammenhenger kan man like gjerne frykte det Durkheim kalte *anomi*, altså meningsløsheten og sammenbruddet man kan oppleve når det er mangelfulle moralske og sosialt forpliktende rammer. Det var flere i HoF som tidvis kunne slite med angst og depresjoner og andre lettere psykiske plager, eller som fortalte at de hadde gjort det tidligere. Men blant annet nettopp derfor oppsøkte de disse sammenhengene, som HoF, for å oppleve fellesskap eller andre former for bekreftelse eller følelse av mening. Noen kan få glimtvisse opplevelser av *communitas* i enkelte ritualer, utviklingsgrupper eller sosiale sammenkomster, men mange savner egentlig at HoF i større grad skal kunne bidra med opplevelser av fellesskap. Flere uttrykte at de relativt sjeldent følte dette, men at de engasjerte seg mer på grunn av en personlig overbevisning om at et holistisk

livssyn kunne være viktig for verden av andre grunner, som å kjempe for retten til å være forskjellig eller rett og slett seg selv.

Erfaringen av *communitas*, fellesskap, var slik sett oftere en individuell opplevelse, eller bare med noen venner eller i andre sammenhenger enn HoF, selv om HoF bidro til å gi en mer kognitiv og verdimeslig ramme for de tankene og opplevelsene de kunne ha andre sammenhenger. Det kunne også være viktig for folk å være del av et sosialt miljø hvor de følte seg akseptert med de tankene og prosessene de hadde, selv om de ikke direkte følte en nær fellesskapsfølelse med resten av de aktive. På den annen side er det ikke mulig å lage et for skarpt skille mellom det som erfares individuelt og det som inngår i fellesskapet. En ting er at også det vi går hen og opplever når vi er alene kan være igangsatt av impulser fra et fellesskap. Og da behøver det ikke alltid være et allerede klart sosialt fellesskap, men like gjerne et idemessig referansefellesskap. Så vil det ofte være slik at det å ha hatt egne spirituelle og mystiske erfaringer kan være en del av inngangsbilletten for større aksept i noen av de alternative sirklene. Slik sett er man faktisk ikke prinsipielt alene, selv om man der og da går alene på fjellet og får en personlig mystisk erfaring. Det inngår i et bredere meningsfellesskap. I tillegg vil en del av de mer spontane personlige erfaringer settes inn i en ny og annen meningsramme i det nye fellesskapet, slik at man bevisst eller ubevisst refortolker hva man faktisk opplevde for at det bedre skal passe inn i modeller som blir delt av flere.

I Turners analyser er begrepene struktur og anti-struktur sentrale. (Turner 1974:231) Liminalfasen er for en stor del preget av antistruktur, som et ledd i det at vi bringes fra en struktur før vi går inn i overgangsfasen, og over i en ny struktur eller status når ritualet eller prosessen er avsluttet. Om opplevelsen av *communitas* var litt varierende i HoF, så kan man likevel si at spennet mellom struktur og anti-struktur var viktig, og at flere av episodene jeg skildrer viser det. På et vis kan de som kjempet for det individuelle uttrykk og relative sannheter sees som å uttrykke antistruktur. Også sentrale folk som jobbet med holistiske ritualer mente at det ikke måtte lages for mange føringer og rammer for forbundets side. Så var det andre som var redd for at man gjennom en slik åpenhet også mistet den strukturen som utgjorde det å faktisk ha et forbund. Man var redd for at en for radikal individualisme og relativisme ville gjøre det vanskelig å samles om noe som kunne kalles helhetstenkning og som de ønsket skulle spille en mer aktiv samfunnsmessig rolle. Å skape en syntese mellom disse to aspektene i forbundet lå der som en nesten konstant utfordring. Uansett ligger det en konstant utfordring mellom ideologi og vedtekter, når organisasjonen og vedtektene, altså

struktur, skal ivareta og fremme anti-struktur, altså både *communitas*, men også ikke-dogmatisk spiritualitet mer generelt.

Her kan det være på sin plass å minne om Heelas' "bekymring" for det alternative miljøet, nettopp angående dette med viktigheten av struktur og retning, om man skulle kunne overkomme de mer anarkistiske og egoistiske tilbøyelighetene. På dette punktet kunne man derfor si at Heelas og Turner peker på noe av det samme, men fra litt ulike vinkler.

Det er flere deler av Turners teorier som kaster interessant lys over deler av feltet. Den liminale fasen av et overgangsrituale assosieres ikke bare med anti-struktur, men også med det hellige, noe som er en del av årsaken til at det markeres som forskjellig fra det normale samfunnet og dens normale strukturer. Vi gjenfinner med andre ord Durkeims begrepspar det hellige og det profane, ved at man i ritualet går fra det profane, via det hellige i liminalfasen, og så igjen tilbake til det profane, dog at det vanligvis er til en ny og endret identitet. Ritualet, og den hellige fasen, har gjort noe med neofyten eller de som har vært i sentrum for ritualet.

Så langt kan man si at Turner i hovedsak ivaretar Durkheims tradisjonelle religionsdefinisjon. Men i og med at Turner også fokuserte på liminoide fenomener, så viser han at kvalitetene assosiert med liminalfasen ikke behøver å være begrenset til den. Når hippier snur mer eller mindre opp ned på konvensjoner og snakker om fred, likeverd og kjærlighet som det som burde være det bærende prinsipp for alt, så er det et forsøk på å bygge et nytt samfunn på basis av *communitas* og anti-struktur.

Mary Douglas – frihet, fellesskap og sosial kontroll

Mary Douglas (Douglas 1996:64) har et begrepspar som i noen grad fanger opp problematikken til Turners begrep-par struktur og anti-struktur, og kan belyse Heelas' "frykt" for anarki og egoisme i alternativmiljøene. Når Heelas fokuserer på at det blant de nyåndelige er økt indreorientering, altså større grad av autonomi i forhold til kulturelle programmeringer og tvang, så tilsvarer det langt på vei det Douglas kaller svak group, noe som kan sees et tveegget sverd.

Douglas mener at ulike samfunn og sosiale grupper kan inndeles langs to akser, sterk og svak "grid", og sterkt og svak "group". Sterk grid kan forstås som et system av delte klassifiseringer, inkludert verdensbilde og sosialt system, mens svak grid innebærer mer private klassifikasjonssystemer. Sterk group innebærer at ego er i stor grad kontrollert av

andre menneskers press, mens svak group innebærer at man er mer uavhengig. Hvis det er svak group og svak grid, så er man dermed i det vi kunne kalle en markedssituasjon, med flere tilbud og moderat press på individet når det gjelder hva man velger. Dette er på mange måter den moderne livssynssituasjonen, som mye alternativ spiritualitet opererer i.

Hvis vi bruker dette begrepsparet på situasjonen internt i HoF, så vil kampen for svak group og grid for noen fremstå som en kamp for stadig større frihet, noe de synes er en viktig kamp også samfunnsmessig. For andre kan det å gå for langt i den retningen gi en følelse av meningsløshet og tomhet. De fleste i HoF vil likevel være enige i at man ikke ønsker seg en situasjon av sterk group og grid, for det assosierer man med tradisjonell religiøsitet eller med religiøse eller andre sekter som opererer både med dogmer og stor sosial kontroll. Ingen i HoF vil dit. Det er likevel mange som prøver å trekke HoF vekk fra svak group og grid i sin mest radikale form.

Noen ønsker seg en klarere grid, i form av en tydeligere ideologi når det gjelder hva holisme egentlig er, og så konkretiseringer av det som kan skape en større samling om hva HoF kan bidra med i samfunnet. Man ønsker at visse verdier frontes og at HoF burde drive en form for lobby-virksomhet for disse verdiene i så mange sammenhenger som mulig. Både Håkon, Kristine og flere andre argumenterte for det.

Andre kan være mer opptatt av sterkere group. Noen ønsker seg sterkere sosial kontroll eller rammer, slik at det som vedtas å falle utenfor en holisme-definisjon, eller utenom det man er enig om at skal være HoFs arbeidsområde, skal kunne begrenses. For eksempel ønsker man seg en større tydelighet på at det er visse rituelle uttrykk som ikke er ønsket som en del av det som presenteres som holistiske ritualer.

En annen form for sterkere group fanges nok bedre opp av Turners begrep *communitas*, og handler om et ønske om å oppleve fellesskap. Mange medlemmer uttrykte savn etter flere møtepunkter, hvor man kunne føle seg del av en gruppe på en dypere emosjonell eller eksistensiell måte. Glimtvis kunne noen føle litt av dette i forbindelse med Det ukjente eller noen av ritualene, inkludert noe som ble kalt "Åndelig verksted", men det var sjeldent og sporadisk, og dekket ikke helt opp dette savnet.

Autentisk spiritualitet, sosialisering og indreorientering

I miljøet er det et stort fokus på ”indre erfaringer”. Disse blir ofte ansett som mer sanne og ekte, enn trospåstander fra en tradisjon. Før jeg problematiserer det videre vil jeg presentere et eksempel på en slik indre erfaring som en av holistene delte med meg, og vi vil også se på et par livshistorier og belyse de blant annet gjennom teorier fra Foucault og Csordas.

Sigurd visjon

I 2000 hadde Sigurd en vanskelig periode og sov dårlig. Han hadde vært med i en spirituell organisasjon som var ganske autoritær og som ble formende på hans ideer om hva HoF ikke burde være. Lederen tålte ikke å bli motsagt, så det endte med et brak. Så kom visjonen, etter flere sommerdager med lite søvn. Han hadde fått homeopati og var ute og holdt rundt et grantre. Det var som når man står på et skjær og oppdager at man i stedet står på ryggen til en blåhval, forteller han. Man tror man står på noe dødt, men oppdager at det er levende. Han kunne kjenne at jorden pustet, og at han ble løftet opp og ned. Han ser seg rundt og er himmelfallen ”Jøss, du er jo levende!” Han ser en gudinne for sitt tredje øye, kledd i lin, flotte bryst og linjer, levende liljekrans rundt hodet, og blondt hår. Så blir han vist at naturen og planeten er levende og kjenner omsorg og føler andre følelser, som tålmodighet og omtanke. Jorden ønsker at mennesket skal forstå hva det gjør med hverandre, men vil ikke skremme. Det er lett å tolke dette i retning av miljøvern, sier han, men så flyr et fly rett over ham, og det er som han blir vist noe. Jordens bevissthet stopper ikke ved jorden, men går ut i Melkeveien, innser han. Etter dette ble det en periode i psykiatrien.

Han vet at noe skjedde, selv om det kan tolkes annerledes, og han mistet grepet en periode. HoF er et forsøk på å balansere det å være åpen for undre og mystikk, og det å være realist. I plattformen står det at det åndelige kan erfares og at det skjer en åndelig evolusjon. Når vi tror noe er sant, så vil det ofte manifestere seg. Dermed handler det ikke bare om sannhet i seg selv, men hva man skaper selv, forklarer Sigurd. Vår bevissthet påvirker kvanteuniverset.

Selv om det ikke er noen grunn til å betvile det rystende ved en hendelse som dette, og at den kan sette spor for retningen i livet, så ligger det ikke nødvendigvis noen stor grad av indreorientering i at man har en spirituell erfaring mens man er alene. En parallell er en student som får en faglig innsikt mens han studerer, men innsikten handler i realiteten om en

dypere forankring av en felles akademisk tradisjon i forhold til det materialet som er kjent for en selv. Det som oppleves som personlig og indre kan fra en annen synsvinkel sees som en ledd i en sosialisering, tilegnelse og integrering av en tradisjon og en tilknytning til et sosialt miljø. At man gjennom sterke følelser og visjoner får et personlig forhold til en spirituell filosofi er ikke ensbetydende med at den med nødvendighet kun kommer fra ens indre, selv om det ikke behøver å utelukkes. Denne type vitnesbyrd kan tolkes på mange måter og kan dermed ikke brukes som "bevis" på at alternativ og holistisk spiritualitet representerer en kvalitativt mer indreorientert og selvstyrende form for åndelighet enn tradisjonell religiøsitet, slik Heelas hevder. Dette vil jeg utdype senere, men først vil vi høre historiene to andre sentrale holister som forteller om litt andre vrirer på "åndelig oppvåkning".

Marias historie

Maria ble frelst i pinsebevegelsen som tenåring, men hoppet av. Frelsen var veldig emosjonell, forteller hun, men hun opplevde også at det var mye sort-hvitt og fordømmende tenkning. Så begynte hun å tenke selv, og ble opptatt av vitenskap, særlig naturvitenskap og geologi, og studerte det. Etter noen år så kom hun over Bente Müllers bok "Gjennom lysmuren", og den traff som en bombe. Endelig et verdensbilde som hang sammen, følte hun. Hun fikk mystiske opplevelser av at jorden ikke var en svevende sten, men et levende vesen. På den tiden gikk hun på NTH og var vitenskapelig orientert og hadde aldri hørt om Gaia, understreker hun, før hun opplevde det selv, sammen med en sterk lykkefølelse. Fra å være politisk ignorant, ble hun på grunn av opplevelsen sterkt politisk og økologisk engasjert. Leste så Dammans "Bak tid og rom" og Fritjof Capras "Vendepunktet". Hun engasjerte seg i FIVH, Turistforeningen, Naturvernforbundet, Amnesty og Miljøpartiet De Grønne. Hun ble senere inspirert av bøkene til Neale Donald Walsch og andre, og opplever at essensen er det samme; at energi ikke bare er materie, men også bevissthet, oppsummerer hun. Hun ble kjemiingeniør og jobbet i SFT. Hun meldte seg ut av Den norske kirke og inn i HoF etter at hun begynte å engasjere seg i HoF.

Tords historie

Tord har vokst opp i Finnmark og er rundt 60 år. Han er vennlig og lavmælt, delvis trygdet, men jobber i et studieforbund. Han leder vielser og gravferder i HoF, og har vært aktiv i utviklingen av ritualene.

Tord kommer delvis fra en finsk innflytterslekt, men vokste opp med en samisk bestemor som snakket med åndene, så ting og healet folk. Nesten alt var hemmelig, selv om bestemoren var en "klok kone" som ble tilkalt i forbindelse med spøkelses og helseproblemer, og Tord ofte var med på dette da han var barn. Det var i kirken det var åndelighet, men Tord kjente seg ikke igjen i kirkens åndelighet, og tenkte at han ikke var åndelig. Både foreldrene og flere slektninger hadde ulike evner. Likevel vokste han opp med forakt for samer. For fem år siden skjedde det noe som endret på det. Det var etter at han ble aktiv i HoF. Han fikk en healing, og la seg ned som nordmann, men reiste seg opp etterpå som same. I løpet av den timen gikk han gjennom skammen, og skjønnte at mye av det han kjente var virkelig åndelighet.

Tord var spesialsoldat mens Vietnamkrigen foregikk, men skjønnte at det var galt å drepe. Han ble hippie og flowerpower, og lærte meditasjon. Helt siden 70-tallet har han vært interessert i det alternative, men først de siste 10 årene har han tenkt på det som åndelig. Han trakk en gang en "aura-soma"-flaske og ble fortalt at han hadde en sterk åndelighet og healingevner. Strevde med å ta det inn, og lo, men startet nølende med å tenke på seg som åndelig. Han hadde et oppgjør med ordet Gud, som han koblet til synd, mindreverd og fordømmelse, men jobbet med å snu det rundt til aksept, inkludering og at han var bra nok. Gradvis kunne han åpne seg for åndelighet og begrepet Gud. Først kjente han seg splittet, og at dette var noe som var utenfor ham selv. Nå kjenner han at det åndelige er der hele tiden, og at det ikke er en atskilt virkelighet. Man plukker ikke åndelighet, selv om man kan ha det som interessefelt, forklarer han. Man kjenner etter i seg selv, og har tillit det man føler. Det er å gå dypere i en selv. Tro er derimot gamle tanker. Erfaring og viten er noe annet. Han har alltid søkt etter noe, og etter hvert har han skjønnt at det han søkte er den inkluderende åndeligheten. Ingen kan ta fra ham hans opplevelser, sier han bestemt. Han er ikke interessert i å kritisere kirken, sier han, men han forteller at han er overbevist om at religion bare er til for å herse med folk. "Vi må ikke være så redd for fordømmende påstander".

Michael Foucault og maktens disiplinering

Selv om man eventuelt observerer noe som fremstår som et skifte fra ytre- til mer indreorientering, sammen med sterke konvertings-hendelser, så er spørsmålet om hva som må regnes som autentisk individualisme i positiv forstand noe som krever ytterligere

problematisering. Michael Foucault skildret galskapens og straffens historie, og mente å påvise at hva som regnes som galskap og kriminalitet har endret seg dramatisk gjennom historien, slik at det mest av alt blir et uttrykk for samfunnets ulike perspektiv og maktmuligheter, mer enn noe som sier noe vesentlig, eller i hvert fall "objektivt", om hva som er riktig eller galt med eller i individet. (Foucault 1991, 2009)

I forbindelse med denne oppgavens tema er kanskje det mest interessante at Foucault mente at tidligere tiders mer brutale rettsmetoder, som gapestokk og offentlige henrettelser m.m, kan sees som et uttrykk for at staten i realiteten hadde liten kontroll over folk, og derfor måtte bruke sterke virkemidler for å synliggjøre sin makt. Foucault skildrer at statens virkemidler i løpet av de siste århundrene har endret seg, og at man har flyttet mye av maktutøvelsen "inn i individet". Gjennom et omfattende offentlig apparat, som ikke da bare handler om straff, men oftere om andre former for disiplinering, inkludert felt som helse, moral og verdensbilde, har de fleste langt på vei internalisert samfunnets forståelse i en grad som tidligere tiders despoter bare kunne drømme om. (Wood 2007:46) Mye av denne disiplineringen skjer på et kroppslig nivå, understreker Foucault og på tross av noe ulikt fokus så er han her på linje med Bourdieu, som også var opptatt av hvordan sosialiseringen til ulike klasser og roller inkluderer et kroppsliggjort og ofte relativt ubevisst eller ikke-konseptualisert plan. (Wood 2007:55)

Mens flere samfunnsforskere mener at vi generelt i den vestlige verden har beveget oss i retning av større individuell frihet (Giddens 1991:2), minner Foucault om at bildet kan være langt mer komplisert enn det vi liker å tro. Når mye av kontrollen er flyttet over til oss selv, behøver ikke det å bety mer frihet, men faktisk det motsatte. I lys av dette må også ideologier knyttet til selvutvikling eller individuell frihet vurderes med forsiktighet. Hva som påstås behøver ikke ha så mye med hva som fra et annet perspektiv er en realitet. Det er nærliggende å tro at han ville sett med en viss skepsis på påstander om indre frihet, selv om han hadde stor sans for eksperimenterende livsførsel og utviklingen av subjektivitet gjennom ulike tider. (Wood 2007:51)

Thomas Csordas – kroppsliggjøring og omvendelse

Csordas og hans begrep om embodiment eller kroppsliggjøring, knyttet til hans teorier om hva som gjør at healing, religiøse ritualer og lignende prosesser knyttet til spirituell vekst kan ha en effekt, kan kaste et interessant lys over historier som det Tord, Johannes og andre i HoF

forteller om. I Csordas' begrep embodiment ligger det en bestrebelse om å overskride ulike todelinger som har preget en del tidligere antropologi, og som preger manges hverdagsforståelse, som mellom tanke og følelse, men også mellom subjektivitet og ytre makt, eller mellom indre- og ytreorientering. Csordas mener at det ikke er rimelig å lage noe skarpt skille mellom en kultur der ute, som påvirker en kropp her inne, med eventuelt en psyke som noe annet igjen, og som skal stå i forhold til andre objekter der ute. I stedet hevder han at det eventuelt opplevde skillet mellom subjekt og objekt ligger i vår egen kropp, men når Csordas snakker om kropp så mener han ikke bare den biomedisinske kroppen, som i seg selv kan sees på som en sosial konstruksjon. Kropp for Csordas er vår totalopplevelse av oss selv og verden, og kan ikke sees atskilt fra sosiale og kulturelle sammenhenger. Dermed vil det for Csordas heller ikke uten videre være slik at vi har et selv, jeg eller en identitet, som befinner seg i en fysisk kropp, eller som eventuelt kan sees på noe helt atskilt fra den. I stedet er det slik at alt av dette er en enhet. På denne måten kommer Csordas på et vis utenom det problemet som andre teoretikere baler med når man prøver å vurdere om noe er "indre" eller "ytre". Det skillet er for Csordas i seg selv en konstruksjon, og det blir ikke noe mindre en konstruksjon selv om det er et alminnelig begrepspar både blant forskere og legfolk, inkludert mange holister. For også blant holistene vil det ofte, skjønt ikke helt alltid, være slik at man skiller mellom indre og ytre, eller kropp og sjel osv, selv om "det henger sammen" eller "påvirker hverandre gjensidig".

I likhet med Turner opererer Csordas også med tre faser, som referer til litt andre aspekter enn Turner. På veien mot en kroppsliggjort erfaring, gjerne med en endret identitet, så brukes det en "transformasjonens retorikk". Csordas viser at denne transformasjonens retorikk kan gjenfinnes i helt personlige omvendelsesopplevelser, åndelig helbredelse og i ritualer av ulike slag – også i de som langt på vei oppleves som helt individuelle og private. Det er en kontekstuell retorikk som forløper til healingen, som så setter healingen i et større perspektiv, og som kan få et individ til å anerkjenne at healing har skjedd. Det kan så være dette endrete perspektivet i seg selv som gjør at man anser seg helbredet eller omvendt, eller at man så og si har blitt et nytt menneske. Transformasjonens retorikk har for Csordas tre faser eller elementer; predisposition, empowerment, transformation – eller prosedyre, prosess og resultat. Man kunne slik sett si at det finnes visse kulturelle og sosiale forutsetninger som dels kan sees som bredere samfunnsstrømninger, og dels gjenfinnes i livene til de aktuelle menneskene som studeres.

Dette gjenkjennes godt i mitt materiale, og i mange av beskrivelsene folk har av "omvendelseshendelsene", som riktignok for noen går over tid. Og de fleste beskriver også at disse personlige erkjennelsene eller erfaringene så har blitt bekreftet i et sosialt fellesskap, og gjort at HoF dermed fremstår som personlig meningsfylt for dem, selv om de kan savne enkelte elementer.

Alternativ tro kontra holistisk livssyn

Når HoF er etablert som livssynssamfunn, og ikke trossamfunn, så er det for å understreke at man ikke samles om noen nyåndelig eller annen tro, men om et holistisk livssyn, som i prinsippet kan uttrykkes på mange forskjellige måter, og romme ulike "troer", eller "favoritt-teorier om verden", som et styremedlem betegnet det som.

Bjørn, som en periode var leder for HoF, har vært sterkt engasjert i tateres rettigheter. Han var tilstede på styremøtet vi fortalte om tidligere i teksten, og skriver i Holisten i 2008:

Holisme kommer av det greske ordet holos, som betyr helhet. Et helhetlig livssyn betyr for eksempel å kunne erkjenne og skjønne at alt henger sammen og at vi alle er en del av samme helhet. Denne helheten innebærer mye mer enn å summere enkelthetene. Å se helhetlig på noe er altså en utfordring som mange flere burde ta – ikke minst for å kunne planlegge en fornuftig framtid både for den enkelte, men også for det store kollektivet, enten vi kaller dette kollektivet for en by, et land eller en verden.

Inge var HoFs første leder og drev en egen kurs- og terapivirksomhet med fokus på healing og selvutvikling, og har engasjert seg i kvinnekamp og lesbiskes og homofiles rettigheter. Hun skriver i Holisten nr 3 2009 om oppstarten av HoF:

Vi var slettes ikke enig om alt, men vi samlet oss rundt et felles ønske om å skape takhøyde. Da ble det viktig å (..) skape en formulering som gjorde det mulig å favne forskjellige varianter av holistisk tankegang. Vi ønsket å skape noe som kunne romme det mangfoldet vi nettopp ønsket å representere i samfunnet. Den individuelle vei var viktig å respektere mente vi, og vi visste at det blant oss både var mennesker med et syn på noe hellig/guddommelig/åndelig som en ytre kraft, og de som mente dette var iboende i mennesket og for noen også iboende i naturen og hele universet. Noen mente alt dette på en gang. I tillegg ville vi inkludere alle dem som ikke hadde et gudsbegrep men som

mente at det åndelige likevel var en realitet i alt og i alle og basis for alt annet. Det vi var enige om var at det åndelige – i den form den enkelte ville forklare det – kunne erfares av den enkelte på forskjellige måter, og at disse forskjellene ikke var motsetninger men en del at helheten som forbant oss.

Det var ikke slik at dette var et initiativ som alle med et alternativt livssyn følte at de burde bli med i. Mange uttrykte at man har nok av åndelige tvangstrøyer, om man ikke skal inn i enda en boks. Så for en del så er selv HoF for definert. Dessuten, erklærte flere til meg, så er ikke de selv en del av alternativbevegelsen, og er i grunnen skeptisk til mye. Noen av disse som hevdet dette var ansatt i Alternativt Nettverk, og var både profesjonelt og privat engasjert i det de fleste ville kalle alternative aktiviteter. Selv regnet de seg likevel som unike, slik at det ikke var noen grunn til at de skulle bli med i noen forening for alternativt livssyn.

”Helhetstankegang viktigst”, svarer Victoria, når jeg spør henne hva som er viktigst ved HoF. Hun utdyper: ”Mennesket er som parasitter, naturen er herpa og jorden er befengt med oss. Å komme mer tilbake til naturen, og mer i balanse, er helt nødvendig for vår overlevelse. Alternativt-ordet er litt dumt, og er å gi makt til de andre. Holisme er eldre enn alt annet, og det alternative er egentlig det naturlige. Den neste generasjon er naturlig holistiske. Kanskje det er derfor HEF har fått sånn panikk? Fordi de er i ferd med å tape.”

Sigrid på rundt 60 er aktiv i et lokallag, jobber som kunstner, men er også uføretrygdet:

Holisme er at alt henger sammen. Alt går i sirkler og spiraler, og det er ikke sort-hvitt eller ja eller nei. Det er åpent. Livet er sånn. Det er mye vi ikke vet, dermed passer det godt at holisme i HoF ikke er altfor definert, men likevel støtter et helhetlig menneskesyn. Materialisme er så gammeldags, mens HoF er anti-materialistisk og sier at det finnes mer mellom himmel og jord. Det er hundre år siden kvantefysikken og at man fant ut at alt påvirker alt annet, også på den motsatte siden av universet. Likevel snakker mange som om vi selv og universet var en maskin.

Det er likevel ikke umiddelbart klart hva dette holistiske livssynet som man samles om egentlig er – selv for de som har tatt skrittet og blitt medlemmer, eller vært aktive styremedlemmer i flere år. Det står riktignok en del forklaringer og erklæringer på hjemmesiden, ikke minst som en del av formålsparagrafen, problemet er at det ikke er helt åpenbart hva man mener med det som står. Når ulike aktører skal forklare det de mener er kjernen, så vil de ofte trekke frem forskjellige ting. Dette er kanskje ikke så rart når vi leste at

de som ble med i HoF faktisk hadde forskjellig syn på hvor det åndelige er plassert eller hva åndelighet eller holisme innebærer. Det finnes likevel utsagn i vedtektene (se appendix 1) som må tolkes som elementer i et forsøk på å definere et holistisk livssyn.

"Holisme er en helhetlig tankegang og et helhetlig livssyn, som bygger på forståelsen av at alt henger sammen og at vi alle har et felles individuelt og kollektivt ansvar for helheten."

Men man sier også:

"HoF er en livssynsorganisasjon som vil fremme og ivareta individers og grupperes rett og mulighet til å søke og utøve sitt eget livssyn."

Siden det der står "sitt eget livssyn", så er det flere sentrale personer som insisterer på at dette virkelig betyr det livssynet enhver måtte ha selv, selv om det for andre ikke fremstår som holistisk. Og selv om HoF tilbyr "holistiske ritualer" så forklares det blant annet sånn:

"Et rituale i regi av HoF oppstår i samarbeid med den/de som ønsker ritualet, og er tilpasset den enkeltes livssyn og åndelige ståsted."

Et slikt utsagn tolkes av noen av de som jobber med ritualer i HoF at selv ritualene ikke behøver å være så voldsomt holistiske, hva nå det betyr, men at det er viktigere at de tilpasses det de som vies (eller noe annet) føler seg hjemme i.

Selv mange som har vært medlem i mange år kommer av og til med hjertesukk om at man kan føle seg i spagat mellom slike utsagn, og at det ikke er åpenbart at de peker i samme retning. "For hvor er dette holistiske livssynet man samles om, hvis det er slik at forbundet bare skal legge til rette for at alle kan tro og gjøre som de vil", uttrykte et frustrert medlem til meg, og lurte da på om vitsen med et livssynsforbund hadde falt bort, siden en slik tolkning av formålsparagrafen visket ut det spesielle, slik at det ikke lenger var så stor forskjell fra å være borger av det moderne og liberale Norge, med stor grad av religions- og ytringsfrihet. Når jeg brakte denne innvendingen videre til en del andre aktive medlemmer, så hadde de liten forståelse for det, og mente at det forbundet sto for representerte noe viktig nytt i Norge og verden. Det var likevel flere av dem som understreket at det ikke var helt opptil enhver, for det sto tross alt uttrykt visse verdier i formålsparagrafen. Det stemmer, og Inge kunne si ting som dette:

Holistisk livssyn vil tilstrebe en helhetlig behandling av mennesket på alle nivåer. Kropp, sinn, sjel og ånd henger også sammen. Hva er helhetlig behandling av natur og dyr? Ikke

trange båser og bur. Ikke langtransport av dyr. Helhetlig økonomisk tankegang kan ikke være å gjøre profitt på andres bekostning. Det kan heller ikke være å forurense naturen rundt oss og for menneskene som kommer etter oss – og for dyrene som lever sammen med oss på denne planeten. Holistisk menneskesyn kan ikke godta rasisme, sexisme, aldersisme eller diskriminering pga seksuell orientering. Holistisk livssyn ser verden som et hele – hvor land, grupper og enkeltmenneske har et reelt likeverd.

Likevel så jeg gjentatte ganger at det å si at noe er sant ikke bare for en selv, men at det man var overbevist om var noe flere burde tro eller gjøre, var som å vifte med en rød klut.

Regelmessig når noen sa noe som ble oppfattet som å uttrykke noe lignende, ble det rabalder, som kunne inkludere at noen truet med å melde seg ut av HoF eller reiste seg i raseri og forlot rommet. I et slikt klima er det naturligvis ikke enkelt å samle seg om felles saker, selv om det også kom eksempler på at man noen ganger synes det ble vanskelig å si nei til konkrete initiativ som andre hadde, og som skulle være i regi av forbundet, selv om man ikke var enig.

Styremøtet: omskjæring og verdimeessig relativisme

Neste punkt på styremøtet er orienteringssaker, etter at innkalling og dagsorden er godkjent, og protokoll fra forrige gang er godkjent, med noen små endringer. Orienteringssakene er temaer styret bør få kjennskap til, uten at det krever vedtak. Det orienteres om økonomien, som er knapp, men som holder til at man kan ha et kontor og en sekretær og noe mer.

Medlemsutviklingen er moderat positiv. De siste årene har det økt med rundt 50 medlemmer i året, slik at det nå er over tusen. Det gir noe mer støtte fra det offentlige, noe som kommer godt med mens venter på det store gjennombruddet i offentligheten. Da gjelder det bare å være tydeligere og vise at man er relevante.

Så kommer det neste orienteringspunktet, som kunne ha vært enkelt. HoF sitter som medlem i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, sammen med de fleste av de andre tros- og livssynssamfunnene i Norge. Samarbeidsrådet er et forum hvor man ofte kan finne felles religionspolitiske og prinsipielle enigheter, selv om man trossmessig er uenige. Iblant kan det likevel stokke seg litt. En aktuell sak handler om en mulig lovendring knyttet til mannlig omskjæring i Norge, eller strengt tatt av guttebarn. Noen ønsker å stramme inn og helst forby dette, mens andre mener at trossamfunnene bør få flere fullmakter enn i dag. I prosessen har både HEF og HoF sendt høringsuttalelser hvor man primært ønsker å forby dette, eller at en gutt først skal kunne omskjæres når han selv blir myndig og av fri vilje velger at dette skal

gjøres med hans egen kropp. Det mosaiske trossamfunn og Islamsk råd er derimot sterke forsvarere av omskjæring, og har gått hardt ut mot kritikere, og mener at et forbud i realiteten er som å nekte jøder å bo i Norge.

På styremøtet slutter dette å bare være en orienteringssak, men blir en inngangsport til en het diskusjon om flere temaer. Et par styremedlemmer snakker varmt om at HoF må bli sterkere forsvarere av barn mot autoritær religiøsitet, og at foreldre ikke har rett til å tre sin tro ned over ørene på barn. I dette tilfellet er det enda grovere, påpekes det, for det er ikke bare et angrep på barns livssynsfrihet, men et direkte og irreversibelt overgrep på barns kropp og seksualitet og dermed et angrep på noe som har med lyst og glede å gjøre. Faktisk står det i formålsparagrafen at HoF skal arbeide for "*Å fremme mangfold, toleranse, kjærlighet og glede*". Johannes mener det er åpenbart at omskjæring, og særlig av barn, går mot intensjonen om å spre kjærlighet og glede. Det er ikke bare en symbolsk handling, mener han, men noe som påfører barn både et psykisk og et fysisk traume. Styrets flertall er enig, men Berit protesterer og mener at å gå mot omskjæring er å gå mot mangfold og toleranse, noe som fører til usikkerhet hos enkelte av de andre i styret, som er enige i et det er viktige verdier. Hun legger til at alt dessuten er en del av helheten, og hvis dette er deres sannhet, så kan ikke vi gå imot.

Også i forbindelse med utviklingen av holistiske ritualer har dette dilemmaet kommet opp, og det har vært opphetete diskusjoner i styret, fagutvalg og arbeidsgrupper. Innebærer holistiske ritualer at man helt og holdent skal lage et rituale på den enkeltes premisser, eller betyr det at man skal lage noe som ivaretar og fremmer en slags helhetstenkning, eller i det minste visse verdier man har samlet seg om i HoF? Og for den sakens skyld; hva betyr holisme? Betyr det helhet? Betyr det at alt henger sammen med alt? At alt inneholder en dypere mening, og dermed er bra som det er, selv om det virker destruktivt her og nå? Betyr det at sannhet finnes i hver enkelt, og at forsøk på å skape ideologi eller fellesregler egentlig er fornektelse av noens sannhet, og at det dermed faktisk er uholistisk å si at noe er bedre enn noe annet?

I formålsparagrafen er denne spagaten tydelig uttrykt, uten at det har plagd folk nevneverdig. Det viktigste var kanskje at ens eget perspektiv var tatt med, ikke at også det motsatte står der, og enda mindre at det ikke finnes noen gjennomført refleksjon på hvordan dette henger sammen:

HoF er en organisasjon for dem som anerkjenner at holistisk praksis innebærer et kollektivt og individuelt ansvar overfor hverandre, det globale samfunnet og jorden. HoF

er for dem som søker kunnskap og refleksjon omkring åndelige spørsmål ubundet av dogmer og tradisjonelle trosretninger, uten at vi sier hva som er det ene og sanne riktige.

Men vel så ofte er det dette punktet i vedtektene som trekkes frem, og særlig av de som er opptatt av å ikke lage en ny tro eller moralistisk ideologi:

HoF skiller mellom åndelighet og religion. Vi ser på religion som trossystemer definert av ytre rammer som dogmer og læresetninger, mens åndelighet er ubundet av dette.

Jeg har hatt mange diskusjoner både med Tord og Johannes om dette, og hvor begge er opptatt av at folk skal få leve og tro som de vil, og at HoF så langt som mulig skal bidra til å skape ritualer som møter folks eget livssyn. Tord fortalte for eksempel stolt om at han hadde ledet en vielse for HoF hvor alle skulle være kledd i rocke-klær, stor sett sorte, og hvor et black metal-band ble spilt som brudemarsj. Når han så et par hevede øyebryn understreket han at det hadde vært en instrumental-låt, så det hadde ikke vært ytret hatefulle eller satanistiske ord under seremonien, og musikken hadde jo vært flott.

I en annen sammenheng ba jeg ham utdype hva som skiller holistiske ritualer fra kirkelige og human-etiske, og han svarte da slik:

Den viktigste forskjellen er at HoFs ritualer blir til i samarbeid med dem som ønsker ritualet. Ritualarbeidet i HoF har som utgangspunkt at vi alle egentlig vet hvilke behov vi har og hvordan vi vil uttrykke dem ved livets overganger. I møte med pårørende, det framtidige ekteparet eller foreldrene forsøker vi å vekke denne indre kunnskapen ved å tilby dem hjelp til å skape sitt eget rituale. Det hele blir en prosess der de blir bevisst på hva den aktuelle overgangen innebærer. På selve ritualdagen kulminerer prosessen. De gir energi til den, og når ritualet er over er de klare til å gå videre. Alle deltagere skal føle seg inkludert, og ingen provosert, i et HoF-rituale.

Jeg kan ikke dy meg, og benytter anledningen på styremøtet til å tydeliggjøre denne motsetningen mellom at alt kan være greit eller at det skal være etiske eller andre rammer. Johannes har ofte argumentert for relativt radikal relativisme. I dag mener han tydeligvis at det finnes visse grenser, som ved omskjæring. Jeg undrer meg hvorfor grensen settes der, når det tross alt er livssynet til en del andre, og spør åpent til styremøtet:

"Hvis noen i et holistisk rituale i regi av HoF sier at de som en del av begravelsen eller vielsen vil kutte "snuppen" av en liten gutt og kaste den i graven eller inn i sirkelen, og så at forloverne runder av det hele med en hjertefølt nazihilsen, er det ok?"

"Ja, hvis det virkelig er sant for dem, så må vi kunne akseptere det", sier Berit.

Da kommer det riktignok ville protester både fra Johannes, men også fra Bjørn, som er tater-aktivist. Han ramser opprørt opp det uholistiske ved fascismen, og hvor mye en slik ideologi krenker. Han mener at et klart standpunkt mot alt som ligner på dette er krystallklart utfra formålsparagrafen. Johannes mumler til støtte, selv om det tidligere har sittet langt inne, at selv om alt hører til helheten, så må man anerkjenne at det faktisk er noe som fremmer utvikling mer enn andre ting, og at det er rimelig å sette visse grenser for hva som kan aksepteres i HoF. Og at omskjæring og nazisme ikke kan regnes som en del av et positivt mangfold eller noe vi bør støtte, selv om vi må akseptere at det finnes i verden, og vi må passe oss for å fordømme folk som tror på slikt. Berit rister oppgitt på hodet av det hun oppfatter som majoriteten av styrets ignoranse eller prinsipløshet, og sier vennlig med et sukk at det er tydelig at det er mye vi ikke har forstått om verden. Styreleder ser seg da nødt til å gripe inn og stoppe diskusjon, for å fortsette på sakslisten.

På tross av at flere var sterkt uenige i Berits perspektiv, så var det ingen som mente at man måtte gripe inn mot at en i styret faktisk hadde slike oppfatninger. Hun argumenterte tross alt utfra punkter som står i vedtektene, og som alle er enige om at er viktige, selv om flertallet i det tilfellet avveide de punktene mot noen andre på en annen måte enn henne, denne gangen. Det har dessuten en egenverdi å favne ulike synspunkter i HoF, understreket flere. Det var dermed ingen som synes det var noen grunn til å klargjøre HoFs formålsparagraf, for den var klar nok, mente alle som uttalte seg som saken. Når Berit noe senere erklærte seg som tilhenger av relativt ytterliggående konspirasjonsteorier så var det en viss hoderysting blant de andre, men fortsatt ikke noe påtrengende behov for å rydde opp i noe. Dog skal det sies at et av de andre styremedlemmene var litt rystet og kommenterte, dels om denne saken, og dels om verdimeisig relativisme mer generelt:

Det ville bli helt feil om vi like gjerne kunne arrangere en katolsk messe eller eksorsisme, som nærmest er linjen til visse. De kan ganske enkelt ikke ha tenkt ferdig. Det er klart det er visse grenser. På et tidspunkt var det et tidligere Frp-medlem som var med i styret, og som gikk sterkt mot homofile. Det går jo ikke an, og strider klart mot landsmøtevedtak! Økologi og klima-bevissthet er sentralt i HOF. Dermed bekymringsverdig hvis det skulle komme sentrale folk som er såkalte klimaskeptikere og som mener økologi er konspirasjoner.

Holistiske ritualer og individualistisk holisme

Ved flere anledninger graver jeg videre i hva man mener med holistiske ritualer, og noterer meg både hva folk svarer ved direkte spørsmål, og hva de nevner når de kommer innpå temaet via omveier, altså hva de sier når de ikke direkte skal definere det, men bare forklare noe om hva de selv synes er viktig med de holistiske ritualene. Tord forklarer:

Vi kan kalle et rituale holistisk fordi det favner alt og at alt kan skje. HoF bør si ja til alt folk vil ha – så lenge det ikke går helt på tvers av formålsparagrafen. Ritualet skal likevel ikke oppleves krenkende, men være favnende for de som er med, og gi energi til en prosess. Ritualet er en hellig handling, og skal løfte deg opp, og bli som en bro mellom fortid og fremtid, og gi en opplevelse av at man er en del av en større sammenheng.

Tords oppfatning av ritualer henger sammen med hvordan han oppfatter religion generelt, og denne religionsforståelsen er en viktig grunn til at han legger så stor vekt på det individuelle når det er snakk om holistiske ritualer. Selv om han leder ritualer for HoF misliker han å kalle dem holistiske, siden det for ham kan oppfattes som at det er en ny ideologi eller tro man skal dytte på folk:

Religion handler om at vi blir manipulert og herset med. Dermed kan vi spørre oss hvorfor vi lar oss bli herset med. Ritualer har ikke kommet fra himmelen, men springer ut av mennesket, og våre behov. Vi sier til folk at de kan komme til oss, så viser vi dem hva som finnes inne i dem selv. Det som skjer i ritualet skal tilpasses både ritualledere, og de det gjøres for. Folk skal ikke behøve å krympe seg. Ref. "Jons bok"; Gud sier at om det kjennes hellig i hjertet ditt, så er det en hellig handling. Når vi blir berørte så er det hellig for oss. Når vi erfarer vår åndelighet, så erfarer vi vår egen hellighet. Et rituale oppstår i samarbeid med de som ønsker ritualet og er tilpasset den enkeltes livssyn og ståsted. Ritualet skal ha en intensjon, det er en hellig handling, og det gir energi til en prosess. Det gir oss perspektiv på våre liv. Det viser oss helheten, vår plass i helheten, og helheten i oss. Det finnes ingen fasitsvar. Vi vil ikke at kirken eller noen andre skal gjøre det for oss, men sier til folk at de kan det selv.

Sigurd er enig med Tord, og forsøker å forklare meg hva som er det sentrale ved holistisk konfirmasjon. Begge referer til Jon Schau som en inspirasjon eller bekreftelse på dette synet.

"Det er viktig å møte de holistiske konfirmantene med ydmykhet. Vi må spørre hvem de er, støtte dem i deres egen sannhet, og dyrke frem det unike ved dem selv. Tror mange åndelige retninger er for lite ydmyke på at hvert menneske er unikt. Ellers blir det lett overgrep og at vi skal forme dem i våre egne bilder." Viktigheten av å ha rett til å undre seg i oppveksten er den viktigste grunnen til at han har engasjert seg i holistisk konfirmasjon. Han vil ikke presse folk til å bli "holister" eller tro noe spesielt, men ønsker å skape nysgjerrighet og kritisk tenkning. "Jon Schau sier noe sånt som at "jeg eier ikke sannheten, bare sannheten om det jeg har erfart". Det er holistisk prinsipp".

Schau er en norsk standup-komiker som etter noen livsendrende nær-døden-oplevelser, som inneholdt en rekke visjoner og innsikter, begynte å skrive bøker om åndelige tema, blant annet som en form for "samtaler med Gud". Schau holdt flere foredrag for medlemmer i HoF.

"Hvorfor kan HoFs ritualer kalles holistiske", spør jeg Ernst, som er redaktør for medlemsbladet Holisten, men som ikke selv leder ritualer. "Vet sannelig ikke", svarer han, "Er det på grunn av himmelretningene?", spør han, tilsynelatende uvitende om at det ikke er slik at himmelretningene alltid blir markert i HoFs ritualer. Han konkluderer likevel at noe annet er hovedsaken: "Åpenhet for udogmatisk åndelighet og selvutvikling. At de som er med har større innflytelse på ritualene. Et åndelig perspektiv, og selvutviklingstankegang, men helt åpent".

"Hva er viktig at HoF bidrar med?" Spør jeg ham videre. "Tenke helhet. Langsiktig, økologisk. Et overordnet syn på livet, litt likt med Framtiden i våre hender. Respekt for enkeltindividet", sier han litt nølende. "Hjelpe enkeltindividet til å få mer tro på seg selv", understreker han, og har åpenbart mer energi på dette. "Da har vi gjort mye. Vært opptatt av å skape rom for frihet for seg selv i eget liv. Dermed blir det et ideal å gi andre frihet også. HoF blir kritisert for at vi mener at alt er like bra, men det er feil. Det er mer at vi lar oss inspirere av mer. Det gir dessuten ingen garanti å holde seg til én tradisjon, man blir ikke mer etisk av det."

Landsmøte i Holistisk Forbund

Det skal være landsmøte i HoF, og den foregår en solrik helg i slutten av mai i et møtelokale i tilknytning til Haraldsheim vandrehjem ved Sinsen. Møtet går over tre dager, selv om ikke alle er med på alt. Den første dagen, fredagen, er strengt tatt en frittstående "inspirasjonsdag", mens landsmøtet foregår de to neste dagene.

Inspirasjonsdagen har en rekke innslag, blant annet er tre personer invitert til å innlede til samtale om holistisk spiritualitet, fra deres synsvinkel. Allerede i presentasjonen ser man at de vil legge vekt på forskjellige ting i det de mener er kjernen i et holistisk livssyn. Ingen av dem er medlemmer av HoF, men representerer miljøer som er opptatt av holisme på andre måter, skjønt de ikke alltid har holisme som sitt mest sentrale begrep.

Før programmet starter snakker jeg med en av arrangørene som er litt nervøs for hvordan programmet blir mottatt. Alle de tre innlederne har sterke meninger innenfor sitt felt. Dermed er arrangøren litt nervøs for at det skal tolkes som at også arrangøren har en agenda med dette, utover å inspirere til refleksjon. Altså at seminaret kan bli sett på som et forsøk på å definere hva som er rett form for holisme, noe som kan bli negativt mottatt. For selv om man legger forskjellige ting i begrepet, så er de fleste enige i at det er viktig, eller som en i sekretariatet sa: *"Vi må selv gjøre noe, på alle felt av livene våre, og det fort. Det holistiske prinsippet er viktig for å skape ny orden, fra det individuelle til det politiske."*

Mange av de aktive medlemmene ønsker seg et sterkere og klarere økologisk og samfunnsmessig engasjement, som Kristine som når hun forteller meg om sin egen bakgrunn kommer med synspunkter på dette:

Åndelig oppvåkning henger sammen med å ta vare på jorden, forteller hun. Det var en viktig grunn til hennes brudd med kristendommen. Det haster å ta bedre vare på jorden, understreker hun. "Man kan ikke styre andre, men jeg mener at holisme innebærer en økologisk og etisk livsstil. Hva skulle det ellers være, om dette ikke er en del av det?! Viktig å inspirere til en bedre livsstil for dyr og hele planeten. Hvordan kan man kalle seg holist, om man ikke lever holistisk, altså miljøvennlig?! Lurer derfor på hvorfor totalrelativistene i det hele tatt har blitt med i HoF. Er selv paganist og regner jorden som hellig." Hun forteller at hun er vokst opp i en streng kristen sekt og at det var tøft å bryte med dem. I barnetroen var det en maskulin gud. Hun har alltid hatt stor kunnskapstørst, noe som ikke var så akseptert i menigheten. "Du som vet så mye, vil også bli dømt for mye", sa faren hennes til henne. Hun har likevel mislikt at paganister ofte er så negative til kristendommen. Mange i menigheten sliter, også hvis de hopper av, forteller Kristine. De har et negativt bilde av verden der ute, som er så forferdelig, noe som lett blir en selvoppfyllende profeti. Hun tok senere en utdanning i Steiner-pedagogikk, men opplevde like mye fordømmelse mot paganismen i Steiner-miljøene, som også har en maskulin gud.

Marianne, som er sekretær i HoF, blir intervjuet i Holisten nr 1. 2011 og på spørsmål om hva holisme betyr for henne, svarer hun slik:

Holisme betyr for meg bevegelse bort fra tradisjonell religion, uten at vi kaster barnet (åndelighet) ut med badevannet. Menneskeheten er inne i en krevende fase der vi ikke får servert Sannheten på et fat, verken fra religion eller vitenskap. Vi må tenke sjæl. Samtidig står vi kollektivt sett overfor enorme lokale og globale utfordringer vi helst ikke vil høre om. Det handler ikke lenger om paradiset i det hinsidige og den enkeltes personlige kontrakt med Gud (den enkeltes "frelse"), men om et gedigent løft vi må gjøre sammen i kjærlighet til hverandre, Jorden og framtidige generasjoner.

Inspirasjonsdag: Sannhet eller relativisert vitnesbyrd?

Men tilbake til inspirasjonsdagen om holisme på landsmøtets første dag. Innledere er Odd Inge Forsberg, Rolf-Erik Solheim og Vigdis Garbarek. Det er også satt av tid til diskusjoner og andre innslag. Selv om det ikke har kommet noen vesentlige kritiske bemerkninger til programoppsettet når det gjelder valg av personer, så er alle tre potensielt kontroversielle internt i forbundet på hver sin måte. Riktignok har arrangørene i HoF derfor understreket flere ganger at det innlederne hevder på ingen måte behøver å være HoFs forståelse av holisme eller tilgrensende temaer, men bare tre forskjellige innfallsvinkler som viser litt av mangfoldet i holismebegrepet. På den ene siden har man altså invitert disse tre personene for at de skal kunne utfordre landsmøtet og hjelpe forbundet til å bli klarere i hva det står for, særlig når det gjelder holisme, inkludert å kunne samle seg om et klarere samfunnsmessig engasjement og å bli mer synlige. På den annen side understreker man at det ikke er så farlig om man er uenige, for det viser bare at man kan stå for et enda større mangfold, noe som har en verdi i seg selv.

Forsberg er biolog, men er invitert i egenskap av å være leder i "Integralt forum". Han skal snakke om holistisk og integral spiritualitet på basis av den amerikanske forfatteren og filosofen Ken Wilbers teorier, som Forsberg har skrevet en bok om. Wilber har lagd et logisk oppbygd skjema som i prinsippet skal fange opp alle sider av livet, og som inneholder et hierarki av utviklingsstadier. Wilber forsøker å inkludere anerkjent vitenskap i sin modell, både historie, sosiologi, religionsforskning, psykologi og naturvitenskap – selv om han også trekker inn perspektiver fra åndelige tradisjoner. For noen blir dette en type holisme som fremstår som rasjonell i positiv forstand, selv om Wilber oftest ikke kaller det holistisk, men

integral. Wilber forsøker å sette ulike typer av spiritualitet, både når det gjelder individer og kulturer og samfunn, i et system av ulike grader av modenhet og utviklingsmessige linjer. For andre fremstår Wilbers integrale holisme som rigide systemer og nye hierarkier, skapt av en maskulin hjerne, som viderebringer resten av samfunnets rangeringer.

Når det gjaldt Solheim, som er sivilingeniør, forfatter og aktiv i Rosenkors-ordenen, gjaldt forhåndsskepsisen mest det at han var svært opptatt av økologi. Riktignok er også HoF det, og har det vedtektsfestet, men usikkerheten gjaldt hvordan det ble uttrykt hos foredragsholderen. Hvis det ble for moralistisk, så var det noen som opplevde det som uholistisk. Mens hvis det var å dele kunnskap og fortelle om eget ståsted, til inspirasjon for andre, så var det utmerket. Når det kom til stykket hadde ingen noe å utsette på vinklingen, selv om det heller ikke førte til at noen ønsket å spisse forbundets egne standpunkt.

Den tredje foredragsholderen, Vigdis Garbarek, innebar en annen utfordring for HoF. Riktignok passer hennes historie og budskap som hånd i hanske med noe av det HoF vil løfte frem, og det var derfor hun ble invitert. Hun forteller nemlig at hun våknet opp, i prinsippet på samme måte som Buddha gjorde, for drøye tyve år siden, spontant på gaten på Frogner i Oslo. Det skjedde uten noen religiøs trening og tolkes dermed som at åndelighet finnes naturlig i oss, og ikke er avhengig av tro eller religiøse systemer.

Som det ble sagt i presentasjonen:

For folk som er opptatt av holisme er Vigdis Garbarek ekstra relevant og spennende. Hun er et konkret eksempel på at åndelig oppvåkning ikke bare er noe som skjer med religionsstiftere for 2000 eller 2500 år siden, og at det heller ikke krever at man er med i noen religiøs tradisjon, men at dette er noe som kan skje spontant alle steder. Åndelig oppvåkning ligger i oss fra naturens side, og er slik sett ikke noe som nødvendigvis trengs å læres. Naturen, og dermed vi mennesker, er kontinuerlig i en utviklingsprosess, helt uavhengig av religiøs tro eller hva annet vi måtte ha av ideer. Vigdis har aldri meditert eller vært med i noen religiøs sammenheng. (...) På mange måter "motbeviser" hun dermed at vi trenger religionene for vår åndelige utvikling.

Når hun sier at alle må finne sin vei, er det midt i blinken for HoF. Men som en oppvåknet, en opplyst, påberoper hun seg et dypere perspektiv enn det vi andre har, og at hun når det gjelder åndelige spørsmål ikke behøver å tro, men at hun vet. Dette er påstander man får problemer med i HoF. Vitnesbyrd om menneskers personlige veier og potensialer er glimrende, men at noen sier at de vet hvordan det virkelig er, og fremstår som autoriteter, er

problematisk. Et styremedlem som var involvert i arrangementet fortalte på forhånd at han hadde sans for Vigdis Garbarek og mente at hun hadde mye verdifullt å si til HoF. Han var likevel bekymret for at budskapet kunne bli oppfattet som at noe er sannere enn noe annet, og at Vigdis satt med fasiten. Dermed kunne det minne om autoritær religion, eller noen kunne tro at HoF plutselig skulle begynne å ha guruer, eller at dette styremedlemmet ønsket seg det. Det ville være en potensielt kompromitterende situasjon, i verste fall for forbundet, men i hvert fall for folks oppfatning av arrangementskomiteens dømmekraft.

Etter innlegget til Vigdis ble det en samtale som mange uttrykte at de hadde blitt dypt berørt og inspirert av. Det kjentes meningsfylt, uten at noen opplevde Vigdis som en person som forsøkte å være en guru i negativ forstand. Arrangørenes tilløp til bekymring viste seg å være grunnløse, men illustrerte uansett noen av dilemmaene HoF står oppe i når de skal fremme viktigheten av og det sanne i holisme, uten at man skal peke på noen tro som sant.

Noen måneder tidligere var det en frisk diskusjon om noe lignende:

Tord: Vi må forsøke å unngå alle former for negative uttrykk, som f.eks. å komme med "pekefinger". Hovedinntrykket må være at HoF er et "pusterom", et sted det er godt å være, at alle er velkomne, og at de kan være hos HoF med hele seg.

Håkon: Men det er viktig at vi ikke bare ender opp med et pusterom som bare blir et tomrom som ingen skjønner hva de skal i. Vi må ville noe med HoF. Om vi ikke har noen mening med det, så ser ingen andre noen mening med det heller. Hvis det like gjerne skal være for pavekristne og folk med en autoritær religiøsitet så ender vi opp med noe tannløst og uinteressant. Vi vil noe annet enn autoritær religiøsitet, undertrykkende dogmatisme, kald materialisme og fragmenteringen. Vi vil det som peker mot helhet, mot å støtte folks prosesser, vi vil vekst og utvikling, vi vil skape rom fra undertrykking og latterliggjøring, og skape et samfunn som rommer noe annet enn det dagens strukturer peker mot, det som har skapt et samfunn på lykkepillen på vei mot stupet. Vi ønsker et samfunn hvor man kan våge å være autentisk. Et sted hvor vi vekkes opp fra passivitet og likegyldighet og sier til hverandre at vi betyr noe og at vi kan gjøre en forskjell. Hvis vi våger oppgjøret med mye av det andre kan man kanskje våge å være der med hele seg. Mesteparten av den øvrige alternativbevegelsen, og mesteparten av det moderne samfunn, er allerede et pusterom hvor man kan gjøre hva man vil og helst ingenting.

Johannes: Jeg fordrar ikke moralisme. Jeg er stor tilhenger av "relativistisk moral" og at folk kan gjøre som de vil. Når folk kan gjøre som de vil og bruke fri vilje i sine erfaringer,

som den gaven fri vilje er fra Gud, så vil valgene de tar være genuine og i harmoni med helheten den dagen de springer ut av erfaring og kommer fra hjertet, og ikke fordi noen sier: "Du SKAL handle slik og slik. Det MÅ du gjøre!" Jeg tror ikke på det, beklager! Det kan ta hundrevis av liv før en sjel begynner å gjøre valg som kommer fra hjertets erfaring. Å tvinge folk til å gjøre noe blir som å åpne blomsterknopper med tang før de blomstrer av seg selv.

Maria: Det er flott å inspirere framfor å moralisere, men jeg synes det er en avsporing å fokusere alt for mye på dette skillet. Ikke ser jeg at det er så galt å appellere til ansvarsfølelse i den nåværende situasjon på planeten Tellus. Problemet er at vi ikke har all verdens TID til å legge om kursen. Ungeflokken i stua har bakt vafler i sofaen, tegnet på med sprittusj på veggene og er nå i gang med fyrstikkene. Eller er det uproblematisk at 60 prosent av verdens økosystemer er redusert eller ødelagt samtidig som folketallet i verden øker med et par hundre tusen hvert døgn? Jeg er klar over at vi ikke er noen miljøorganisasjon, men alt henger sammen – og vi kommer til å få mange Maria Ameliasaker i årene framover.

Men på tross av forskjellig syn på dette, og iblant med litt temperatur på diskusjonene, ser det ut til at begge fløyene lever rimelig brukbart også med den andre.

Ingen liker å bli lurt – tre nesten like landsmøte-uttalelser

Mot slutten av landsmøtet diskuteres det en kampanje HEF har satt i gang, kalt "Ingen liker å bli lurt". HEF skriver på facebook-siden til kampanjen:

"Ingen liker å bli lurt" er en kampanje mot klarsynte, alternativmedisinere, krystallhealere og andre som utnytter folks tvil, sorg og håp med grunnløse påstander. Det er mange der ute som prøver å fortelle deg hvordan ting egentlig henger sammen og hvordan du egentlig bør leve livet ditt. Felles for mange av disse er at de ikke kan dokumentere det de påstår. Evnen til å tenke kritisk og å stille spørsmål er det beste middelet mot å bli lurt.

Når man ser hva som kritiseres på kampanjesiden er det stort sett alle kjente og ukjente aktører i det alternative og holistiske Norge, fra homeopaten eller aromaterapeuten på hjørnet, via Snåsamannen til Prinsesse Märtha. Alt betegnes som i beste fall overtro, men ofte

som direkte svindel, selv om det også sies at det alternative kan springe ut av galskap eller ubevisst lureri.

Flere i HoF hadde tidligere tatt opp dette og vært opprørte over kampanjen.

Victoria kommer fra vestkanten i Oslo og jobber med naturmedisin. Hun har alltid vært opptatt av natur, miljø, dyr og ridning. Hun sier at hun ikke er opptatt av religion, selv om hun tror på reinkarnasjon og har gått på Steinerskole. Det har vært naturen som har vært broen til egen åndelighet. Hun meldte seg ut av kirken som tenåring, men inn igjen senere for å være fadder. Nå er det likevel HoF som ligger nærmest det livssynet hun har, selv om hun har valgt å være støttemedlem.

"Kanskje er det slik at de som ikke har kontakt med dyr og natur må ty til menneskelige systemer for religion? Dyr er åndelige vesener, ofte mer enn mennesker, siden dyr er mer våkne og tilstede. Jeg fant ut at religion var et blindspor, men liker kirker, for de er ofte bygget på gamle rituelle steder. Var en periode mest sympatisk innstilt til HEF. De ser likevel ut til å ha blitt overtatt av parasitter. Det har skjedd et dramatisk skifte hvor de kjemper mot retten til å ha et eget livssyn. Rimer ikke med ideen om at "min tanke er fri". Har blitt skremt av hvor mye aggresjon det er fra voksne nordmenn i dag. Hva ville de ha gjort om de fikk muligheten? Skutt oss? Det er samme energi som under heksebrenningene. Eneste forskjell mellom Norge og Balkan er at vi har et bedre lovsystem, så folk tør ikke ta det helt ut. Det er blitt verre i dette landet, og det er ikke pga utlendinger. Dette er et grådighetssamfunn ledet av økonomer, og folk har blitt slemmere. Trodde vi skulle inn i Vannmannens tidsalder, men det er noe som skjer parallelt, så kanskje det blir kamp mellom disse strømningene?"

Når jeg i forkant av landsmøtet diskuterte temaet med Tord, kommenterte han kampanjen slik:

Ser at HEF er veldig redde. Vi får ta det som et kompliment. Man får nesten lyst til å ta dem på fanget og klappe dem. "Slapp av!" De betrakter folk som dumme, men det er ikke. Folk tar sine valg og er veldig bevisste. De vet hva det koster, så de blir ikke lurt. HEF er som et lite barn som banker og skriker. Vi vet hva som skjer. Folk over hele verden sier ja til friheten til å velge, og det er det HoF står for. Vi er født med frihet og med stor kapasitet. Vi kan ikke la oss kue, da lar vi sånne som HEF få makt over oss. HEF er nesten som stalinisme. Kanskje det er gamle maoister som har kuppet landsmøtet deres, da de gikk inn for ILÅBL-kampanjen. Kampanjen er uansett dødfødt. Det vil ikke komme noe ut

av det, så egentlig burde vi ikke gi det energi, men bare klappe og trøste dem, for de har det ikke bra. Vi bør unngå å gå i krigen.

Det ble ikke til at HoF unngikk å gå til krig mot HEF. Da kampanjen kom opp på landsmøtet, var stort sett samtlige som tok ordet enige om at den var krenkende, og at HoF kunne anse kampanjen som et angrep på seg, i hvert fall at den var et angrep på mange av HoFs medlemmer og mye av det HoF ser på som positivt. Mange var opprørte over det de opplevde som angrep på livssynsfriheten. I en uttalelse fra landsmøtet ble det blant annet sagt:

HoF ser på de mange angrepene mot alternative behandlingsformer som angrep mot andres livssynsfrihet. Mange mennesker har troen på alternative behandlingsformer og healing som en grunnleggende del av sitt livssyn. HEF står i spissen for den fanatiske kampanjen "Ingen liker å bli lurt." De har byttet ut sin tidligere hovedmotstander, kirken, som tror at healing var mulig for 2000 år siden, til å angripe mennesker som tror at healing er mulig i vår tid. HEF fremstår nå nesten som sekteriske i sin iver etter å frelse såkalt uvitende mennesker over til den rette tro.

Og i en annen uttalelse:

Et viktig kjennetegn ved fundamentalister er ideen og overbevisningen om at det finnes en absolutt og objektiv sannhet som de er i besittelse av og som blant annet kan virkeliggjøres gjennom å fordømme alt og alle som står for en annen, eller mer nyansert oppfatning. Oftest forsvares slike holdninger og handlinger av dogmatikere og fanatikere, som dermed også sørger for fundamentalismens fortsatte overlevelse.

I kampanjen fra HEF så man dels undertrykking og forfølgelse som kjettere og annerledes troende har opplevd fra Kirken og andre representanter for det som til enhver tid har vært en majoritetsreligion i allianse med makten. Men også et angrep fra "den moderne kalde ensrettende rasjonalismen som nå kveler jorden med en løpsk forurensende sivilisasjon", som ett medlem forklarte med innlevelse. Han utdypet at det "riktignok var en sivilisasjon som delvis tok et oppgjør med kirken, men som kastet ut mystikken og dybden og mangfoldet og heller valgte lobotomi, ensretting og materiell nytte".

HEFs kampanje inneholdt for landsmøtet begge disse aspektene på en gang.

Dermed gikk man i gang med å skrive uttalelser. Faktisk hadde tre forskjellige utkast sirkulert før møtet. Det hadde vært opphissete mail-runder, men på tross av store overlapp mellom hva utkastene inneholdt, så viste det seg vanskelig å forene dem. Hver av dem var forfattet av en

sentral aktør i styret, og noen hadde et par styremedlemmer bak seg. Hvem skulle så avgjøre hva som var best formulert? Hvorfor skulle i så fall det være mer sant og riktig enn de andre innfallsvinklene? Det var svært forskjellige meninger om hva som var rett form på landsmøteuttalelser, og hvor sterkt man skulle komme med verbale angrep på HEF. Det ble en gordisk knute som viste seg uløselig, ikke minst siden flere syntes det var nok diskusjon, og at man måtte videre i programmet. Uansett var jo alle enige om hovedsaken, nemlig at kampanjen var et angrep på holistisk spiritualitet og enhvers rett til eget livssyn. Formen på uttalelsene kunne vel ikke da være avgjørende – selv om det var lett å ha forståelse for at de som hadde skrevet utkast syntes at de hadde noen viktige perspektiver som ikke var tydelige i de andre, og vice versa. Etter en del diskusjon var det en som foreslo det som skulle bli løsningen. Landsmøtet vedtar rett og slett alle tre, uten krav om at noe i dem skulle bli endret! Noe var helt overlappende, noe var litt motstridende, men gjennom å vedta alle tre viste man storheten i HoF, var det flere som erklærte. Som forbund var det viktig å vise at det var rom for ulike måter si ting på, og det var da slett ikke nødvendig å lage én uttalelse som landsmøtet samlet seg om. Det ble forsiktig innvendt at dette kunne vanskeliggjøre det å kommunisere dette ut til media eller andre organisasjoner, men det ble avfeid som firkantet vanetenkning. Mens man i andre saker kunne streve med å komme til en konklusjon fordi man assosierte litt forskjellig når det gjaldt hva ord betydde, og om de var moralistiske eller ikke, så valgte man her en annen variant. Det var greit at forbundet vedtok noe som kanskje var litt dumt, siden den tross alt også vedtok det man selv syntes var lurt.

Holistene

Vi har tidligere i teksten fått flere glimt av hvem disse holistene er, og det kommer også noen drypp senere. Her vil jeg likevel presentere fire livshistorier, iblandet noen tanker fra dem om hvorfor de har engasjert seg i HoF, og hva som er viktig for dem. Så vil jeg referere en undersøkelse av Botvar, før jeg vil diskutere noen sammenhenger i lys av både observasjoner og samtaler jeg har hatt med andre holister – og materialet for øvrig. Disse livshistoriene blir så noe av bakgrunns materialet for diskusjonene i siste halvdel av oppgaven.

Ellens historie:

Ellen er aktiv i Miljøpartiet De Grønne og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, foruten at hun er en av hoveddrivkreftene til HoF i lokallaget i en større norsk by. Hun sitter i hovedstyret til HoF, leder ritualer for HoF, og er i midten av 40-årene.

Ellen vokste opp flerkulturelt med en engelsk mor, i en norsk by med mange nasjonaliteter. Hun forsto tidlig at det var flere måter å forstå livet på. Det var ikke bare én sannhet. Når man har to eller flere måter å se det på så kommer spørsmålet: "Hva er riktig?" Det har brakt henne dypt innover i eksistensielle spørsmål. Morfaren hennes var med å stifte HEF og faren var ateist. Moren gikk i kirken til jul, men snakket aldri om sin tro. Hun selv meldte seg ut av Dnk da hun var 13, men leste bøker om selvutvikling, og var opptatt av indre utvikling. Først rundt 20 begynte det spirituelle å spire, forteller hun. Ellen traff en shiamuslim og giftet seg med ham og flyttet til Libanon – etter å ha studert fransk i Paris. Hun hadde også kontakt med indianere i Canada, og hun lærte mye om naturens sammenhenger av bestefaren som var marinbiolog. Studert handelsskole, og så psykoterapi i en av de større spirituelle selvutviklingssentrene i Norge. Hun har også studert ernæring. For noen år siden fikk hun en MS-diagnose, som så "hjalp henne" ut av 23 års ekteskap og ut av en spirituell skole, som hun på en del måter kunne oppleve å være autoritær og dysfunksjonell. Da hun fødte sin første datter holdt hun på å dø, men "kom et veldig godt sted", og mistet frykten for døden, og vet nå at det er noe etter, forteller hun.

Ernsts historie

Ernst er i midten av 50-årene og har påtatt seg mange oppgaver for HoF, og jobber som hjemmesykepleier. Han har tysk soldatfar og norsk mor. Begge var utrygge lærere, og bodde både i Tyskland og Sverige. I -58 flyttet moren med Ernst til mormors villa på Slemdal. Det var en barndom med konstant utrygghet, og han gikk til psykolog i studietiden. Han studerte cand. real. for å bli lærer, men stammet så mye at det ikke gikk, dermed ble det hjemmesykepleie i stedet. Han var sjeldent på fest og var sosialt isolert. Ernst følte seg mye "i hodet", og stiv i kroppen, så han har gått mange kurs i kropporientert og annen terapi. I løpet av prosessen ble han kjent med det alternative. Terapi hjelper ham selv, men jo modnere man er, jo bedre menneske blir man i samfunnet og for andre, forklarer han.

Han var en stund medlem av HEF, men meldte seg ut. Frem til ca 1980 var han rasjonelt orientert og skeptisk til all overtro, men utover 80-tallet begynte han å oppleve ting som åpnet for en annen holdning. Faren var moderat kristen, men moren ville ikke ha tvang til tro. Han leste Alternativt Nettverk/ Magasinet Visjon siden starten. Han forteller at han har vært mye ensom, og hatt sosial angst, så det har vært mye av drivkraften når han har gått på selvutviklingskurs, og engasjert seg i frivillig arbeid. Gjennom å delta i grupper fikk han jobbet med det sosiale, og lært noe eller jobbet med seg selv i samme slengen. Han savnet et sted å høre til, og hadde et ønske om å kunne bruke seg selv mer enn bare å være hjemmehjelp, og å skape noe sammen med andre mennesker. Ernst ønsker å jobbe med noe større enn seg selv, og virke i en ideell organisasjon, og HoF er det. Han har også engasjert seg i andre sammenhenger. Han var sekretær i Mental Helse Oslo, aktiv i HEF og i vandregruppen i Turistforeningen, han har vært speiderleder og medlem i Amnesty, Røde Kors m.m. Han har stort sett regnet seg som agnostiker og trenger noe konkret, så han er mer opptatt av parapsykologi og healing enn spiritualitet.

Ernst liker at åndelighet ikke er definert i HoF. Det er morsomt og revolusjonerende sammenlignet med religionene og HEF. Det viser tillit til den frie tanke. HEF viser irrasjonell fornuft, og avviser umiddelbart det de ikke forstår. Det er bra at det står i formålsparagrafen at vi skal ta ansvar for hverandre og jorden – se etter helhet og hva som gavner helheten.

Det er verdifullt å plukke ideer og metoder fra ulike tradisjoner, eller få impulser fra mange steder, understreker Ernst og mener at det er en forutsetning for viktige valg. Det setter vestlige kultur i et annet lys. At man ser ting fra andre vinkler enn det moderne vestlige gjør oss mindre fordomsfulle. Når man får flere vinkler på seg selv og verden, så gjør det at man ser klarere og blir mer nyansert – og at man klarer å møte ens medmennesker på en mer romslig måte, avslutter Ernst.

Sigurd historie

Sigurd sitter i styret og er engasjert i holistiske ritualer. Han kommer fra pietistisk, kristen vestlandstradisjon, og vokste opp på et gårdsbruk. Han opplevde miljøet som trangt, og føler seg traumatisert av den formen kristendommen tok i oppveksten hans.

Sigurd hadde en periode i begynnelsen av tenårene hvor han vurderte å bli ateist, men opplevde at livet og menneskets bevissthet var for utrolig til at det kunne skyldes

tilfeldigheter. I begynnelsen av 20-årene leste han Moodys bok "Livet etter livet", slet med de store spørsmålene, som hva er evigheten – og fikk angst av det. En kompis tipset ham om Bente Müllers bok "Gjennom lysmuren", som ble en spirituell oppvåkning. Så leste han Dammanns "Bak tid og rom", og opplevde at han forsto kvanteuniverset, og hvordan observasjon påvirker alt. Hele det fysiske universet er organisk, dynamisk levende, understreker Sigurd.

Sigurd har hatt flere åndelige visjoner. Den første fikk han da han gikk på en kristen folkehøyskole. Han var opptatt av nestekjærlighetsprinsippet. Av noen elever blir han utfordret til å fortelle en personlig historie om noe skammelig, noe han gjør. Fortsatt rystet av sin egen åpenhet får han en opplevelse av at Jesus snakker til ham, lar ham oppleve en enorm kjærlighet, og sier at han er utvalgt. Han innså at kristendommen har lite med Jesus å gjøre. Dagen etter forteller han om møtet med Jesus, men de sier at det ikke kan ha vært Jesus han har møtt. Sigurd følte Jesus som en god bror som har gått veien mot opplysning før ham. Det er ikke personen Jesus som er vår frelser. Vi er alle Guds barn, innser han. Erfaringen var med på å gi ham en spirituell vei, og at det ble viktigere at det han gjorde var meningsfullt, og å gjøre en forskjell i verden, heller enn å bli rik. På folkehøyskolen ble det voldsomt oppstyr. Noen støttet ham, mens andre regnet dette som et psykisk sammenbrudd. Den rasjonelle delen av Sigurd tenker at det må ha vært sprøyt, og vet at mange kristne venter på at Jesus skal komme tilbake. Han forteller at han likevel ikke er sikker. "Hvis alle mennesker i dag i samme øyeblikk hadde meditert på enhet og kjærlighet, hadde det da blitt en kritisk masse? Et kvantesprang? Telepatisk kontakt? Kan slike skift skje fort?"

Kort tid etter ble det slutt med en kjæreste, og han fikk mer angst. Han gikk til den samiske sjamanen Ailo Gaup, som så hans døde bror, og sendte broren videre til lyset og til Jesus. Da forsvant en del av angsten. Ailo mente at broren ikke nødvendigvis har kjent seg bortkommen i tyve år, men at det kan ha vært som minutter, noe som var lettende for Sigurd å høre. Han ble inspirert til å søke videre, og dro på reinkarnasjons-konferanse, og ble med i en gruppe som hadde intergalaktiske møter, holdt kontakt med stjerneskip, og var opptatt av å løfte jorden fra 3. dimensjon. Han begynte så på psykodramaskole, og fordypet seg i egen prosess og bearbeiding av traumer.

"Vært hos healer i dag og opplever at plagene mine er en del av en prosess, og henger sammen med sjelens reise. Det er mitt livssyn, og det er ingen grunn til at HEF skal henge over skuldrene mine. Når HEF vil forby homøopati for å beskytte folk mot noe de mener

er tull, så er det som en muslimsk far som vil ta på datteren hijab for å beskytte henne. Det finnes ikke verdifri vitenskap. Sannhet er hva vi kollektivt skaper sammen. Hvis vi hadde blitt enige, så kunne vi ha gått på vannet eller levitert.”

Olavs historie

Olav møter av og til på medlemsmøter. Han er en kunstner i slutten av førti-årene, trygded, kombinert med noen strøjobber som servitør, og skriver sporadisk i det anarkistisk-inspirerte bladet Gateavisa. I dag har han halvlangt hår, og ser ut som en litt rocka hippie. I sine yngre år kunne han bruke outrert sminke, kanskje litt som David Bowie eller som 80-tallets new wave-stjerner. Som snart 50 ser han noe mer vanlig ut.

Faren til Olav var provosert av stilen Olav hadde, og ødela en gang en indisk bluse han hadde. Stilen til Olav var livsbejaende og ville bryte ned tabuer, forklarer han. Han beskriver sin far som en macho pølsemaker, mens moren var nervøs og hjemmевærende. Han vokste opp med fadervår og moderat og litt alternativ kristendom fra mor, mens far var hardbarket ateist. Olav hadde en rekke visjoner og konkrete opplevelser av lysskikkelser da han var tre år gammel. De representerte for ham ”Lys og kjærlighet og det gode liv”. Han opplevde at lysskikkelsene stilte ham overfor et irreversibelt valg om å velge dem og det de representerte, noe han avsto. Som menneskelig vesen så ville han ha rett til fri vilje og å kunne skifte syn, selv om han var enig med dem. Han møtte dem siste gang da han var fem. Olav tror det var virkelige vesener, antakelig kosmiske representanter for det gode, kanskje fra en annen planet eller dimensjon. Selv om han sa nei til vesenene så fikk de ham til å ville velge det gode. Opplevelsene med dem inspirerte ham senere til å ta initiativ til en slags forening som han kalte Den kosmiske familie, som handlet om å bygge på de gode kreftene. Han prøvde å få foreningen registrert som trossamfunn, men fikk avslag pga uklare gudsbegrep.

”Det finnes humbug innen det alternative, som hjemmesnekrete ufo-filmer, men uansett gjør homeopati og alternativ medisin mindre skade enn farma-industrien, som har masse rettsaker og død i kjølvannet. Da burde de bli kalt humbug”, insisterer Olav med referanse til ILÅBL-kampanjen. ”HEF har mye bra, men de er for ekstreme. Religion tåler ikke frihet, og at man fortolker selv. Slik sett er HEF blitt som religion.”

Pål Ketil Botvar, samfunnstillit og medlemmene i HoF

Botvar foretok en elektronisk spørreundersøkelse blant medlemmer i HoF mens jeg gjorde feltarbeid der. Undersøkelsen er enda ikke publisert eller analysert ferdig, men Botvar skrev en artikkel i "Holisten" nr 1.2012, hvor han oppsummerte en del av funnene. Han fant at det var tre fjerdedeler kvinner, og at 55% var mellom 40 og 59 år, altså overvekt av middelaldrende kvinner, men relativt likt bosetningsmønster som den øvrige befolkningen. Rundt en tredjedel er alternative terapeuter, i det minste deltid, og 75% har brukt alternativ behandling siste året. 75% er svært interessert i politikk og miljøvern, og mener naturen må gå foran økonomiske interesser. 60% stemte ved sist valg på partier i sentrum og til venstre, 25% til høyre og 15% stemte Miljøpartiet De Grønne. Medlemmene hadde noe mer tillit til samfunnsinstitusjoner enn folk flest. Tallene fra Botvar atskiller seg ikke så mye fra det jeg observerte, så jeg lar resten av funnene hans ligge.

Et av de punktene man kunne stusse over er dette med at medlemmene har noe mer tillit til det politiske system og andre samfunnsinstitusjoner enn gjennomsnittet av befolkningen. Dette kan se ut til å stå i motsetning til at mange av de jeg snakket med hadde erfaringer av å ikke føle seg helt hjemme i en del samfunnsmessige sammenhenger, og kunne føle seg fremmedgjort i forhold til en del institusjoner og vanlige kulturelle forestillinger. Hvis både Botvars og mine funn er riktige, hvordan henger i så fall dette sammen? Det er flere muligheter. Hvis man tror at det er et en nødvendig motsetning mellom disse forholdene så kunne man si at hans svarprosent var relativt lav, da det var rundt en tredjedel som svarte, eller at spørsmålene hans var tvetydige. Det kan også tenkes at enten hans eller mitt utvalg har en slagside, eller at de har det i hver sin retning. Han har sendt ut et elektronisk spørreskjema til alle medlemmer, mens jeg hovedsakelig har forholdt meg til de jeg har kommet i kontakt med på arrangementer, og særlig de aktive. Selv om det er sannsynlig at det er betydelige forskjeller mellom aktive og passive medlemmer, kan vi likevel se på hva det kunne innebære om det ikke var vesentlige forskjeller på dette punktet.

En grunn til at medlemmene kunne tenkes å svare at de har tillit til samfunnsinstitusjoner, samtidig som de er skeptiske til det rådende verdensbildet eller retningen mye tar i samfunnet, er at en sentral del av det holistiske verdensbildet er at ting dypest sett går rett vei, selv om det er motgang og kriser. Min opplevelse er at de fleste medlemmer er optimister når det gjelder samfunnsutviklingen, i det minste på litt sikt. De kan mene at det er mye galt nå, og at sjansen er stor for at det vil komme dramatiske kriser, men de tror likevel at jorden eller menneskeheten gradvis kommer til å "våkne opp" og se at alt henger sammen og at vi har

ansvar for hverandre, og at det dermed kommer til å løse seg. Selv om vi ikke alltid kan se grunnen til alt her og nå, vil mange mene at alt skjer av en grunn, og at universet er meningsfullt og konstruktivt, slik at det finnes en slags skjult plan for å skape mer utvikling hos oss alle, både individuelt og kollektivt. Når det da skjer ting som er vonde og triste så er det en del av denne læringsprosessen, vil mange si. Mange har en grunnleggende optimisme, enten den er ektefølt eller den mest er en del av livssynet, som gjør at mange nok kan være tilbøyelig til å svare at man har en grunnleggende tillit til samfunnet, selv om de kan ha sittet i to timer og fortalt om bekymringer og mistillit først. Samtidig er det ingen grunn til å tro at medlemmene skal være identisk med noe tverrsnitt av folk med et alternativt livssyn i Norge. Uansett om de kommer fra en bakgrunn som har fått dem til å være kritiske til mange tradisjonelle svar og løsninger i samfunnet, og som har fått dem til å se annerledes på mye, så har mange lyktes med å finne en nisje som fungerer for dem. De er sjelden blant dem som føler total avmakt, men oftere blant dem som har møtt en overmakt, men funnet en personlig kraft, kanskje gjennom å skape seg en ny identitet, som gjør at på mange måter føler seg som en del av det som i hvert fall i fremtiden kommer til å bli det seirende verdensbildet.

Institusjonaliseringen av Den usynlige religion

Hvis vi følger Luckmann så er det ikke urimelig å kalle HoF et livssynssamfunn som forsøker å institusjonalisere "Den usynlige religion". I det ligger det et paradoks og kanskje en umulighet. Ved å lage et livssynssamfunn slutter religionen å være helt usynlig og privat. Man går sammen om en del formålsparagrafer og foretar vedtak for eller mot visse saker i offentligheten, som man opplever uttrykker det som er forbundets felles vedtatte verdier. Riktignok er det en rekke mer eller mindre felles trosspørsmål man eksplisitt unnlater å gjøre vedtak om, som reinkarnasjon eller tro på konkrete paranormale fenomener. Man anser seg også å komme unna problemet ved at man har vedtatt:

HoF skiller mellom åndelighet og religion. Vi ser på religion som trossystemer definert av ytre rammer som dogmer og læresetninger, mens åndelighet er ubundet av dette. HoF ønsker å styrke det enkelte individs rett og frihet til stadig dypere forståelse og erkjennelse av helheten, uten at vi sier noe om hva som er det eneste og sanne riktige.

Man må gjerne ha en slik definisjon av religion, men for Luckmann så er dette bare en understrekning av at man anser seg annerledes enn "kirkereligionene", ikke at man ikke selv

har en type religion. (Luckmann 2004:77) Når HoF understreker at det ikke handler om religion, så er det mest av alt et uttrykk for at det er kirkereligiøsitet folk flest i dag forbinder med religion, selv om det historisk og antropologisk ikke er en rimelig forståelse av religion, og i hvert fall ikke den eneste mulige. Det er for den sakens skyld i samme avsnitt av vedtektene tatt med definisjoner av hva slags tro man samles om, noe som på et vis gjør at avsnittet kan leses som noe selvmotsigende. (Se appendix 1: HoFs vedtekter og plattform) Faktisk er det dermed en form for tro man samles om, selv om den kan fremstå som vag og flytende – men det er jo nettopp det man mener den skal være!

På et vis forsøker HoF å institusjonalisere ikke-institusjonalisert og ikke-dogmatisk religiøsitet. Det er dermed ikke underlig at man strever med det, slik eksemplene fra landsmøtet og styremøter viser. Det er heller ikke rart at man opplever det problematisk å kommunisere utad hva man faktisk samles om, når noe av det sentrale er at det ikke skal være dogmer og at det skal være rom for at alle skal kunne erfare og tenke rundt alt på sin egen måte. Samtidig slites man med at når det først er en organisasjon så får den en egendynamikk for å skulle overleve og helst vokse. Tross alt finnes det underforståtte suksesskriterier som kan bekrefte om dette er et meningsfylt prosjekt.

Holisme (eller helhetstenkning) er det mest sentrale livssynsmessige stikkordet man samles om. Riktignok tvinges man til å stort sett være vag om hva det innebærer, nettopp for å ikke fremstå som dogmatisk, men fra tid til annen må man jo konkretisere noe. Om man ikke gjør det så vil en del av medlemmene mene at organisasjonen blir meningsløs, men når man gjør det så risikerer man samtidig at andre faller fra, siden et hvert konkret vedtak vil tydeliggjøre at det slett ikke er slik at alle kan være enige i alt.

Riktignok vil det regelmessig komme en annen variant av mellomløsning, nemlig at sentrale enkeltpersoner i organisasjonen sier eller skriver om hva de opplever som det sentrale ved holismen. Da kan de snakke om relativt konkrete verdier, som slik sett bekrefter en slags "hovedstrøm" i forbundet, samtidig som de vanligvis er påpasselig med å si at dette er deres personlige forståelse, men at andre nok kan legge vekt på litt andre ting.

Ved å forsøke å institusjonalisere "Den usynlige religionen", så slutter den å være det, i Luckmanns forstand, og de som fortsatt føler tilhørighet til "Den usynlige religionen" forblir uorganiserte deler av det bredere alternative nettverket, eller rett og slett det moderne samfunnet. HoF har i stedet tatt skrittet å danne et mer organisert meningsunivers og sosialt fellesskap knyttet til det – selv om dette ofte må kommuniseres med en viss flertydighet. Og

siden individualitet, ikke-dogmatisme og mangfold ikke blir mindre sentrale verdier uansett, så forsvinner ikke dilemmaene.

En Selvets religion?

Er det så rimelig å kalle HoF en variant av Selvets religion? Ikke uten videre. Faktisk kunne man si at "Det Ukjente" er mer sentral, slik at det eventuelt ville være mer treffende å kalle HoF for "Det Ukjentes religion". Blant de aktive ble det langt oftere snakket om det verdifulle ved å være åpen for det ukjente, enn å skulle åpne seg for selvet. Riktignok skal vi finne vår egen vei og finne det som er sant for oss, men vi finner ikke det nødvendigvis og alltid ved å gå inn i et selv, men å være åpen for det ukjente og det meningsfulle i alt vi møter, både det vi opplever som det indre og det ytre. Slik sett er Heelas' begrep "Spiritualities of Life" mer treffende enn å kalle det Selvets religion, i hvert fall i forhold til det man erklærer som det sentrale.

Man kan likevel hevde at fokuset på selvet egentlig er mer grunnleggende, ikke minst siden alle blir oppmuntret til å forstå holisme på sin egen måte, og ellers finne sin egen vei. Dette mener både Heelas og Wood, selv om de tolker det forskjellig. (Wood 2007:61) Men selv om vi skulle mene at alles rett til selvbestemmelse er det mest grunnleggende i filosofien, så er det ikke uten videre rimelig at vi dermed skal si at det er *selvet* som er det mest sentrale. Det kan nok være nærliggende å bruke det ordet, siden det innen den alternative verden finnes en rekke bøker og tilbud knyttet til selvutvikling, inkludert at selvutvikling for en del også er knyttet til spirituell utvikling. Likevel er det ikke selvsagt at den selvbestemmelsen man har som verdi i HoF med nødvendighet er knyttet til en idé om et selv som inngangsport til det guddommelige eller det sanne. Noen har nok den ideen, en idé som er sentral i blant annet i hinduismens forestilling om at sjelen eller selvet skal bli ett med det guddommelige, og at det er målet med vår utvikling. En del alternativ litteratur er inspirert av den type østlig filosofi, noe som gjør at det kan være nærliggende å anta at alternativ spiritualitet generelt er basert på hindu-tankegods. Dermed kan en del kommentatorer ha fortolket mye annet innen alternativ og holistisk spiritualitet som om det mest av alt er en vestliggjort hinduisme, uten at det alltid er grunnlag for den påstanden. Dette virker i hvert fall lite treffende for det meste av det man møter i HoF.

I HoF er det ikke alle som har den ideen om et selv som står i sentrum i oss mennesker, og at det er knyttet til en mer omfattende hellighet. Når jeg diskuterte med folk tankene de hadde

om sjel og ånd og selv osv, virket det ikke som folk hadde noen felles og entydig forståelse av dette, men at det var mer preget av hva annet de hadde vært borti. Det er dermed ikke åpenbart at det er selvet man samles om, eller at det er den mest mobiliserende forestillingen. Verdien av mangfold er mer sentralt i HoF, og at vi som enkeltmennesker skal ha lov til å finne vår egen vei i dette større mangfoldet. Det hellige virkeliggjøres ikke ved at selvet skal oppslukes i noe altomfattende guddommelige, som en indre reise eller prosess, i hvert fall er det ikke ved det HoF virkeliggjør sitt formål, men snarere ved å ivareta alles rett til å tenke og erfare og leve som de selv gjør, uten å måtte underkaste seg en majoritets virkelighet, dog så lenge man ikke i for stor grad selv trækker på andres utfoldelsesmuligheter.

Når Heelas sier at kjernen i new age er selv-spiritualitet, og at det handler om at "the human condition" kan bli transformert (Heelas 1996b:2), så må vi slå fast at troen på at det er mulig å endre oss selv og vår tilværelse også gjelder HoF. Men tanken om at vi har mulighet til å forandre våre liv til det bedre er ikke begrenset til miljøer av alternativt spirituelle. For det første finner vi den igjen i mange religioner og livssyn, for det andre så kunne man si at en slik ide er sentral i det moderne samfunns individualisme og fremtidsoptimisme.

Heelas' påpekning er dermed ganske upresis, og kan vanskelig brukes som noen holdbar definisjon av selv-spiritualitet. Likevel er han inne på noe. Om ikke alle i HoF vil erklære selvet som hellig, tillegges "det autentiske mennesket" avgjørende verdi, og det er også en tro på at positiv forandring er mulig. Mange forteller at de på tross av motstand "gjenfinner" noe autentisk og troen på seg selv, og at de da innser at det finnes en annen vei eller mulighet enn å underkaste seg det de ser som dogmatisk og tradisjonell religion, eller for den sakens skyld et kjølig, ensrettende forbrukssamfunn. HoF uttrykker dermed, som Heelas påpeker, både et brudd med "the modern condition", men også en oppfyllelse av mange det moderne samfunns sentrale verdier. (Heelas 1996b:138,154) Om man ikke ser seg blind på en del ideer som er relativt vanlig i miljøet, som tro på ulike åndsvesener eller reinkarnasjon, som gjør at miljøet for noen kan fremstå som noe eksotisk, så er det faktisk mange grunnleggende holdninger som er godt innenfor normal konsensus i dagens Norge.

Én eller flere bevegelser?

Heelas sier at The New Age Movement ikke kan sees som én nyreligiøs bevegelse, men en samling av bevegelser (Heelas 1996b:9). Selv om HoF på et vis i seg selv er en organisasjon i et større norsk landskap av ulike bevegelser, så er det samme sant internt i HoF, noe som er

en del av grunnen til at man ikke ville registreres som et trossamfunn, men som et livssynssamfunn. Det er en viktig grunn til at man mener at man er ikke-dogmatiske, og heller fokuserer på spiritualitet og mangfold. Flere omtaler seg selv fortsatt som hekser, og at det er det som er deres tro eller spirituelle vei eller identitet, selv om de inngår i det noe bredere livssynssamfunnet HoF, som samles om mer generelle verdier. Andre kan kalle seg en form for kristen-holist, buddhist-holist eller humanist- eller vitenskapsholist. Oftest sies det da litt spøkefullt, men like fullt er det klart at det er med en stor kjerne av alvor, og at det snarere kan være holist-merkelappen de er usikker på, mer enn det at de har en spirituell interesse som går i retninger som de vet ikke er delt av alle andre. For den sakens skyld er det noen få som sier at de er new age, og da med den forståelsen at det er annerledes enn for en del andre medlemmer, som Ernst når han utdyper sitt ståsted.

Ernst er opptatt av individet, og tillit til individet. Han synes det er fint å snakke om eksistensielle spørsmål, og at det er viktig å være i prosess. Han ønsker å bli friere. Vi er en tredje vei mellom religion og humanetikk og har litt fra begge steder, sier han. Vil plukke det som er bra, er dermed new ager, og det får man lov til som holist, forklarer han, og understreker dermed at han ser det å være holist og new ager som to forskjellige ting, selv om det i hans tilfelle er overlappende. Liker at HoF ikke på forhånd har de ferdige svarene, men at vi går sammen for å finne dem, og er på leting sammen. Sans for det åpne. Foreløpig er mange mest opptatt alternativ behandling, men det er kanskje veien til en mer helhetlig tankegang, og større tankemessig åpenhet, mener han.

Mange er tidligere medlemmer i HEF eller hadde i det minste stor forståelse for HEF. Så opplevde de at det ble for trangt og at ateistiske fundamentalister hadde overtatt for tidligere tiders mer filosofiske og agnostiske humanisme. For noen av disse ble HoF og holismen en videreføring av en humanisme med rom for undring og mangfold og bestrebelse etter helhetstenkning. Mange av disse medlemmene var kritiske til en del av forestillingene andre kunne ha, og de var ikke spesielt opptatt av alternativ behandling eller selvutvikling, men mente likevel at HoF pr i dag var den beste livssynsmessige rammen de kjente til.

I forhold til HEF kan man for øvrig se litt motstridende argumentasjon. På den ene siden anerkjenner naturligvis HoF at HEF er et livssynssamfunn, som er forskjellig fra trossamfunnene, som er religioner eller religiøse. Det er blant annet på basis av den forskjellen HoF også valgte å la seg registrere som livssynssamfunn, og understreke at det er det holistiske livssynet man samles om, selv om man kan ha sine individuelle troer. På den annen side går man i HoF av og til langt i retning av å se på HEF som et trossamfunn, som

kjemper for en tro på sitt livssyn på like dogmatisk måte som de fleste andre trossamfunn. Særlig kan det sees i kampanjen ILÅBL, hvor HoF avviser at HEFs kritikk mot alternative utøvere er basert på nøktern og saklig rasjonalitet, men hvor man ser det som livssynskamp og moderne heksejakt.

Selv det er grunn til å stille spørsmålstegn ved om selvet er det mest sentrale, så er individet unektelig svært sentralt for HoF, men også det å si at man legger vekt på moderne individualisme blir problematisk i forhold til variasjonsbredden man møter. I hvert fall krever det en hel rekke nyanseringer.

Mange i HoF kritiserer det moderne, materialistiske ego-samfunnet, og hos en del av de som er opptatt av personlig eller spirituell utvikling blir egoet nevnt som en av de største hindringene, noe av det som hindrer oss i kontakt med helheten og det hellige. I begge tilfellene blir dermed daglig-jeget, egoet, nevnt som både samfunnets og individets største utfordring. Slik sett mener de fleste ikke at dette er så voldsomt hellig, i hvert fall ikke mer enn at alt i en viss forstand er hellig. Det jeget som har bortimot uinnskrenket rett til selvbestemmelse er slik sett ikke det samme som det eventuelle dypere selvet i oss, som noen tror på, og som er en bro mot det guddommelige. Så vil noen si at det er dette dypere guddommelige selvet som er bakgrunnen for at radikal selvbestemmelse er riktig, selv om vi ofte roter det til for oss selv og gjør ting vanskeligere enn nødvendig. Dette var jo et av standpunktene til Johannes. Om dette var det generelle perspektivet til alternativbevegelsen, eller i hvert fall til de dominerende medlemmene i HoF, så kunne det kanskje være rimelig å kalle det en selvets religion. Det ser likevel ikke ut til å være tilfelle. Det er bare noen som ser et slikt guddommelige selv som det mest sentrale, men de fleste vil likevel mene at den alminnelige personens selvbestemmelse er nesten ukrenkelig. Slik sett fremstår HoFs holisme mer som en særform av humanisme.

Empower'en og puristen

Heelas trekker frem at new agere kan inneholde minst to motstridende typer, puristen og empower'en, hvorav den første er klart motkulturell mens den andre i større ønsker å omfavne verden og dens materielle goder, så lenge det knyttes an til noe spirituelt. (Heelas 1996b:32) I HoF kan vi finne begge variantene, men oftest ikke som klart atskilte typer, men snarere som tendenser som rommes av enkeltmennesker, men som vi også kan se elementer av i noen av de interne diskusjonene. Jeg opplever likevel ikke at denne inndelingen er veldig

klargjørende på mitt materiale, selv om det nok kan være det om man vil sammenligne bredere grupper med alternativt livssyn. Og medlemmene i HoF er like mye en del av, eller i kontakt med, dette bredere landskapet. I en del av dette omlandet kan man se at noen new age-grupper beveger seg i retning av "herlighetsteologi", hvor spirituell utvikling ansees som å gå hånd i hånd med bedre helse og økonomi m.m. Av og til kan det likevel ha et klart motkulturelt preg, og andre ganger ikke.

I mer paganistisk orientert alternativmiljø står en slik tenkning svakere. Her er man mer opptatt av å ta vare på jorden og at den og alle dens skapninger skal sees på som levende. Hovedvekten av medlemmene i HoF ser ut til å helle i denne retningen. Det er likevel ikke slik at noe flertall ser det som ønskelig å skulle etablere noen alternative samfunn og bryte med "mainstream". Snarere har de fleste et ønske om brobygging mellom det alternative og det konvensjonelle. Dette er i hvert fall HoFs offisielle standpunkt, skjønt man blant medlemmer kan finne et bredt spekter av holdninger. På mange måter må man vel si at fokus går mer på samfunnsreform eller rolig transformasjon, heller enn revolusjon. Riktignok så var det flere som håpet på en bevissthetsoppvåkning hjulpet av litt uklare kosmiske sammenhenger nå når 2012 går mot slutten, delvis inspirert av Maya-kalenderen. De fleste ser likevel ikke ut til å vente på noen metafysisk inngripen i verden, men forventer at den kollektive oppvåkning man håper på, mer kommer av at grupper som HoF og tilsvarende gjør det man kan for at det skal skje. Men selv om de fleste på et vis omfavner verden, og mener det er vi som mennesker som har ansvaret for verdens utvikling, så vil mange medlemmer mene at mye av samfunnet slik det fremstår i dag vil rase sammen og bli erstattet med noe annet. Det er en dyp skepsis til hvordan samfunnet fungerer i dag, og den retningen mye av utviklingen har, men her må man ikke glemme at dette er en skepsis HoF deler med store deler av miljøbevegelsen og mange andre som ikke synes at "jevn kurs" er betryggende, slik at dette i og for seg ikke er så oppsiktsvekkende.

Et middelklasselivssyn?

New age er i følge Heelas dominert av middelklasse og øvre middelklasse, og dette er en av grunnene til at den er såpass lik verden over. Disse klassene er nemlig relativt like, mener han (Heelas 1996b:120). Han mener videre at new age primært appellerer til velutdannede, som likevel ikke synes livet fungerer som de ønsker seg (Heelas 1996b:137). Mange av disse er nettopp kritisk til den materialistiske eller tradisjonelle mainstreamen fordi det er den som

bringer jorden raskt i retning av økologisk katastrofe. De ser moderniteten som i krise og identifiserer seg med motkulturen (Heelas 1996b:138).

I mitt materiale er det en overvekt av folk med arbeiderklassebakgrunn. Så har mange av disse likevel tatt høyere utdanning, slik at man kunne si at de har blitt middelklasse. Det kan virke som det faktisk er noe høyere utdanning generelt blant mange holister og alternative enn gjennomsnittet av befolkningen, noe som for så vidt er en viss støtte til middelklassehypotesen. Men i forhold til mitt materiale er det da viktig å understreke at det i så fall er middelklasse regnet på basis av nåtidig utdanning og jobb, ikke i forhold til familiebakgrunn. Dermed fremstår det som misvisende å si at dette er et livssyn som kommer fra en misnøye i middelklassen – i hvert fall slik det fremstår i HoF. Snarere kan det se ut som det oftere er folk fra arbeiderklassen, og noen med røtter i primærnæringer, som har jobbet seg frem til bedre muligheter enn generasjonene før dem, og at denne erfaringen av at det nytter har gitt dem tro på egne muligheter, noe som både har brakt dem til et holistisk livssyn og til å videreutdanne seg og ville engasjere seg i samfunnet, men det har også bidradd til at dette er iblandet en skepsis til mange av de sannhetene storsamfunnet presenterer om verden. Kanskje kan nettopp erfaringen av å kunne ta skrittet ut av en marginalisert posisjon understøtte ideen om at vi selv er ansvarlig for skape vår virkelighet, samtidig som man har med seg tanker om solidaritet med de som sliter? Dette kan så ha bidradd til at man engasjerer seg i et livssynssamfunn som HoF, som kombinerer en form for åndelig individualisme med et visst samfunnsengasjement som inkluderer støtte til marginale grupper eller perspektiver.

Hvis mitt materiale er representativt for annen alternativ spiritualitet er det tenkelig at myten om at et dette er et middelklasselivssyn kommer fra statistiske undersøkelser hvor man ikke har gått i dybden på hva som ligger bak tallene. Det er likevel viktig å understreke at det både er mulig og sannsynlig at aktivister i en organisasjon som HoF skiller seg fra mange av de som har en eller annen tilhørighet til et bredere alternativt landskap.

Heelas mener uansett at en eventuell dominans av middelklasse, med middelklassens utfordringer, ikke er fullgod forklaring på hvorfor de vender seg mot new age, og ikke andre type bevegelser, slik at dette i seg selv ikke kan regnes som en veldig sentral forklaring. Heelas refererer til Webers beskrivelse av "modernitetens jernbur", og behovet en del kan få for frigjøring fra det, og hvordan Peter Berger i sin bok "The Homeless Mind" (Berger 1973:139) videreutvikler dette. Ifølge Heelas mener Berger at frigjøringen fra "modernitetens jernbur" kan bli for åpent og utrygt for en del, slik at de skaper seg en ny identitet ved å knytte

seg til mystiske forestillinger som igjen kan skape en ny orden av tilværelsen (Heelas 1996:140). Berger refererer også til en variant av denne teorien, hvor "buret" i seg selv begynner å forvitte. Dette er uttrykt av Marshall Berman som "All that is solid melts into air". (Berman 1982) Det moderne mennesket tvinges dermed til å snu oppmerksomheten mot seg selv og sin egen subjektivitet. Heelas mener at begge disse faktorene bidrar til å vende oss mot selvet. (Heelas 1996b:144) Både føler folk seg begrenset av samfunnets jernbur, og ønsker å bryte ut av det, og at de synes tradisjonelle verdier har mistet troverdighet. New age er likevel ikke bare mot-kulturell, men er i seg selv en manifestasjon av moderniteten og mange av dens individualistiske verdier, sier han (Heelas 1996b:154).

Disse poengene er noe vi finner støtte for blant medlemmene. Det er ikke bare tradisjonell religiøsitet de gjør opprør mot, men like mye annet som for HoF fremstår som dogmatisk ensrettende, eller kaldt kontrollerende, som en del av det som blir fremmet i HEFs kampanje "ILÅBL". Flere HoF-medlemmer fortalte om skjellsettende opplevelser gjennom livet hvor representanter for "samfunnet" presenterte dem for valg som ble opplevd som underkastelse av systemet, for eksempel gjennom medisinerer – eller totalt personlig sammenbrudd. Så hadde mystiske erfaringer og diverse alternative eller spirituelle filosofier hjulpet dem til å finne personlig mening og retning i noe som elles lett ville fremstått som meningsløst.

I Ernsts historie kan vi se elementer av det som kanskje kan betegnes som "modernitetens jernbur" som føles som en total ufrihet og som han med sin middelklassebakgrunn ikke klarer å fungere under. Han legger ut på en reise, egentlig ikke etter en ny filosofi, men etter et ønske om å oppleve seg levende, og å føle at han kan bruke seg på en meningsfull måte.

Stina har med seg mystikken fra barndommen av, selv om det også handlet om psykologisk overlevelse – uten at det behøver å stå i motsetning til hverandre. I møte med en psykiater i ung voksen alder opplevde hun ham som å representere en ensrettende moderne verden, som hun skjønnte hun ikke klarte å tilpasse seg. I stedet fant ut en ny frihet, eller rom til å definere seg selv, ved eksperimentell terapi, og ved å definere seg som annerledes; heks og holist. Med det nye ståstedet, og støtte fra andre med et lignende ståsted, fant hun en måte å være i verden på som ikke krevde psykiatriske medikamenter.

For noen holister kan man dermed si at det er snakk om å "bryte ut av en opplevelse av jernbur", som de allerede befinner seg i. For andre virker det som de i utgangspunktet står utenfor buret, men møter det, og oppdager at de ikke passer inn i det. Tords historie er en

variant av det, selv om prosessen med å skape seg en identitet som holist, og i hans tilfelle også som spirituelt orientert same, var lang. I disse tilfellene ser det ut til å være en parallell prosess mellom det å "finne seg selv", å godta at man er forskjellig og være stolt over det, og det å oppdage at det er mange andre som er som meg, men bare på sin måte. I mellomfasen forteller flere at de har delt det de har oppfattet som majoritetens, i hvert fall de som oppleves som normgivende for dem, fordømmelse ikke bare av dem selv, eller det de nesten var, men av alle andre som så ut til å falle utenfor de normgivendes fortolkninger og kategorier.

Selv om Tord opplevde samisk healing, hippie-utforskning og alternativ filosofi, tenkte han ikke på det som åndelig før etter mange år, og selv etter at han hadde blitt aktiv i HoF. I hans religionsforståelse, som var overtatt fra det miljø han vokste opp i, så var det kirken som drev med religion, mens alt annet var overtro eller annet. Selv om Tord etter hvert kom til å se samisk og alternativ religiøsitet som åndelig, så ble det nærliggende å lage et vesenskilte mellom det som var åndelig og det religiøse, slik at religiøsitet fortsatt var kirkens eller religionenes felt, mens åndelighet og spiritualitet kunne finnes andre steder. Vi ser altså at han langt på vei har beholdt store deler av den definisjonen på religiøsitet som han vokste opp med, men at han har omdefinert en del av det som falt utenom.

Det tradisjonelle og det individualistiske selvet

Heelas definerer det tradisjonelle selvet (altså til tradisjonelt religiøse) med det som har plassert fokus for kontroll og autoritet i strukturer utenfor seg selv, i motsetning til det som plasserer ansvaret for egen skjebne hos selv. (Heelas 1996b:155). Det tradisjonelle mennesket er altså kollektivistisk eller sosiosentrisk, snarere enn individualistisk. For å forenkle omtales dette ofte som ytre- eller indreorientering.

I mitt materiale er det vanskelig å være kategorisk på at det individualistiske i HoF står i en motsetning til det sosiosentriske. Man kan finne mange eksempler på at det like mye er snakk om å finne nye sosiale fellesskap man identifiserer seg med, og at disse fellesskapene nettopp har individualisme og mangfold som noen av de sentrale, delte verdiene. Da snakker vi ikke om en endret menneskehet, men om en endring i de dominerende verdiene. Det får selvfølgelig visse konsekvenser, uten at man kan være bastant på at menneskene er endret.

Heelas refererer til Geertz som sier at det moderne selvdrevne, avgrensede selvet er en relativt ny oppfinnelse (Heelas 1996b:155) og Giddens (Giddens 1991) som peker på at det vestlige samfunn mer og mer preges av dette selvrefleksive og selvstyrende individet, som

ikke lenger lever i forhold til ytre moral. Her snakkes det med andre ord om en sivilisasjonsutvikling som henger sammen med hvordan vi mennesker er i stand til å forholde oss til oss selv, hverandre og verdensbilder vi blir presentert for.

Det kan godt være at dette er riktig, men å vurdere disse påstandene i lys av det jeg har sett i HoF er umulig innenfor rammene av denne oppgaven. Derimot synes det å være lite tvil om slike perspektiv som blant annet individualisme og indreorientering generelt verdsettes høyere i samfunnet enn tidligere, og det er riktig at man legger stor vekt på slike kvaliteter i HoF. Som jeg tidligere har kommet med eksempler på så verdsetter man det i så stor grad at man stadig vekk kommer i dilemmaer i forhold til en del av de andre verdiene man også setter høyt, nemlig helhetstenkning og for den sakens skyld ønsker om å spre "kjærlighet og glede". Hvis det å spre kjærlighet og glede skal være det viktigste så er det jo ikke fritt frem med alle tenkelige uttrykk, for noen av dem vil i stedet spre smerte, og begrense andres livsutfoldelse. Dette er man oppmerksom på i HoF, men strever med å avveie verdiene mot hverandre.

Heelas deler opp i to former for detradisjonalisert og individualisert selv; det nytteorienterte og det ekspressive. (Heelas 1996b:156) Mens det første maksimerer egeninteresse og egenbehov og spiller på lag med moderne kapitalisme, så vil den ekspressive individualisten søke etter det autentiske selv og uttrykk som ikke nødvendigvis er formet av forbrukssamfunnet, og peker dermed mot en utvikling i retning av postmaterialistiske verdier. Det er liten tvil om at det er det han kaller ekspressiv individualisme som i så fall dominerer i HoF, og i hvert fall som verdier. Den nytteorienterte individualismen dominerer i samfunnets økonomiske tenkning, og ligger til grunn for det moderne markedsliberalistiske samfunn. Det kan være pussig å observere hvordan representanter med andre livssyn reagerer med moralsk forargelse når noen kobler denne dominerende holdningen i samfunnet med et alternativt livssyn. Uansett er det ikke slike holdninger som dominerer i HoF, men holdninger som støtter opp under mer postmaterialistiske verdier. Selv om man ikke tar avstand fra det at folk ønsker å ha det materielt bra, så er aktivitetene og verdiene HoF trekker frem som verdifulle stort sett av ikke-materiell art, og peker mot en opprioritering av et fokus ut over materiell egoisme. Dette er en viktig understrekning, for denne typen individualisme står i mindre motsetning til helhetstenkning og empati enn den nytteorienterte individualismen, som ser ut til å dominere mye av den offentlige arenaen.

Detradisjonalisering og resakralisering

Heelas sier at detradisjonalisering er en nødvendig forutsetning for new age (Heelas 1996b:157) og dens individualistiske selv-orientering, mens new age i liten grad vil appellere til de som er sterkt ytre- og tradisjonsorientert. I kulturer hvor individet får verdi som en del av et tradisjonelt fellesskap, og ikke i egenskap av seg selv, har new age liten mulighet for fotfeste. I slike tradisjonelle miljøer vil det generelt være fiendtlighet overfor andre tradisjoner og fordømmelse av mennesker med avvikende verdier eller handlinger fra det tradisjonen anbefaler, utdyper han.

Blant medlemmene i HoF ser dette langt på vei ut til å bli bekreftet, i den forstand at de fleste har blitt eksponert for miljøer med til dels motstridende verdier. Dermed fremsto ingen verdensbilder som selvsagte i absolutt forstand. Nesten gjennomgående har medlemmene i HoF erfaringer med å tilhøre subkulturer eller andre grupper eller kulturer i samfunnet enn majoriteten, og mange har erfaringer fra en rekke slike. Man kan innvende at dette er erfaringer mange mennesker i det moderne samfunnet har. På den annen side kan det sies å være en slags støtte til påstanden om at det er en sammenheng, siden mange av ideene som assosieres med alternativt og holistisk religiøse ser ut til å være alminneliggjort i Norge langt utover de som velger å engasjere seg mer aktivt.

Men siden detradisjonalisering ikke alltid behøver å åpne for det ekspressive, autentiske, medmenneskelige og moralske individ, men også det nytteorienterte, så skjønner vi at detradisjonalisering kanskje er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for fremveksten av new age, sier Heelas (Heelas 1996b:159). For å ikke gå i retning av materialistisk hedonisme eller instrumentell nytte så må spesifikke kulturelle faktorer være tilstede, mener han, og nevner særlig *"humanistic ekspressivism, the doctrine of human-kindness, internalized and perennialized views on religion"*.

Mange i HoF forteller om slike verdier og at de er viktige for dem. Man drømmer om en bedre verden, hvor vi kan være ekte og mer kjærlige og hvor vi ikke slåss om hvilken religion som er sann, men lar oss inspirere til å stadig gå dypere i oss selv. Dette er gjennomgående sterke verdier i HoF, og hos mange er det slike verdier som har gjort dem interessert i HoF i utgangspunktet.

New age sakraliserer modernistiske verdier som frihet, autentisitet, selvansvarlighet, selvstendighet, likhet, verdighet, kjærlighet, fred, kreative uttrykk, positivitet, fremskritt, utviklingsmulighet, og selvet som noe som har verdi i seg selv, sier Heelas, og i hovedsak er

dette treffende for HoF. Men new age kan både være verdensbekreftende og verdensavvisende, understreker han. Den første varianten er mer integrert med mainstream enn den andre, sier Heelas.

Begge deler kan sees i HoF, selv om hovedstrømmen i forbundet ønsker å være brobyggende og å bidra til en myk transformasjon av samfunnet. Folk skal rett og slett gradvis "våkne opp" og selv innse at det er disse perspektivene som er de rette. Men HoF rommer også en kamp for retten til å være spesiell og å velge sin egen vei, selv om flertallet synes du er sprø. I dette prosjektet vil de lett fremstå som litt sprø og annerledes for majoriteten, selv om Stine med et sukk fortalte at hun derfor ikke alltid orket å fortelle at hun var heks. Det fikk holde å fortelle at hun drev med alternative ting, om hun ikke skulle få altfor negative reaksjoner fra omverden.

Ikke-tradisjonaliserte mennesker ønsker seg friheten det innebærer at religion/ spiritualitet ikke er noe gitt, men noe valgt og skapt. (Heelas 1996b:172). New age-aktiviteter krever ikke at man skal tro noe, bare erfare og tenke selv, og er ikke mer forpliktende enn å gå på kino, sier Heelas. Dette er både sant og usant i forhold til mine informanter. På den ene siden legger de stor vekt på tilbud som "alle" kan komme på og hvor man godt kan tilhøre andre livssyn. Dette gjelder både livssynsritene, åpne foredrag og mange andre møter og tilbud. På den annen side gjelder dette nettopp arrangementer hvor folk kan gjøre seg kjent med temaer, eller ritualer som er ment å omfatte folk med ulike livssyn. Parallelt er det mange som fordyper seg i omfattende selvutviklingsretninger eller spirituelle praksiser, som i en del tilfeller krever et engasjement og en involvering som langt overgår den jevne kirkegjenger. Blant en del så er det en forventning til at alle må gå inn i omfattende prosesser, i hvert fall etter hvert, om de virkelig mener alvor. For en del er det slik at helsemessige eller personlige kriser kan igangsette slike mer omfattende initiativ.

Men også de i HoF som ikke ser for seg behovet for voldsomme personlige prosesser for å være spirituell, kunne iblant spontant understreke hvordan veien mot holisme og alternativ spiritualitet handlet om å sette verdspørsmål mer sentralt i livene sine, og ha et mindre tilfeldig og flakkende forhold til sannhet og mening i tilværelsen. Dette kan fremstå som paradoksalt når man observerer hvordan diskusjoner om mening, sannhet og retning i livet og samfunnet kan utspille seg i praksis i HoF. De diskusjonene henger likevel sammen med at mangfold og det å ha ulike perspektiver på saker i seg selv er sentrale verdier – likevel er det mange som søker etter det de oppfatter som dybde, og å komme bakenfor hverdagens

flimmer. Dog synes det også for meg som at dette tidvis var reelle motsetninger, som muligens ble litt tildekket ved at man minnet om at mangfold og ulikhet var bra.

Det er likevel ikke nok å ha visse "holistiske" verdier, skriver Heelas, men de "bringer en til døren". Så må en konversjonshendelse skje. Ofte er det at man går på kurs, føler at noe kunne vært bedre i livet sitt, får en emosjonell opplevelse av "noe mer" og at man får noen forklaringer som får det til å falle på plass for en, eller i hvert fall føle at dette var givende og rett spor. (Heelas 1996b:198)

Slike hendelser er noe mange av mine informanter forteller om. Det kan være en bok som har fått ting til å falle på plass, eller en intens naturopplevelse eller i forbindelse med healing eller annen opplevelsesrettet behandling. Det er relativt få som forteller at en større gruppesammenheng har vært et vendepunkt, selv om en del forteller at slike opplevelser er viktige. Men oftest fungerer de mer sosiale settingene som bekreftelser på veivalg de allerede helt eller delvis har tatt mer individuelt.

Selv om det dermed synes som det er individuell og personlig erfaring og en opplevelse av en dypere erkjennelse som er vendepunktet for svært mange, skal vi ikke glemme Luckmanns insistering på at dette i så fall kan sees som øyeblikket hvor man setter seg ned og tenker over en diskrepans mellom ulike sosiale univers, og det en selv er sosialisert inn i – altså at det er relasjonen til det sosialiserte univers som er basisen for at individuell refleksjon er mulig.

New age kan sees som et genuint uttrykk for at det finnes et autentisk selv som kan uttrykke seg og blomstre, om våre mainstream-egoer eller konvensjonelle sosialisering løsner grepet. Dette er det man hevder i miljøet, dog med litt andre ord. Eller det kan sees som at folk internaliserer en annen type autoritet og ideologi. Heelas mer enn antyder at han mener at det autentiske selvet er reelt, selv om det også er subtile eller ikke så subtile autoriteter i new age-miljøer. (Heelas 1996b:205-207) Han mener ikke bare at det autentiske selvet står i sentrum i det holistiske livssynet, men baserer mye av argumentasjonen sin på at det skjer et skifte fra ytre- til indreorientering, og ikke bare som en verdimesig vektlegging, men som et reelt indre skifte mot større autonomi.

Det kan med andre ord synes som Heelas mener at det at det finnes flere konkurrerende verdensbilder, og at det i det i hvert fall ikke er ett dominerende tradisjonelt system, gjør at vi blir mer indreorienterte. Dette er likevel ikke noen nødvendig konklusjon. I stedet kan den moderne situasjonen med en rekke ulike livssyn og forklaringer sees som en ny ytre situasjon som rett og slett krever en annen respons fra oss, uten at det nødvendigvis gjør oss mer

indreorientert. Kanskje er vi ikke strengt sosialisert inn i ett tradisjonelt verdensbilde, men det er ingen grunn til å slutte fra det at vi er mer autonome i forhold til en ytre virkelighet. Også medlemmer av tradisjonelle trossamfunn blir preget av den samfunnsmessige situasjonen, slik at dagens kristne forholder seg til kristendommen og kirken på en annen måte enn for et par generasjoner siden. Dermed er det ikke åpenbart at det er alternativ spiritualitet i seg selv som skaper en annen holdning i folk, men at det rett og slett kan være en ny samfunnsmessig situasjon, som preger alle i større eller mindre grad.

Det å ha mer fokus på det indre og på eget valg, ser likevel for Heelas ut til å innebære at man rent faktisk har frigjort seg fra sosialisert ufrihet, eller sosial og kulturell programmering, som en i HoF kalte det. Selv om Heelas selvfølgelig kan ha rett i det, så blir det langt på vei en påstand, og hvor varianter av detradisjonaliseringshypoteser kan forklare mye av det samme. (Heelas 1996a) Detradisjonalisering innebærer ikke automatisk større indre frihet, i hvert fall ikke i betydningen av modenhet og klokskap – for i så fall etter hvem sin målestokk skulle det måles? Det er likevel klart at en personlig eller kulturell situasjon hvor man presenteres for mange mulige sannheter kan stimulere en annen utvikling og et annet verdens- og selvbylde, enn en situasjon hvor man bare møter et relativt entydig verdensbilde. Også i HoF så man at folk både tidligere i livet og nå på mange måter hadde stått i ulike kultur møter, og at dette hadde bidradd til en refleksjon som spilte en stor rolle for det som ble livssynet deres.

Heelas mener at en av de største utfordringene til dette som er det fremste eksempelet på detradisjonalisert religion/ spiritualitet er den anarkistiske tilbøyeligheten, som lett gir egoets innfall og behov fritt spillerom, uten at man så lett kan komme med noe korrektiv. Indirekte peker han på det mulige behovet mellom å lage en balanse mellom et individualisert spiritualitet og strukturer som kan gi et visst korrektiv. (Heelas 1996b:212)

Slik jeg opplevde HoF så var nettopp avveieingen av radikal individualisme og sosial helhetstenkning i praksis den største utfordringene internt. Spørsmålet om indre- eller ytreorientering fremstår slik mer som et verdispørsmål, altså noe som kan kalles tro, livssyn eller ideologi, uansett hvor inderlig og personlig det måtte erfares av den enkelte. Men også mulighets kan være en del av en bredere sivilisasjonsutvikling.

Matthew Wood – og relativisering av ytre autoriteter

Wood kommenterer de ulike faglige ståstedene til Heelas, men mener at selv med den nye vektleggingen hvor Heelas ikke lenger kaller det "self-religion" men "spiritualities of life" så er

det fortsatt slik at selvet fortsetter å være sentralt, og at Heelas understreker self-agency som det viktige, samt et opplevd skifte fra religion til spiritualitet. (Wood 2007:20-22). Wood mener dermed man kan si at Heelas fortsatt representerer det synet at new age er en selvets religion. Wood, som har gjort feltarbeid i engelske nyreligiøse miljøer, betviler er det skjer en reell indreorientering, men mener at det mer er snakk om en relativisering av ytre autoriteter. (Wood 2007:60,156)

Dette er et poeng Luckmann er inne på når han peker på at det som kan bli opplevd av den enkelte som en personlig erkjennelse, likevel muliggjøres gjennom brytningen av ulike mer eller mindre sosialiserte verdensbilder, og som ikke helt stemmer med erfaring eller med hverandre. Den moderne verden preges av detradisjonering, i den forstand at det ikke lenger i samme grad er ett dominerende verdensbilde som deles av stort sett alle. (Luckmann 2006:72-86) Dette åpner for det Luckmann har kalt "Den usynlige religionen", og for ulike former for alternative bevegelser, foruten at det preger de tradisjonelle religiøse institusjonene. Nå foregår det riktignok ikke kun detradisjonering i verden i dag, men også retradisjonering, så her er det ulike tendenser som opererer parallelt. (Heelas 2006a:1-11) Tilsvarende ser vi ikke bare sekularisering, men enkelte steder en resakralisering, eller refortrylling, som Gilhus og Mikaelsson (1998:21-24) har betegnet en del av prosessene knyttet til alternativ spiritualitet.

Informantene mine anerkjenner at det samfunnsmessige har betydning for ens livssyn, men mener er at det foregår en oppblomstring av alternative ideer og mystisk orientert spiritualitet rett og slett fordi vi lever i et samfunn hvor de som har makt og som ønsker å fremme egen tro i dagens samfunn ikke kan drepe og brenne de alternative, slik kirken tidligere har gjort med ulike kjetter-bevegelser. For tiden er det likevel ateistene man frykter, mer enn de tradisjonelt religiøse. I kjølvannet av ILÅBL-kampanjen var det flere i HoF som fortalte at de fryktet hva som kunne skje om ikke HEF og Skepsis-bevegelsen ble holdt i sjakk av en stat som sikret grunnleggende menneskerettigheter.

En sentral del av holistenes virkelighetsforståelse er at alt er i forandring, og at religiøse forestillinger er preget av tid, samfunn og kultur. Men selv om forestillinger er formet av det, så vil de vanligvis mene at spirituelle erfaringer dypest sett er autentisk og ekte, altså at det finnes noe som er reell indreorientering, eventuelt kombinert med helhetserkjennelse, i motsetning til tradisjonell religiøsitet, som de anser som å bare overta forestillinger fra andre. I den grad de leser Heelas ville de antakelig mene at han i hovedsak har rett. Holistene hevder

for øvrig at det ikke er noe nødvendig motsetningsforhold mellom ønsket om autentisitet og tilbøyeligheten til synkretisme.

Antropologers og sosiologers påpekning av at dette blir alminneliggjort i et kulturelt klima av detradisjonisering behøver ikke å stå i motsetning til noe av dette. Detradisjonisering er uansett ingen full forklaring, så flere faktorer må være til stede. Heelas mener at det generelt foregår en styrking av individet og vår evne og mulighet til å ta ansvar og tenke selv, og at det er dette som ligger i indre- kontra ytre-orientering. (Heelas 1996b:157-159) Selv om dette er allmenne utviklingstrekk i samfunnet, så er det spesielt sentralt i new age og beslektede religiøse strømninger, mener Heelas. Han har dermed tatt det standpunktet at denne formen religiøsitet i hovedsak er konstruktiv og at deler av det man snakker om faktisk er reelt, selv om det kan få sine kuriøse uttrykk.

Wood mener i stedet at individualiseringen vi ser ikke har kommet fordi det er mer vekt på selvautoritet, men på grunn av at det skjer en relativisering av autoriteter som virker i folks liv. Han beskriver new age som *"Nonformative networks with multiple authorities"* (Wood, 2007:11) Og insisterer på at (Wood, 2007:157): *"Nonformative contexts, then, are not distinguished from formative ones by the triumph of subjectivity or structure, but by the presence of relativizing multiple authorities"*.

På et vis er dette en annen måte å snakke om detradisjonisering. Likevel er et viktig poeng for Wood at tradisjonene fortsatt kan leve i beste velgående, og brukes aktivt av aktørene, de har bare ikke noen absolutt autoritet over folk. Han mener altså at man ikke kan snakke om noe styrket selv eller individualitet, men at det at det er flere konkurrerende autoriteter eller verdensbilder, slik at ingen av dem utgjør noen bestemmende kraft over subjektet, som dermed står friere til å gjøre som det selv foretrekker. Han mener dermed at new age og beslektete religiøse former ikke er et uttrykk for større grad av indrestyring, men at det er endrete samfunnsmessige forhold som gjør at det personlige manøvreringsrommet blir annerledes.

I mitt materiale finnes en rekke eksempler på parallelle autoriteter eller tradisjoner mange påberoper seg, samtidig som ingen av dem har absolutt autoritet. Det er opptil den enkelte i hvor stor grad man skal la seg inspirere av den ene eller den andre. Så kunne man innvende at det kunne hende at det under slike forhold ble slik at individet ble så å si tvunget til å reflektere dypere, slik at Heelas kan ha rett i at man står reelt friere i forhold til sosiale forhold. Dette er likevel ikke spørsmål jeg kan besvare utfra materialet i denne oppgaven, selv

om spørsmålet er interessant og viser at det ikke er et nødvendig motsetningsforhold mellom teoriene til Heelas og Wood på dette området. Det er nærliggende å tenke seg at en endret sosial virkelighet krever en annen håndtering fra individet, uten at det nødvendigvis innebærer større indreorientering.

Wood mener at new age er kjennetegnet som en bevegelse vekk fra forpliktende religiøsitet, og at det dermed kan være en mellomfase mellom formativ religiøsitet (altså tradisjonell og forpliktende), via det nonformative og mot det mer sekulære. Han bygger på dette feltet på sekulariseringsteori, og mener alternativ og holistisk spiritualitet er uttrykk for en gravitasjon vekk fra det religiøse mot det sekulære, men med en myk overgang.

I HoF ser ikke dette ut til å stemme. Snarere var det mange som søkte et dypere religiøst liv enn det de opplevde i oppveksten. Min empiri er dermed mer støttende i forhold til Heelas' beskrivelser av at det på mange områder skjer en resakralisering.

Selv om Luckmann uttrykker mer skepsis til det nyreligiøse feltet enn Heelas, så er Heelas i tråd med Luckmann når det gjelder kritikken av mye sekulariseringsteori, som har rett i at mye tradisjonell kirkeorientert religiøsitet går tilbake, men hvor Luckmann og Heelas understreker at religiøsitet ikke må bare måles i forhold til det, men like gjerne tar nye former.

Alternativ og holistisk spiritualitet er en del av disse nye former for religiøsitet, selv om mye av denne religiøsiteten til dels påberoper seg eldre røtter. Disse eventuelle eldre religiøse tradisjonene fungerer uansett ikke som absolutte autoriteter for folk, men mer som inspirasjonskilder. Dermed kan man vanskelig si at det er i dem man primært finner kjernen i den holistiske spiritualiteten. De påberopes likevel regelmessig som en støtte til at det finnes autentisk spiritualitet i andre kulturer og tidligere tider, og at det finnes naturlig i mennesket og verden, og at vi ikke er avhengig av spesifikke tradisjoner for å lære å bli religiøse. På et vis kan man si at tradisjonene paradoksalt nok påberopes i et prosjekt som handler om å forsøke å overflødiggjøre tradisjonene, og gjennom det skape en ny type tradisjon.

Botvar og de to eller fire variantene av holister

Botvar peker generelt på at i miljøet som omfatter new age og alternativ og holistisk spiritualitet – vi kunne legge til Luckmanns Usynlige religion – kan man se et skille mellom de delene av som er fragmentariske og fenomenorienterte, og som politisk kan ha sympatier noe

til høyre, og de som er mer ideologisk orientert, og er opptatt av individualisme og holisme, og som har sympatiene mer til venstre. Botvar mener at denne splittelsen er en viktig grunn til at den norske alternativbevegelsen strever med å gjøre seg mer gjeldende i samfunnet.

I forhold til denne inndelingen viser mitt materiale at hele HoFs tyngdepunkt må sies å være på den siste fløyen, men slik det ser ut for meg så strever forbundet likevel med å gjøre seg gjeldende i samfunnet. Kanskje er dermed ikke hovedproblemet til HoF spenningen i forhold til de mer fenomenorienterte, men den iboende spenningen som ligger i et miljø som har individualisme og holisme som sine to fremste kjennetegn, og til dels motpoler.

Heelas regner nettopp de to kvalitetene som hovedkjennetegnene til det bredere miljøet. (Heelas 1996b:33-35) I mine samtaler med noen av stifterne av HoF så kommer det frem at noe av ønsket med HoF ikke først og fremst var å institusjonalisere individuell spiritualitet. Snarere hadde flere av de merket seg vanskelighetene med å samle en alternativbevegelse hvor det meste sprikte. Én sammenlignet det med å skulle "gjete en flokk med katter" – noe som fremsto som relativt umulig. Med HoF var det flere som håpet å styrke den holistiske polen. Håpet var at det individuelle ikke behøvde å forsvinne av den grunn, men at den mest radikale relativismen skulle bli nedtonet, slik at det skulle være mulig å samle seg om en del felles saker og jobbe for mer gjennomslag i samfunnet for dem.

Nå har man jo lyktes med å få til en del ting i HoF, men ikke så mye som man håpet i starten. Det er tenkelig at man faktisk lyktes med å styrke det helhetstenkende elementet ved å stifte et forbund hvor holisme-ordet sto i sentrum. Likevel viser mitt materiale at sentrale medlemmer, inkludert styremedlemmer, vel så mye har kjempet for at den individualistiske polen ikke skal bli svekket. Selv om "alle" har vært for holisme, så har likevel individualismen for mange vært det mest ukrenkelige. Når visse former for individualisme iblant har gått i retning av en relativisme som har skapt en politisk og etisk handlingslammelse, så har det blitt forsvart dels med å si at det å appellere til etiske forpliktelser, lett blir det samme som moralisme, som igjen er knyttet til dogmatisme, foruten at det handler om å forsøke å presse gjennom noe ved å gi andre dårlig samvittighet – og at det blir helt feil, for impulsen til endring må komme innenifra. Dels så slår man også bena under det å peke på holisme og helhetstenkning ved å si "*joda, klart vi er holister, og at det er viktig, men ingen kan lage et dogme av hva holisme er. Da er vi ikke bedre enn kirken. Holisme må forstås på egne premisser*". Men hva de egentlig legger i det kan forbli uklart, annet enn at de peker på at de stiller seg bak vedtektene – som jo forsøker å inkludere både holisme og individualisme, uten å rangere det i forhold til hverandre. Så selv om det i navnet ligger en forventning om at holisme har

førsteprioritet så kan det virke som om det også i HoF har blitt radikal individualisme som står i sentrum. Men selv om det er sant så må det tas i betraktning at individualismen balanseres av holismen, samt at det uansett finnes mange former for individualisme.

Det må likevel understrekes at HoF heller ikke bare ble startet for at det holistiske og samfunnsaktivistiske aspektet av miljøet skulle styrkes, men også fordi man ønsket et formalisert talerør for "den nye spiritualiteten". Det behovet var blitt aktualisert ikke minst gjennom Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, hvor Alternativt Nettverk representerte den spirituelle alternativbevegelsen frem til HoF ble stiftet. Da overtok i stedet HoF representasjonen. Og selv om holisme ble valgt som nøkkelord, så var hele tiden den individuelle erfaring sentral. For noen var nok dette det mest sentrale, som en slags motreaksjon til det man oppfattet som dogmatiske religioner eller ensrettende rasjonalistisk humanisme. I det bildet er nok frihet, mangfold og individualisme viktigere enn holisme. Friheten til å være seg selv, og at alle skal ha den retten, må slik sett sies å være mer grunnleggende enn holisme i HoF.

Alternativ spiritualitet i post-kolonialt lys

Det er et stort felt som gjerne omtales som postkoloniale studier eller teori, hvor Bhabha, Said og Ashcroft er blant de sentrale teoretikerne. (Ashcroft 2007) Utgangspunktet er situasjonen et samfunn er i når det er underlagt en koloniherre eller et imperie, eller kulturen som oppstår etter at det slutter å være koloni, men likevel er sterkt preget av kolonitiden, og på en del måter står i et underlegenhetsforhold til dette imperiet. Det har blitt identifisert en rekke prosesser og mekanismer som ofte oppstår i et slik felt, hvorav mange har slående paralleller til mekanismer vi kan gjenfinne i den norske alternativbevegelse generelt, og i HoF spesielt.

Mange medlemmer forteller om opplevelser av at noen de opplever som å representere en dominerende autoritet i samfunnet, har fått dem til å mobilisere en motmakt. Flere forteller om perioder i livet hvor det å stå opp for seg selv har vært en individuell kamp, men hvor mange likevel har søkt etter miljøer hvor de har fått bekreftelse på deler av denne opplevelsen. For noen har det vært en konkret frykt for at "overmakten" kunne bortføre barn eller foreldre, som i forhold til taterne, og for andre har det vært psykiatrisk innleggelse som kanskje har vært den største frykten. Bjørns historie illustrerer én variant av dette:

Bjørns historie

Bjørn er litt over 60, har vært leder i HoF og jobber i Studieforbundet Solidaritet. Bjørn kommer fra en taterfamilie, men visste ikke det da han var barn. Senere har han vært sentral i arbeidet for tateres rettigheter. Det tok en del år før han kom dit. Han fikk ikke lov til å ha kontakt med besteforeldrene som barn, for foreldrene var redd for at de kunne bli sendt til Bastøy – en redsel som på den tiden var reell. De måtte dekke over familiebakgrunnen, og skjerme Bjørn fra kontakt med den, for ikke å risikere at myndighetene skulle finne grunn til å gripe inn og rive i stykker en skjør stabilitet. Da han ble større og fikk lov til å ha kontakt med besteforeldrene, sa farmor at man ikke alltid kunne stole på de kristne. Først som 13-14-åring forsto han at det var fordi de var tatere, og at det var derfor farmor sa at "vi svake må ta vare på hverandre".

Bjørn hadde jobber innen bygg og anlegg, og ble engasjert i fagbevegelsen og etablering av studieringer knyttet til arbeiderbevegelsen. Han studerte pedagogikk, som en støtte til engasjementet rundt studieringer og studieforbund. Parallelt har han vært opptatt av dyr og natur, økologisk jordbruk, parapsykologi, spøkelseser, naturmystikk, ikkevold/krig. Du kan ikke ha respekt for åndelighet og det levende, hvis du synes det er greit å slenge bomber i hodet på folk bare de ikke er i slekt med deg selv, understreker han.

En stund var han medlem i HEF, men opplevde det som trangt, selv om han fortsatt har venner der. "Noe av det viktigste er hensyn til dyr og natur, og hvis man lar det blir viktig nok så er det åndelige opplevelser. Naturvitenskap blir lett trang og tar ikke inn over seg erfaringen av naturen som åndelig". Bjørn virker småsint når han snakker om ILÅBL-kampanjen. "Viktig å stå i mot HEF-kampanjen. De spiller på lag med helt feil krefter innen EU og WTO. De legger seg oppi hvilke kremer jeg skal å ha lov å bruke, og om det skal være lov å ha en flaske solhatt. Da blander de seg inn i det mest intime privatlivet mitt. Det er likevel noen som driver med alternative ting som er i ubalanse, og da bør man ikke tukle med andres sjeler. Men ingen kan stoppe dem – man må finne ut selv. Søkende sjeler er sårbare. Spåfolk gjør ikke så stor skade, i hvert fall ikke økonomisk, men det er et problem hvis de tror det er sannheten."

Mange medlemmer opplever seg fremmedgjort i forhold til majoritetssamfunnet. For noen er det mest sentrale en bekymring for en løpsk materialisme som står i fare for å ødelegge jorden. Kanskje kombinert med en opplevelse av at materialismen kveler vår menneskelighet og reduserer oss til produsenter og konsumenter. For andre er det mindre systemkritikk, men

mer en opplevelse av for lite rom til spiritualitet, autentisitet, individualitet og mangfold, og at det tidvis har vært kvelende, inntil det uutholdelige.

Mange av disse har blitt med i grupper, eller funnet annen støtte, slik at de har blitt tryggere på egne perspektiv, og har fått håp om at disse perspektivene i det lange løp skal vinne frem. Likevel står man fortsatt overfor et storsamfunn som fremstår som et nesten urokkelig imperie. Det er et imperie som ikke bare består av norske myndigheter og sentrale samfunnsinstitusjoner, men som utgjør en overveldende masse av den moderne vestlige verden og dens tenkesett. I møte med dette er det mange holister som ser seg som del av en uformell motstandsbevegelse som omfatter mange innen miljø- og dyrevernbevegelse, men også mystikere og urfolk verden over, som deler erfaringen av å bli undertvunget et system som forsøker å omgjøre alt og alle til noe som passer inn i sitt system.

Ideen om det autentiske

Ideen om det autentiske er et gjennomgangstema i postkolonial litteratur. Kanskje er det denne drømmen som gjør at mange finner kraft til å stå i mot imperiet, og så forsøke å bygge en ny kultur når imperiet eventuelt trekker seg tilbake. Det autentiske og opprinnelige man løfter frem vil likevel ofte egentlig være en nyskاپelse, og vel så ofte være formet av elementer i imperiets kultur, eventuelt i en motsatt form.

Ideen om det autentiske er sentral blant holister, inkludert tanken om at det finnes en kontinuitet fra tidligere tiders mystikere og tradisjonelle "visdomskulturer" til det holistene hevder i dag. At det blir påvist at man vanskelig kan påberope seg noen slik direkte linje og at mye av dagens livssynsmessige landskap er nytolkninger og nye sammensetninger av gamle ideer, er noe mange holister bare blåser av og regner som irrelevant. HoF tar høyde for at åndelighet endrer seg og bærer preg av samfunnet rundt. Dette gjør ikke et religiøst uttrykk eller erfaring mindre autentisk i øynene til de fleste holister, noe som igjen gjør at det blir en fortolkning av hva autentisitet er som blir subjektivt opplevd, ikke noe andre kan etterprøve. Og prøver de å etterprøve så vil de lett få snudd mot seg at de forviller seg i overflate-formene, og dermed beviser sin ignoranse, og manglende evne til å gå etter det essensielle.

Med dette utgangspunktet så kan det naturligvis iblant være problematisk med en del type diskusjoner med utenforstående. Likevel vil det være slik at mange i miljøet går litt inn og ut av rollen som holist og alternativ, siden mange har jobber som krever at de forholder seg til tenkemåten der, noe som for de fleste er relativt uproblematisk. Med noen unntak, for det er

noen som er helt eller delvis trygdet, så er det for de fleste relativt uproblematisk at de jobber i og for imperiet. Vel og bra at de jobber for at det skal falle og noe annet overta, men parallelt jobber de for at det skal kunne forvandles. Ikke minst ved utgangen av 2012 er det en del som har forhåpninger om at det skal skje en kollektiv oppvåkning. Det er likevel ingen generell forventning om at det skal skje akkurat nå, men relativt mange håper at det skal skje i løpet av noen år, og at vi nå står oppe i kollektive prosesser som vil gjøre en slik utviklingsretning tydelig for alle. I noen grad er det altså millenaristiske strømninger og håp om et slags tusenårsrike. For de fleste er dette likevel relativt nedtonet og noe man ikke tar så bokstavelig.

New age som orientalisme

Edward Said har problematisert orientalisme og ideen om Orienten, slik den har fremstått i vestlig diskurs, og vist at selv der hvor det som omtales tilsynelatende er konkrete fakta, så inngår beskrivelsene i en ide som er menneskeskapt og formet av Vestens ideer om forskjellene mellom Orienten og det europeiske. Disse ulike forestillingene, også om sannhet, springer utav asymmetriske maktrelasjoner, og kontroll over språk og kulturelle koder.

Truth is never outside power, or deprived of power, and as Foucault says "we cannot exercise power except through the production of truth". The discourse of the post-colonial is therefore grounded in the struggle for power – that power focused in the control of the metropolitan language because it provides the terms in which truth itself is constituted. (Said 1978, Ashcroft 2002:165)

Opplevelsen av at definisjon av sannhet handler om makt, er noe som ofte kom opp i samtaler med holister, og i konflikten med HEF står denne opplevelsen sentralt. HoF oppfattet ILÅBL-kampanjen som å representere "imperiets frontsoldater" og dets forsøk på ensretting og kontroll. HoF kom dermed i forsvar for sitt mangfoldige og langt på vei subjektive sannhetsbegrep, og fikk forsterket den relativistiske og individualistiske vektleggingen i så stor grad at det for landsmøtet ble naturlig å vedta tre delvis overlappende, men iblant litt motstridende landsmøteuttalelser om samme sak, nemlig at man opplevde ILÅBL-kampanjen som en form for overgrep, eller i det minste angrep. Andre holister kunne likevel trekke frem andre sider av dette, som Olav gjorde i en samtale vi hadde:

Mange religioner har blitt mistolket og misbrukt av presteskapet. Jesus var en av de første anarkister, mener Olav. "Stadig flere får et dypere perspektiv på spiritualitet, som er mer inkluderende enn ekskluderende. Også politisk tenker man mer helhetlig og

ønsker å ta ansvar for hele kloden, og ikke bare "egne landsmenn". Samfunnet har mangel på toleranse for forskjellighet. Alle skal formes etter samme mal. Holisme handler om helhetstenkning, og griper dypere enn bare åndelighet. Det handler også om samfunn og politikk. Viktig at HoF holder på åpenheten og ikke låses i dogmer. Samfunnet har mer fokus på selvhevdelse, fragmentering og egoisme, og for lite helhetstenkning. Holisme er inkluderende, mens samfunnet er på kollisjonskurs med mange av våre verdier, og promoterer heller frykt enn kjærlighet. Det er ingen romslighet, og alle skal passe inn i en mal. Man vil ikke bruke penger på økologi, men pøser ut masse til våpen. Reklame og alt handler om å karre til seg, i stedet for å dele og skape fred."

Det er nærliggende å se på ideen om alternativ spiritualitet, new age eller holisme, som noe som blir definert som en motsetning til en implisitt normalitet. Det har til de fleste tider vært grupper eller idestrømninger i Norge og i Vesten som omfatter lignende impulser som deler av det som i dag faller inn under slike sekkebetegnelser. Det er imidlertid lite som tyder på at den type strømninger har hatt noen form for felles identitet som noe som ligner på dagens "alternativ-bevegelse", som i høyden er 40 år gammel i Norge. Riktignok kan man innvende at ordet hedning var en tidligere sekkebetegnelse som ikke betydde det vi dag vanligvis forbinder med det, nemlig en mer eller mindre ateistisk person. I stedet betydde det den religionsformer som ble forbundet med landsens mennesker, de som bodde på heden, og som et stykke på vei førte videre ulike former for folkereligiøsitet, som av mer sentrale kirkelige institusjoner ble sett på som å stå i motsetning til kristendommen.

Dagens alternativbevegelse, og slik den kommer til uttrykk i HoF, omfatter en del av de samme elementene som det som ble sett på som hedensk folkereligiøsitet. Likevel er det trolig at dette, via Beatles og andre, ble påvirket av impulser fra østlig religiøsitet, med ideer om meditasjon og reinkarnasjon, som så skapte et bilde av en ny fremvoksende religiøsitet som hadde visse felles trekk. Bildet av denne nye religionen ble skapt dels av østlig-påvirkete "misjonærer" og skribenter, og dels av bekymrede vestlige kirkeledere og kommentatorer som anså disse nye impulsene som uheldige og kanskje til og med skadelige.

Det ble skapt en ide om en bevegelse som kunne omtales som new age, skjønt den etter hvert fikk andre navn. Denne ideen kan sees på tilsvarende måte som Suids kritikk av ideen om Orienten. Ikke desto mindre ble den langt på vei adoptert av mange av de som var assosiert med disse strømningene, dog av og til med pussige utslag. Av de som falt innenfor definisjonen var det noen som ikke vedkjente seg å tilhøre noen slik alternativbevegelse, selv om de jobbet med alt som andre ville definere som uttrykk for dette. De kunne peke på mange

av de rundt seg og si at de selv var annerledes enn dem, og at ideen om new age var treffende for disse, samtidig som de første tok avstand fra mye av det. Også eksterne kommentatorer diskuterte i økende grad ideen om en alternativ bevegelse eller new age, og så lette etter eksempler som kunne bekrefte denne konstruerte ideen, i stedet for egentlig se hvordan landskapet så ut. Etter hvert har dette blitt en felles forestilling, som har gjort det vanskelig for folk både innenfor og utenfor "miljøet" å være sikker på hva man egentlig samler seg om. Det er Orienten kontra det oksidentale, det alternative kontra mainstream, enda begge deler langt på vei er idekonstruksjoner og ingen kan peke på hvor grensen går.

Imperiet definerte den postkoloniale virkelighet, og de postkoloniale overtok mange av kategoriene, og så strevde med å skape nye definisjoner. Tilsvarende strever "de alternative" med å uttrykke hvem de egentlig er, og ofte kommer forsøkene i et språk som lett latterliggjøres om det vurderes etter målestokkene til "normaliteten". Hvis vi følger Foucault så er det en normalitet som på tross av alle gode argumenter ikke er selvsagt, og som selv er i stadig endring, men som opprettholdes av makt og dermed definisjonsmakt.

Ikke desto mindre har deler av disse alternative valgt å organisere seg i HoF, for gjennom det å skape større grad av motmakt. Flere enkeltmedlemmer forteller at for dem så kunne det å knytte seg til HoF vel så mye være å få støtte til en identitet, og kanskje oppleve et fellesskap og støtte i forbindelse med denne identiteten. Som forbund er likevel en sentral målsetting at man gjennom å forene seg i sin forskjellighet også skal være med å sette agendaen litt bredere i samfunnet, og drive lobbyvirksomhet for retten til å ha en holistisk livsstil, og for å fremme mye av det HoF synes er sentralt. HoF tenker tross alt at det at HoFs målsetninger alminneliggjøres i samfunnet er en viktig del av det å seire over imperiet, eller i det minste endre det såpass at det ikke utradere et fargerikt mangfold av menneskelige uttrykksformer. Det anses også som et bidrag til at løpsk materialisme blir bremset opp – og i mange medlemmers øyne handler det også om jordens overlevelse.

Man har bare vansker med å utmeisle en strategi for å få det til, og på tross av sine tusen medlemmer har man både strevd med å få den øvrige alternativbevegelsen i Norge til å slutte opp om HoF, og man har strevd med å bli så synlige utad som man håpet. Riktignok har man hatt et bevisst valg om at det å utvikle holistiske ritualer skulle komme først, blant annet fordi man har ment at det må være der for at folk skulle bli med, og siden HEF startet som "Foreningen for borgerlig konfirmasjon". Det er først relativt nylig hele spekteret av de mest sentrale holistiske ritualene reelt har vært klare til å tilbys folk. Slik sett er det litt tidlig å bedømme hvilken vei forbundet kan ta fremover.

Det er vanlig å se på new age og alternativ og holistisk spiritualitet som en type synkretistisk moderne eller kanskje postmoderne religiøsitet, dog iblandet folketro. Det er mulig det er rimelig, men som jeg har vært inne på så er det mulig at det perspektivet har blitt så vanlig, og at det i tillegg har blitt en sentral del av den moderne alternativbevegelse, nettopp er fordi det var "fremmede" religiøse ideer som var mest provoserende for de som først begynte å kommentere disse nye strømningene. Kirken følte at kristendommen sto i fare for å bli truet, og ateister og humanister var redde for at det ikke likevel skulle skje en "naturlig" sekularisering, men at det i stedet skjedde en resakralisering fra uventet hold. Begge parter var dermed enige om at dette nye måtte mistenkeliggjøres, uten at den enigheten behøver å ha blitt så konkret formulert, og at det ikke var en høyverdig motstander. Dette var dermed en viktig del av bakgrunnen for konstruksjonen av "de alternative", og det var i et slikt lys elementer som synkretisme, hybriditet og ambivalens ble fortolket.

I prinsippet kunne det kanskje like gjerne blitt skapt en annen historie av det som var i ferd med å vokse frem, og en annen historie ville potensielt sett kunne ha skapt et annet forløp for det som ble den norske alternativbevegelse og dermed HoF. I stedet for de alternative som vår egen orient, kunne man sett spore av en norsk postkolonial bevegelse, noen som sto opp mot ensretting og hentet gammelt og nytt og forlangte å definere seg selv, og å kunne leve et liv som ikke alltid passet inn i bildet av verken det tradisjonelle Norge eller en moderne, sekulær og nytte- og vitenskapsorientert stat.

I postkolonial teori brukes det et begrep som er relevant i forhold til dette; "alterity" (Ashcroft 2007:9). Subjektivitet og selvidentitet oppstår i møtet med noe annet, som Luckmann understreket. Også kulturer definerer seg i forhold til bildet av det som er ikke seg, som ideen om Orienten, slik Said beskriver den. Men det postkoloniale individet overtar bildet av seg som den som representerer det andre, det som ikke helt hører til i imperiet, og som et stykke på vei har et avmactsforhold til det kolonimakten representerer og de som tilhører det. Det postkoloniale subjektet er ikke bare et produkt av det det måtte være i seg selv, men også av sitt møte med kolonimakten, og dens definisjon av hva subjektet er i forhold til det. Så blir en viktig del av den postkoloniale identiteten det som er forskjellig fra imperiets identitet.

I HoF ser vi tilsvarende mekanismer. Når "imperiet" insisterer på at det tross alt må finnes én sannhet, så insisterer holistene på at det er mange sannheter. Når HEF sier at healing enten virker eller ikke virker – og siden det ikke finnes tilstrekkelige vitenskapelig bevis så virker det ikke, mener man, så godtar mange holister av prinsipp ikke den argumentasjonen. De kan si at det er kanskje ikke en del av skeptikernes virkelighet at det virker, men det er en del av

andres virkelighet. Dermed kan ikke skeptikernes livssyn og vitenskap fungere som en endelig målestokk. På et vis blir fysisk effekt underordnet. I stedet blir det et prinsipielt spørsmål som handler om identitet som noe annet enn imperiet, og hvor det blir eksistensielt avgjørende å forsvare mangfoldet.

Mange holister vil forbeholde seg retten til å ikke ha tro på healing eller homeopati for seg selv, for det er ikke alle som bruker slikt, men da er det fordi det er deres eget valg utfra egen erfaring og deres prioritering utfra det som er deres vei i livet. Man støtter likevel fullt opp under at andre kan ha andre erfaringer, og at det uansett ville være krenkende for deres identitet og valgfrihet å si at de ikke skulle kunne gå til så mange homeopater de vil, bare fordi et helsetilsyn, som bygger på andre prinsipper og andres virkeligheter, eventuelt skulle si det. På et vis er det dermed slik at holistenes identitet skapes både ved å se seg forskjellig fra normaliteten, men også ved å ikke skulle behøve å se seg lik som andre alternative.

Ashcroft skriver at et par sentrale mekanismer i postkoloniale samfunn er abrogation og appropriation (Ashcroft 2002:37). Man både forkaster ordene, verdiene, kategoriene og målestokkene til koloniherrn, men man kan også overta mye av det samme, og bruker koloniherrnes språk for å forsøke å formidle sin egen erfaring. Den dobbeltheten kan gjenfinnes i HoF. På den ene siden avviser man for eksempel det man opplever som storsamfunnets (og HEFs) kalde rasjonalitet og tradisjonelle (positivistiske) naturvitenskap. Man mener at den vitenskapelige tenkemåten springer utfra et materialistisk livssyn som ikke er egnet til å si noe meningsfylt om spiritualitet eller om mer komplekse sider av livet, inkludert alternativ behandling. På den annen side så forsøker man å argumentere for at mye av dette er virksomt etter vanlige kriterier, og der hvor det åpenbart faller utenfor det som kan bekreftes av ordinære modeller så kan man snakke om subtile energier, som bare enda ikke kan fanges opp av dagens vitenskap, men som til en viss grad kan forstås via de siste utviklingene innen kvantefysikk eller annen ikke-newtoniansk fysikk.

Hybriditet, ambivalens og synkretisme

Homi Bhabha skriver at postkoloniale kulturer er preget av synkretisme, hybriditet og ambivalens. (Bhabha 1994) Med andre ord så oppstår det gjerne kulturelle blandingsformer mellom en "opprinnelig og tradisjonell" kultur, kolonimakten/ imperiets kultur og den nye situasjonen med de utfordringene man møter der. Ofte har et slik møte mellom kulturer blitt veldig kreativt, og mye kunst og kultur har oppstått i det feltet, foruten at den type doble og

skjeve perspektiv som gjerne oppstår i slike miljøer ofte kan se på det dominerende samfunnet med et litt nytt blikk, noe som ofte kan være verdifullt.

Mange av de samme kjennetegnene gjelder for HoF og det holistiske og alternative miljøet. Også der er det en stor kreativitet og overflod av ideer. Storsamfunnets respons har vært blandet i møte med dette. Dels har mange av impulsene fra det alternative miljøet blitt så omfattende at de fyller ordinære medie- og salgskanaler. Likevel har tradisjonelt religiøse sett på mye av dette som dels ondt, eller forvirret og overfladisk. Synkretisme har blitt til et skjellsord, og som noe som knyttes til det egoistiske markedsstyrte mennesket. Dette synet har for øvrig delvis støtte fra Luckmann som peker på faren for at mennesker løsrevet fra tradisjonelle sannheter, lett kan velge livssyn og moral etter den personlige innfallsmetoden, som lett følger lystprinsippet, eller rett og slett normal egoisme. (Heelas 1996a:73) Riktignok hevder Heelas at dette generelt sett ikke er riktig. (Heelas 2008:217-220) Selv om det ikke er noe problem å finne rikelig med eksempler på egoisme forkledd som nyreligiøsitet eller lignende, så mener Heelas at hovedstrømmen generelt går i mer postmaterialistisk og til dels altruistisk retning. Ikke desto mindre har imperiet langt på vei vunnet frem i mye av opinionen med sin fortolkning av hybriditeten.

ILÅBL-kampanjen har mest fokusert på det de mener kan være farlige utslag av å ikke følge vitenskapens mainstream og storsamfunnets autoriteter. Dette har holistene blitt voldsomt provosert av, selv om noen kan dele skepsisen til enkelte alternative tilbud eller uttrykksformer. For mange i HoF er det prinsipielle forsvaret for mangfold i kampen mot ensretting oftest viktigere enn om homeopati i naturvitenskapelig forstand kan bevises å være medisinsk effektiv. Kampen om slike enkelt-uttrykk for aspekter av et holistisk livssyn er ofte overskygget av den større kulturkampen, som for mange oppleves som en blanding av kampen for å beholde sin menneskelighet, og opplevelse av mening, samt en kamp for jordens overlevelse på lengre sikt. Da er det ikke så viktig om en chakra-healer virkelig er dyktig, i hvert fall ikke utad, men det er desto viktigere at retten til å avgjøre om man skal drive med slikt ligger hos den enkelte, ikke hos et imperie, i dens moderne uttrykksformer som helsevesen eller tilsvarende bedrevitende instanser.

Bhabha snakker om ambivalensen som den koloniserte føler overfor de koloniserende, med både avsky og tiltrekning (Ashcroft 2007:10). Dette var noe flere av informantene mine delte med meg. Noen ganger kunne de snakke om stoltheten ved å være annerledes, mens de andre ganger kunne snakke om smerte ved det samme, og at de egentlig ikke ønsket å stå i konflikt med storsamfunn eller vitenskap. I HoF har man da også vedtatt at man faktisk ønsker å bygge

bro mellom vitenskap og spiritualitet, og mange ønsker å bringe mye av det som har blitt regnet som alternativt inn i det vanlige samfunn.

Stinas historie inneholder et eksempel på opplevelsen av psykiateren som representant for storsamfunnets ødeleggende ensretting. Ellers finner er det også elementer av dette med kampen mot et imperie også i historiene til Tord og Bjørn og flere andre, selv om de vanligvis ikke omtaler det med de begrepene vi kjenner fra postkolonial teori.

Stinas historie:

Stina er i midten av 30-årene og holder ritualer på vegne av HoF. Hun er født og oppvokst på Grünerløkka. Moren var ateist, og det var ingen åndelighet hjemme, heller forakt for religion. Familien regner alt som tilfældigheter eller noen andres skyld, forteller Stina. Det var en typisk arbeiderfamilie med jobber som vaskehjelp, kantine, sjåfør eller hjemmевærende. Den gang bodde det masse fyllicker på Grünerløkka, og ingen hippier. Da hun var liten snakket hun til månen, vinden og naturen og lurte på om hun skulle bli same, for å bli sjaman. Hun hadde tilgang til hest og red mye. Satt og så på naturen og lengtet seg vekk, husker hun. Begge foreldrene hadde store rusproblemer og det var alltid fest hjemme. Faren var uberegnelig. Moren var redd ham og ble stadig slått, og det ble også Stina. Han skjenket henne fra hun var to og fortsatte jevnlig – og hun selv begynte å stjele alkohol. Hun begynte med hasj fra syvende klasse og etter hvert mye annet. Hun tenkte hun skulle dø ung, men med graviditeten snudde det.

Livet var ikke lett, så det var nok en grunn til at hun søkte etter noe annet, og tidlig ble interessert i heksekunst. Hun kjøpte sin første bok om heksekunst som 15-åring, og opplevde for første gang at det var noen som tenkte som henne, med det guddommelige i alt. Det ble hennes vei til wicca. Men også før den boken så gikk hun i alternativavdelingen i bokhandelen og bladde, og var interessert i astrologi og mye annet.

Stina tok videregående i 20-årene som voksenopplæring, og oppdaget at hun hadde lyst til å studere. Hun ble bachelor, men ble så dårlig at hun tok kontakt med lege for hjelp mot depresjon. Det førte til at hun gikk til psykiater i flere år, og fikk beskjed om at hun var bipolar og måtte gå på medisiner resten av livet, om hun ikke skulle ta livet av seg. Hun opplevde at han gjorde tilstanden hennes verre, og hun ble bedre da hun omsider sluttet hos ham, og sluttet med medisinerne. Nå jobber hun som strikkedesigner og får healing av sjefen. Sjefen hjalp henne å takle følelssvingningene og lot henne være hos

henne i ukevis for å gråte og skrike, og hun kunne i perioder få seks behandlinger i uken. Stina har en datter på 12 år som hun er alene med.

Frem til hun var 22 år, og dermed til hun begynte å bruke internett, så var hun alene om wicca-praksisen, noe hun opplevde som ganske ensomt. Noe av det første hun gjorde da hun fikk internett var å bli med i diskusjonsgrupper. I flere år ble det med aktiv nettkontakt, uten fysiske møter. Hun møtte så Ane og Line, som var med i wicca og som senere meldte seg inn i HoF. Etter hvert fikk også Stina den etterlengtede wicca-innvielsen. Hun konfirmerte seg ikke som ungdom, men følte at hekse-innvielsen var som å ta et stort skritt videre i livet. Lenge var det viktig for henne å feire sabbatene. Nå er det mindre viktig, og det er ikke noe hun gjør hver gang. Hun hørte om HoF via Ane og Line, men det tok flere år før hun meldte seg inn. Det som gjorde at hun tok skrittet var muligheten for å jobbe aktivt, særlig med konfirmanter og annet praktisk ritualarbeid.

Fra hun var liten var det tydelig for familien at hun kunne snakke med dem som ikke var i denne verden. Som 12-åring husket hun på den døde mannen hun hadde snakket med frem til hun var åtte år, og alle ut-av-kroppen-opplevelsene. Hun ønsket å oppleve det på nytt, uten å klare det, selv om hun merket nærvær av ånder. Familien ønsket ikke å snakke om det Stina opplevde som barn, men ble skremt av det. Hun husker ut-av-kroppen-opplevelsene som deilige, og de ultimate frihetsfølelsene. Hun føler i dag at hun kan nå langt ut, uten å forlate kroppen. Savnet det likevel fra hun var 12 og gjennom tenårene, som var de vanskeligste årene. Da Stina var 17 år gammel døde faren av en overdose heroin. Stina flyttet hjemmefra da hun var 16.

Mange av de viktigste aha-opplevelsene hun har hatt har vært når hun har snakket med trær, forteller Stina. De har kunnet snakke om alt, og tatt henne tilbake til big bang, og vist at det ikke er noe som skiller fortid, nåtid og fremtid, eller henne selv og andre. De har snakket om ting som verdien av tålmodighet eller gleden over at et barn klatrer i dem. Hun kan også snakke med dyr og får masse informasjon fra dem. Mens dyrene var mer en del av hennes måte å være i verden på, viste trærne henne noe større.

– Når det gjelder ILÅBL så må man stole på det man selv erfarer, ikke bare det en lege sier, sier Stina. Kjenner den universelle kjærlighetskraften. Kanskje er det det samme som det guddommelige. Er ikke i tvil om at det finnes noe større. Kjenner så mange som tenker og opplever som henne at når hun møter humanistene som tror at alt dette er bare tro og forestillinger, eller religiøse som feier bort alt, så tenker hun "jöss, går det an å tro noe

sånt! Det var da merkelig lukkethet!” Etter hennes mening er åpenheten det viktigste med HoF, både for henne selv og for samfunnet. Hvis hun forteller til psykiateren sin at hun snakker med trær, så blir hun lagt inn. Det må være rom for individets åndelighet, sier Stina. Hun har vært en del av Blitz-miljøet, og de utga seg for å være åpne og frie, men sannheten er at det var beinhardt. Man går ikke dit med rosa kjole og ballerinaske. Det er mange som utgir seg for å ha rom, men så er det et lukket miljø, hvor de vil ha mer av seg selv. Hun opplever HoF som motsetningen til det.

– Hvorfor er friheten i HoF så nødvendig når det allerede er så mye frihet i det moderne samfunn, spør jeg. Hun svarer at det går mer på det indre enn det ytre. Mange stusser når hun sier at hun mediterer, og overraskende mange lirer av seg fordomsfulle ting ang menneskets muligheter. Har opplevd negative reaksjoner hvis hun sier at hun er heks, så oftest forteller hun ikke det. Det moderne samfunnets aksept av mangfold går mer på det ytre enn på det indre.

Konklusjon

I postkolonial teori brukes ofte hybriditet om skapelsen av krysskulturelle former i kontaktsonen skapt av koloniseringen (Ashcroft 2007:108). Slik sett kan den holistiske og alternative spiritualiteten som finner sitt uttrykk i HoF sees som et hybrid uttrykk for et møte mellom norsk folketro, moderne fremtidsoptimisme og østlige og andre tradisjoner. Særlig fra 60- og 70-tallet begynte det å vokse det frem en global kultur, gjennom økt reisevirksomhet og at ulike former for media skapte en større tilgang til impulser fra ulike kulturer. En del av denne nye globale situasjonen oppsto som konkrete ettervirkninger av postkoloniale forhold, noe som i seg selv understreker relevansen for å trekke inn et slikt perspektiv. Uansett stimulerte det miljøer her hjemme til å se seg selv annerledes, og til å samles rundt en del av disse ideene.

Som i de klassiske postkoloniale samfunnene skjedde ikke denne utviklingen i periferiene i Norge uberørt av diskursen i sentrum, hos de som fortsatt satt med definisjonsmakten, og responsen ble dermed ambivalent. Dels ville man representere et opprør mot mye i det moderne samfunn, slik man så det, og dels ville man oppfylle mange av de sentrale verdiene i samfunnet. Uansett ble det skapt en ny identitet som noe alternativt, som mange av ”de alternative” kunne ha den samme ambivalensen overfor. Det kunne føles både tiltrekkende og

frastøtende. Uansett kunne det representere frigjørende perspektiv i forhold til å finne en ny identitet som ble opplevd som mer favnende for hvem man var.

Sett i lys av postkolonial teori virker Heelas teori om at dette representerer en Selvets religion som ikke så treffende, annet enn som en spissformulering av visse aspekter. Man kan innvende at det moderne samfunn generelt har satt selvet i sentrum, eller i hvert fall individet. Det å ta personlig ansvar for valgene vi tar står i sentrum for menneskerettighetserklæringen og andre prinsipper vi bygger samfunnet på. Mye økonomisk teori bygger på individet som en nyttemaksimerende aktør. Om alternativ og holistisk filosofi generelt, og HoF spesielt, skulle representere noe annet kan det hevdes at det er forsøket på helhetstenkning, at alt henger sammen og at alt påvirker alt annet, som er det mest sentrale. HoF bygger riktignok på en ganske radikal individualisme, men den vektlegger ikke bare seg selv som sentral, men også at andres ståsted skal tas i betraktning.

Uansett er det liten tvil om at den enkeltes subjektivitet preger dynamikk og fokus i HoF – iblant i den grad at det kan se ut som det slår ut målsettingen om helhetstenkning. Dette gjør det likevel neppe til noen selvets religion, men muligens i til Det ukjentes religionen, eller Det relatives religion.

HoF kan likevel sees på som en slags allianse mellom på den ene siden de som anser et dypere selv som guddommelig, og egoet som et problem. Og på den andre siden de som anser et dypere selv som et trosspørsmål, men at vårt vanlige personlige jeg uansett må ha full respekt og valgfrihet, og at det dermed er jeget som er hellig, men ikke et mer flyktig selv. En slik allianse muliggjøres ved at man på noen punkter er vag og tvetydig, og tillater at medlemmene har ulike tolkninger. Faktisk er det slik at man insisterer på en slik åpenhet, nettopp fordi man har ansett at ideen om en dypere guddommelighet er et trosspørsmål, mens man anser individets ukrenkelighet og frihet som et livssynsspørsmål. HoF skal favne en rekke ulike "troer". Dermed er selvet hellig for enkelte medlemmer, men for HoF blir det heller individet enn selvet som er hellig.

I HoF var det åpenbart at holisme og individualisme ikke bare fremsto som to hovedkjennetegn, men at det ofte var verdier som utfordret hverandre direkte. En viktig del av denne konflikten ble utspilt gjennom dels å vektlegge begrepene forskjellig, og dels gjennom forskjellig forståelse av fortolkning av hva holisme innebar. Enkelte ganger gikk det så langt at holisme mest av alt fremsto som et symbolord for det alternative, og hvor det viktigste ble den subjektive erfaring og individets ukrenkelighet.

Så kunne man spørre seg hvorfor man ikke like godt knytter seg til HEFs humanisme, hvis det er slik at individet er så sentralt. Spørsmålet tydeliggjør at det tross alt ikke bare er individet og dets menneskerettigheter man samles om, selv om det er en del av fundamentet. En like sentral verdi mangfold, og det handler både om menneskelig mangfold og kosmologisk og sannhetsmessig mangfold. HoF forsøker å favne et mangfoldig sannhets- og virkelighetsbegrep. Til sammenligning opplever man i HoF at HEF prøver å få alle til tilpasse seg én sannhet og én måte å se all virkelighet på, og dette assosieres direkte med imperiet i alle dets former, og dets forsøk på å undertvinge seg alle mennesker sin makt, og at det slik sett ikke har noe med sannhetssøking å gjøre. I HoFs vedtekter står dessuten:

HoF skiller mellom åndelighet og religion. Vi ser på religion som trossystemer definert av ytre rammer som dogmer og læresetninger, mens åndelighet er ubundet av dette. HoF ønsker å styrke det enkelte individs rett og frihet til stadig dypere forståelse og erkjennelse av helheten, uten at vi sier noe om hva som er det eneste og sanne riktige.

I det ligger det ikke bare en relativistisk holdning til sannhet. Det kan også sees som en oppfordring til spirituell søken, som blir stående i motsetning til en rasjonalistisk humanisme. HoF gir både i vedtekter og på andre måter uttrykk for at det både er mulig og ønskelig å erfare og forstå det åndelige dypere, selv om man ikke skal forvente å komme i mål, eller at ens egne svar skal være gyldige for andre.

Selv om individualismen dermed er svært sterk i HoF, så balanseres den av idealer om åndelig søken og helhetstenkning, samt av verdien av mangfold. Ikke-dogmatisme får dermed ikke alt til å kollapse til jeg-sentrert relativisme – selv om det tidvis kan se slik ut. HoF er også dominert av en subkultur med interesse for ulike alternative og spirituelle fenomener, noe som begrenser en del andre retninger forbundet ellers muligens kunne tatt. Og selv om helhetsperspektivet i HoF tidvis svekkes av relativisme og individualisme, så er det – sammen med verdier knyttet til økologi og solidaritet m.m. – såpass grunnleggende deler av en miljøets verdier at det aldri kan settes helt strek over.

Utfra rammene i denne oppgaven, som fokuserer på HoF som sosial virkelighet, blir det vanskelig å ta stilling til påstander knyttet til den eventuelle indre modenheten eller indreorienteringen til personen. Det er noe både HoF hevder, og som er sentralt i Heelas' resonnementer, men som ikke virker som nødvendige konklusjoner. Derimot er Woods påstand om at relativiseringen av autoriteter er mer sentralt enn at det nødvendigvis er en

større indreorientering, mer i tråd med mitt materiale fra HoF, og står heller ikke i motsetning til de postkoloniale perspektivene.

Det må likevel sies at selv om vi dermed har en del prinsipielle motforestillinger om at det er en indreorientering som er utgangspunktet i HoF, så er det likevel ikke umulig at en situasjon med kulturmøter og fremveksten av hybridkulturer og samtidig en relativisering av autoriteter KAN innebære en større indreorientering. Det er likevel ikke selvsagt at en slik eventuell indreorientering innebærer større reell frihet fra ulike former for sosialisering. Det kan fortsatt sees som en respons på at samfunnet rett og slett gir oss andre impulser og samtidig stiller andre krav og gir andre muligheter. At det kan finnes en viss ideologisk støtte i holistiske miljøer til indre frihet og selvstendighet betyr ikke at dette er en faktisk realitet.

Det kan dessuten innvendes at tradisjonelle samfunn, inkludert samfunn med relativt autoritær religiøsitet, har hatt sine mystikere som har vektlagt direkte personlig erfaring av det hellige. Det blir dermed vanskelig å være enig med Heelas at en ideologi om indre utvikling i seg selv innebærer at dette rent faktisk skjer. En slik essensialisme blir dessuten nærmest en metafysisk eller ontologisk påstand – uten at det betyr at det er noen umulighet.

Om det var større grad av indrestyring, eller uavhengighet av ytre tradisjoner og sosialiseringer, så kunne man også spørre seg om resultatet var mer egoisme og valg basert på ulike former for personlige preferanser, eller om det var en indrestyring som førte til større evne til ansvar og etisk livsførsel. Kritikere har ofte antydnet det første, og forkjempere det siste.

I følge undersøkelser fra blant annet Botvar så er alternativt og holistisk spirituelle mer engasjert i samfunn og miljø enn gjennomsnittsnordmannen, men ikke særlig mer enn en kirkegjengerne som også viser større engasjement enn andre (Botvar 2009). Mitt materiale viser at de fleste av de aktive holistene er eller har vært engasjert i en rekke andre foreninger og samfunnsspørsmål, noe som peker i retning av at en eventuell indrestyring i hovedsak ikke gjør at man trekkes mot større grad av likegyldighet og personlig tilfredsstillelse. Likevel må det bemerkes at holistene og aktivt kristne da på noen felt faktisk fremstår som relativt like, noe som gjør det nærliggende å si at engasjement ikke har noe med om man tilslutter seg tradisjonell eller ny religiøsitet. Det kan like gjerne være slik at mennesker som er opptatt av ulike former for eksistensielle spørsmål har større tendens til å engasjere seg i andre samfunnsspørsmål, selv om de for øvrig tenker og tror helt forskjellig. Hvis dette er riktig så gir ikke det støtte til at det er noe vesensforskjellig rundt de som har indreorientering som

fokus. Det gir mer støtte til en antakelse om engasjement innen et felt, skaper engasjement innen flere, og det er dermed heller ingen grunn til å slutte at holistisk spiritualitet på denne måten er grunnleggende forskjellig fra mer tradisjonelle livssyn.

Alt i alt peker mitt materiale mot at hypotesen om new age og holistisk og alternativ spiritualitet som en Selvets religion, og med kvalitativ indreorientering må forkastes – i hvert fall i den grad mitt materiale fra HoF er representativt. At fremtredende forfattere og kursholdere i miljøet har et slikt fokus, og at man kan finne andre som har et ideal som minner om hinduenes bestrebelse om at selvet skal forene seg med det guddommelige Selvet, er ikke tilstrekkelig grunn til å hevde at dette generelt er den forenende forestillingen i miljøet. Selvet som guddommelig er en utbredt idé i HoF, men slik jeg observerer feltet, så er ikke dette hovedsaken. Heller enn det guddommelige Selvet som sentrum, står det personlige jeget og dets identitetskamp mer sentralt – både ideologisk og praktisk. Kampen for mangfold og frihet, og retten til å være forskjellig og å favne alle sider av tilværelsen, er mer sentralt enn en klassisk mystisk indre reise, selv om både klassisk mystikk og østlig filosofi påberopes som støtte og inspirasjon.

Litteraturliste:

Ahlin, Lars:

(2001) *New Age – konsumtionsvara eller värden att kämpa för? Hemmets Journal och Idagsidan i Svenska Dagbladet analyserade utifrån Mary Douglas grid/group-modell och Pierre Bourdieus fältteori*. Lund: Teologiska institutionen.

Ahlin, Lars:

(2007) *Krop, sind – eller ånd? Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark*. Århus: Forlaget Univers.

Alver, Bente Gullveig, Gilhus, Ingvild Sælig, Mikaelsson, Lisbeth, Selberg, Torunn:

(1999) *Myte, magi og mirakel i møte med det moderne*. Oslo: Pax Forlag.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin:

(2002) *The Empire Writes Back*. London and New York: Routledge.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths and Helen Tiffin:

(2007) *Post-Colonial Studies. The Key Concepts*. Second Edition. London and New York: Routledge.

Berger, Peter:

(1973) *The Homeless Mind: Modernization and Consciousness* – with Brigitte Berger and Hansfried Kellner. Random House.

Berman, Marshall:

(1982) *All That Is Solid Melts into Air: The Experience of Modernity*. New York: Simon and Schuster.

Bhabha, Homi K.:

(1994) *The Location of Culture*. London and New York: Routledge.

Botvar, Pål Ketil:

(2009) *Skjebnetro, selvutvikling og samfunnsengasjement*. Den politiske betydningen av ulike former for religiøsitet blant norske velgere. Avhandling for Ph.D.-graden Institutt for statsvitenskap UiO, KIFO – Stiftelsen Kirkeforskning.

Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla (red):

(2010) *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Broch, Harald Beyer:

"*The Battle of Ålo, 1996. A descriptive Analysis of a Confrontation Between Greenpeace Activists and Norwegian Mine-Whalers*" i *Folk: Journal of the Danish Ethnographic Society*, s. 177-206.

Cohen, Anthony:

(1994) *Self Consciousness: An Alternative Anthropology of Identity*. London and New York: Routledge.

Csordas, Thomas J. :

(2002) *Body, Meaning, Healing (Contemporary Anthropology of Religion)*. New York: Palgrave Macmillan,

(1997) *The Sacred Self: A Cultural Phenomenology of Charismatic Healing*. Berkeley/ Los Angeles/ London: University of California Press.

Douglas, Mary

(1996) *Natural Symbols*, Second Edition. London and New York: Routledge

Elliott, Anthony:

(2008) *Concepts of the Self*, Second Edition. Cambridge: Polity press.

Elliott, Anthony og Charles Lemert:

(2009) *The New Individualism – The Emotional Costs of Globalization*, Revised Edition. London and New York: Routledge.

Foucault, Michael:

(1991) *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Penguin Social Sciences.

(2009) *History of Madness*. London and New York. Routledge.

Giddens, Anthony:

(1991) *Modernity and Self-identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press/ Blackwell Publ.

Gilhus, Ingvild Sælid og Mikaelsson, Lisbeth:

(1998) *Kulturens refortrylling: Nyreligiøsitet i moderne samfunn*, Oslo: Universitetsforlaget.

Heelas, Paul, Scott Lash & Paul Morris (eds)

(1996A) *Detraditionalization*. Oxford: Blackwell Publ.

Heelas, Paul:

(1996B) *The New Age Movement: Religion, Culture and Society in the Age of Postmodernity*, Oxford: Blackwell Publ.,

(2008) *Spiritualities of Life: New Age Romanticism and Consumptive Capitalism (Religion and Spirituality in the Modern World)*. Oxford, Blackwell Publ.

Heelas, Paul, Martin, David og Morris, Paul:

(1998) *Religion, Modernity and Postmodernity*, Oxford: Blackwell Publ.

Lambek, Michael:

(2008) *A reader in the Anthropology of Religion*. Second Edition. Oxford: Blackwell Publ.

Luckmann, Thomas:

(2004) *Den usynlige religionen*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Said, W. Edward:

(2003) *Orientalism*, London: Penguin.

Stoller, Paul

(1989) *The Taste of Ethnographic Things. The Senses in Anthropology*. University of Pennsylvania Press.

Turner, Victor:

(1969) *The Ritual Process. Structure and Anti-Structure*. Ithaca, New York: Cornell University Press.

(1974) *Dramas, Fields and Metaphors. Symbolic Action in Human Society*. Ithaca, New York: Cornell University Press.

Turner, Victor og Bruner, Edward M.:

(1986) *The Anthropology of Experience*, University of Illinois Press.

Wood, Matthew:

(2007) *Possession, Power and the New Age. Ambiguities of Authority in Neoliberal Societies*, Hampshire, UK: Ashgate Publ.

Andre bøker og publikasjoner som det refereres til i teksten:

Holsten

Div utgaver 2007-2012. Oslo. Holistisk Forbundsblad.

Capra, Fritjof:

(1986) *Vendepunktet*. Oslo: Grøndahl og Dreyer Forlag.

Dammann, Erik:

(1987) *Bak tid og rom*. Oslo: Grøndahl og Dreyer Forlag.

Forsberg, Odd Inge:

(2009) *Helhet og dybde. Veiviser til Ken Wilbers filosofi*. Oslo: Flux Forlag.

Garbarek, Vigdis

(1992) *Veien til deg selv*. Oslo: Gyldendal Forlag.

(1996) *Vågestykket*. Oslo: Gyldendal Forlag.

Ingen liker å bli lurt: <http://ingenlikerabilurt.no/> 2011-2012.

Magasinet Visjon (tidl Alternativt Nettverk)

Div utgaver 1992-2012, Oslo, Alternativt Nettverk Forlag/ Visionworks.

Müller, Bente:

(1986) *Gjennom lysmuren. Brevet til Eros – et kosmogram*. Oslo: Grøndahl og Dreyer Forlag.

Schau, Jon:

(2009) *Jons bok*. Oslo: HippieMedia Forlag.

Walsch, Neale Donald:

(2006) *Himmelske samtaler. En uvanlig dialog med Gud. Bok 1*. Oslo: Damm Forlag.

Wilber, Ken:

(2000) *Sex, Ecology, Spirituality. The Spirit of Evolution*. Second edition, revised. Boston & London: Shambhala Publication.

Appendiks 1: Holistisk Forbunds formålsparagraf og plattform

VEDTEKTER FOR HOLISTISK FORBUND

- Vedtatt på landsmøtet 2007 i Bergen
- Endret 2009 på Sørmarka og 2011 på Haraldsheim, Oslo

§1. FORMÅL

Holistisk Forbund er en livssynsorganisasjon som vil fremme og ivareta individers og grupperes rett og mulighet til å søke og utøve sitt eget livssyn.

Holisme innebærer en erkjennelse av at alt er forbundet og er en del av samme åndelige virkelighet. Holistisk Forbund skiller mellom åndelighet og religion.

Vi erkjenner at menneskers forståelse av verden og virkeligheten er i forandring.

Holistisk Forbund er en organisasjon for dem som anerkjenner at holistisk praksis innebærer et kollektivt og individuelt ansvar overfor hverandre, det globale samfunnet og jorden.

Holistisk Forbund er for dem som søker kunnskap og refleksjon omkring åndelige spørsmål ubundet av dogmer og tradisjonelle trosretninger, uten at vi sier hva som er det ene og sanne riktige. Holistisk Forbunds plattform og vedtekter utgjør verdigrunnlaget til Holistisk Forbund.

Holistisk Forbund vil arbeide med:

Opplysning om og utvikling av holistisk livssyn og praksis.

Å fremme en global etikk med utgangspunkt i FNs menneskerettighetserklæringer og The Earth Charter

Å søke å løse konflikter gjennom dialog.

Brobygging mellom spiritualitet og vitenskap.

Brobygging mellom ulike livssyn og religioner

Å fremme alternative behandlingsformer og selvutvikling.

Den enkeltes rett og mulighet til fullverdige seremonier og ritualer ved viktige overgangsfaser i livet, i tråd med eget livssyn og verdier.

Å fremme mangfold, toleranse, kjærlighet og glede

Holistisk Forbund er partipolitisk uavhengig.

Holistisk Forbund er fri til å søke samarbeid på saker med enkeltpersoner, organisasjoner og grupper nasjonalt og internasjonalt, når det er i overensstemmelse med våre interesser og såfremt det ikke er i strid med Holistisk Forbunds plattform og vedtekter

*

Plattform

Vi lever i en utfordrende og interessant tid. Det foregår store endringer av samfunnets og enkeltindividets vilkår for organisering og livsutfoldelse. Samtidig har verden blitt mindre og vårt eget samfunn har fått et tydelig flerkulturelt preg.

Alt dette berører ikke bare våre forestillinger om hvordan vi best mulig skal leve våre liv her på jorden, men også våre forestillinger om livssyn, åndelige sannheter og forståelsen av hvordan den fysiske og den åndelige virkelighet er forbundet med hverandre. Holisme er en helhetlig tankegang og et helhetlig livssyn, som bygger på forståelsen av at alt henger sammen og at vi alle har et felles individuelt og kollektivt ansvar for helheten.

En verden i endring

På samme måte som lover, moral og levesett stadig endres, så vil også vår oppfattelse og forståelse av tilværelsen alltid være i endring. Vi lever i en verden der eksisterende

verdensbilder går i oppløsning, nye dannes, gamle tenkemåter gis nytt liv og nye tenkemåter kommer til. Alt dette gir grobunn og muligheter for ny og større innsikt.

At vår forståelse av verden og forholdet mellom ånd og materie stadig er i endring, er en viktig del av fundamentet for Holistisk Forbund.

Åndelighet og religion

Holistisk Forbund skiller mellom åndelighet og religion. Vi ser på religion som trossystemer definert av ytre rammer som dogmer og læresetninger, mens åndelighet er ubundet av dette.

Holistisk Forbund ønsker å styrke det enkelte individs rett og frihet til stadig dypere forståelse og erkjennelse av helheten, uten at vi sier noe om hva som er det eneste og sanne riktige.

Den åndelige virkelighet kan erfares

Holistisk Forbund ser det som viktig å bidra til åpenhet og mangfold, gjennom å stimulere til fordomsfri og frisk tenking rundt åndelige og helhetlige temaer. Vårt utgangspunkt er at det finnes en åndelig virkelighet som det er mulig for den menneskelige bevissthet å både erfare og også utvide sin forståelse av.

Holistisk Forbund mener at mennesket har potensialer som langt overskrider det utviklingstrinn vi står på i dag.

Forholdet mellom fornuft og ånd

Holistisk Forbund mener at åndelig og vitenskapelig innsikt beriker hverandre og sammen gir en stadig voksende forståelse av oss selv og vår forbindelse med det univers vi er en del av. Sammen danner de en helhet som gir store muligheter for utvikling og bevisstgjøring på alle nivåer, fra forståelsen av den minste enhet, til forståelsen av den enkeltes betydning for samfunnet og sammenhengen mellom det individuelle og universet som helhet.

Holistisk Forbund mener derfor at åndelig erkjennelse og innsikt ikke står i motsetning til rasjonell tankegang og forskning.

Etikk

Holistisk Forbund mener det er behov for en etisk fornyelse og utvikling på flere nivåer i samfunnet. Dette gjelder så vel politiske og økonomiske systemer som mellommenneskelige relasjoner og åndelig forståelse. Vi vil at økonomiske og politiske strukturer skal være basert

på en helhetstenking og kjærlighet til alt liv. Holistisk Forbund mener at brobygging mellom ulike livssyn, ulike religioner og ulike kulturer er viktig for framveksten av en global etikk og en fredelig verdenskultur. Vi anser det derfor også som selvfølgelig at konflikter skal løses gjennom dialog og fredelige virkemidler og at hensynet til naturen og helheten settes foran profittbehov, grådighet og maktbegjær.

Holistisk Forbund ønsker å skape muligheter for at forståelsen av alle tings helhet og sammenheng blir satt ut i livet på måter som er til det beste for enkeltindividet, menneskeheten, dyrene, plantene, hele jorden og universet.

Økologi

Holisme og helhetstenking innebærer også en erkjennelse av vårt ansvar for den jorden som vi er en del av. Vi ønsker derfor å bidra til en mer helhetlig livsstil.

Holistisk Forbund vil derfor støtte et etisk dyrehold, det økologiske landbruket og en bedre tilgang til økologisk mat og andre helsekostprodukter. Holistisk Forbund vil også arbeide for bruk av miljøvennlig energi og økologiske byggemetoder.

Alternativ medisin

Holistisk Forbund mener det er en menneskerett å kunne velge helsemessige behandlingstilbud i tråd med eget livssyn. Vi ønsker full aksept av alternative vitenskaper og behandlingsformer, og at mennesket som helhet må få økt fokus.

Holistisk Forbund ser det derfor som nødvendig at alternativmedisin og skolemedisin gis lik status, og at det stimuleres til økt dialog og samarbeid mellom disse grenene for best mulig å imøtekomme enkeltmenneskers behov.

Ritualer og seremonier

Holistisk Forbund ser på ritualer og seremonier ved livets overganger som viktige.

Vi vil derfor forsøke å imøtekomme behov på dette området, gjennom tilbud om tilrettelegging, rådgivning og gjennomføring av ritualer og seremonier som overgang fra spedbarn til barn, fra barn til tenåring, fra ungdom til voksen, fra voksen til eldre o.s.v.

Holistisk Forbund vil også utarbeide egne ritualer i forbindelse med spesielle høytider som for eksempel konfirmasjon, bryllup, fødsel og gravferder.

Appendiks 2: Holistisk Forbunds tre vedtatte landsmøteuttalelser, 4.06.11

Vedtatt som 1 av 3 uttalelser fra Holistisk Forbunds landsmøte 4. juni 2011:

Livssynsfrihet for alle

Holistisk Forbund ser på de mange angrepene mot alternative behandlingsformer som angrep mot andres livssynsfrihet. Mange mennesker har troen på alternative behandlingsformer og healing som en grunnleggende del av sitt livssyn. Human-Etisk Forbund (HEF) står i spissen for den fanatiske kampanjen "Ingen liker å bli lurt." De har byttet ut sin tidligere hovedmotstander, kirken, som tror at healing var mulig for 2000 år siden, til å angripe mennesker som tror at healing er mulig i vår tid. HEF fremstår nå nesten som sekteriske i sin iver etter å frelse såkalt uvitende mennesker over til den rette tro.

Holistisk Forbund stiller seg undrende til hvorfor vår livssynsfrihet oppleves som så truende at det er nødvendig å lage en kampanje mot de som tror på alternative behandlingsformer. Holistisk Forbund mener at all livssynsfrihet begynner med retten til å bli møtt med respekt for eget livssyn. Det innebærer også retten til å utøve sitt livssyn så fremt det ikke krenker andre.

Mye av grunnlaget for vitenskap er tro. Man tror på en hypotese helt til den blir motbevist og erstattet av en ny hypotese. Det er mange fenomener som ikke lar seg forklare vitenskapelig. Vitenskapen kan bare utvikle seg videre dersom noen er villige til å tro på noe annet enn det man allerede har bestemt seg for å tro. Uten en viss åpenhet for avvikende teorier, blir vitenskap ikke annet enn et sett dogmatiske læresetninger som til forveksling kan ligne en bibel. Da er det kanskje ikke så rart at konservative krefter innenfor vitenskapen finner støttespillere i enkelte kristelige miljøer for å forsvare det bestående, etablissementet, og sine egne dogmatiske tolkninger av virkeligheten.

Holistisk Forbund er et livssynssamfunn, og gir følgelig ikke medisinske anbefalinger til våre medlemmer. Vi mener at hvert enkelt menneske må ha rett til å velge medisinsk behandling i tråd med eget livssyn.

Holistisk Forbund ser det ikke som selvfølgelig at en teori er feil selv om den ikke lar seg bevise vitenskapelig. Det betyr ikke at vi er motstandere av vitenskap, det betyr at vi har tiltro til at vitenskapen vil utvikle seg videre, slik at vi også i fremtiden vil forstå stadig mer av livets mysterier og underverker.

Vedtatt som 1 av 3 uttalelser fra Holistisk Forbunds landsmøte 4. juni 2011:

Ingen liker å bli lurt – heller ikke av fundamentalister og dogmatikere

Et viktig kjennetegn ved fundamentalister er ideen og overbevisningen om at det finnes en absolutt og objektiv sannhet som de er i besittelse av og som blant annet kan virkeliggjøres gjennom å fordømme alt og alle som står for en annen, eller mer nyansert oppfatning. Oftest forsvares slike holdninger og handlinger av dogmatikere og fanatikere, som dermed også sørger for fundamentalismens fortsatte overlevelse.

Den seneste tida har både deler av media og noen organisasjoner startet kampanjen «Ingen liker å bli lurt», som er et både ensidig og enøyd angrep, ikke bare på alternativ medisin og alternativ behandling, men også på de som, blant annet i tråd med sitt livssyn, eller ut fra sine egne positive erfaringer, er brukere av disse alternativene, av og til sammen med mer skolevitenskapelige behandlingsmetoder.

I dette tilfellet går det ikke å gjemme seg bak verken humanisme, etikk, eller andre og lignende merkelapper. Det blir ikke mer humanistisk av det, snarere tvert imot. Det er ganske vanlig at de som på en dogmatisk og fundamentalistisk måte forsøker å fordømme og fortelle andre om den eneste og ufravelige sannheten, setter slike merkelapper på seg selv for å gi skinn av at de gjør «er til det beste for andre». I tråd med god, fundamentlistisk tradisjon er de som er involvert i denne kampanjen blottet for hensynet til livssyn og overbevisning hos de som mener noe annet enn de selv.

All livssynsfrihet begynner med retten til å bli møtt med respekt for eget livssyn, men også med respekt for andres. Det innebærer også retten til å fritt kunne utøve sitt livssyn, under forutsetning av at det ikke krenker andre.

Holistisk Forbund har innsett dette. Derfor har vi også i vår plattform sett viktigheten av å også mene noe om alternativ medisin og alternativ behandling, noe som er uttrykt på følgende måte:

Holistisk Forbund ser det som nødvendig at alternativ medisin og skolemedisin gis lik status, og at det stimuleres til økt dialog og samarbeid mellom disse grenene for best mulig å imøtekomme enkeltmenneskers behov.

Også deler av grunnlaget for vitenskap bygger på tro, nemlig troen på at det man så langt har klart å bevise, også representerer sannheten. Det er helt i orden, men det er også en av forklaringene på at det fortsatt eksisterer fenomener som ennå ikke lar seg forklare vitenskapelig. Det er kun gjennom at noen er villige til å mene noe annet, som vitenskapen kan bevege seg framover. Uten åpenhet for avvikende teorier og avvikende opplevelser, blir også vitenskapen dogmatisk. Det er derfor som Holistisk Forbund i sin formålsparagraf sier at vi vil arbeide for en brobygging mellom spiritualitet og vitenskap og mellom ulike livssyn og religioner.

Som en livssynsorganisasjon gir Holistisk Forbund ingen anbefalinger om bruk av medisin og behandlingsmetoder, verken til sine medlemmer eller andre. Derimot mener vi at enkeltmennesket skal ha rett til medisinsk og annen behandling i tråd med sitt livssyn. Holistisk Forbund ser det nemlig ikke som den absolutte sannhet at en teori er feil, selv om den ennå ikke har latt seg bevise vitenskapelig. Holistisk Forbund er ikke motstandere av vitenskap, men vi har tiltro til at vitenskapen kan utvikle seg videre og best kan gjøre det om den kan slippe å bli et offer for, eller bli tatt til inntekt for fundamentalister og dogmatikere, selv om de kaller seg humanister.

Holistisk Forbund synes nemlig ikke, i motsetning til dogmatikere og fundamentalister, at det vil være så skremmende om vi i fremtiden blir i stand til å forstå ennå mer av livets og virkelighetens mysterier, mangfold og underverker, gjerne ved hjelp av også vitenskapen.

Vedtatt som 1 av 3 uttalelser fra Holistisk Forbunds landsmøte 4. juni 2011:

Kampanjen "Ingen liker å bli lurt" og retten til å gjøre egne valg

Vi har alle en rett til å velge det livssynet vi ønsker, tiden er forbi for noens diktat overfor enkeltmennesket. Likevel velger vi mennesker ofte å stå i vår egen silo og kritisere dem som står for en annen oppfatning. All livssynsfrihet begynner med retten til å velge selv samtidig som vi respekterer andres valg. Av og til må dette kjempes for.

Nylig startet Human-Etisk Forbund kampanjen 'Ingen liker å bli lurt'. Utrykket er vi enig i, men innholdet opplever vi som et angrep både på dem som har andre perspektiver på

alternativ medisin og behandling, som på dem som bruker alternativene. Halve den norske befolkningen er åpen for å bruke alternativ behandling alene eller sammen med Helsevesenets tilbud.

Etter 400 år med naturvitenskapelig forskning vet vi svært mye om de matematiske, fysiske og biologiske aspektene av vår virkelighet. Vi synes å vite tilsvarende lite om vår indre verden og de subjektive opplevelsene av det som beveger seg i og mellom oss mennesker. Dette er en ubalanse.

Grunnfjellet til en lang rekke livssyn og mystikertradisjoner, er fundert i at det finnes en større virkelighet enn oss. Noen av de mest kjente tilnæringsverktøy er meditasjon, yoga og bønn, eventuelt sammen med dybde-psykologi eller andre metoder egnet til å utforske vår indre subjektive virkelighet.

Det aller beste ved tradisjonell vitenskap er kravet til en ryddig metodikk. Bruk av nyvinnende teknologi for å forske dypere enn tidligere er ofte viktig, og ikke minst: Et åpent sinn i forhold til hva forskningen skal finne ut av. Det er derfor vi i vår formålsparagraf sier at vi vil arbeide for "brobygging mellom spiritualitet og vitenskap og mellom ulike livssyn og religioner".

Holistisk Forbund har tiltro til at vitenskapen vil utvikle seg videre ved å inkludere flere syn og perspektiver. Det gleder oss at det er sterk økning i forskning på virkningene av langsiktig meditasjon og andre metoder for å utvide bevisstheten og positivt påvirke egen helse og velvære.

I Holistisk Forbund bruker vi gjerne andre ord enn 'alternativt'. I Storbritannia brukes begrepet 'complementary medicine', et uttrykk som evner å reflektere en positiv utvikling i å inkludere komplementære metoder. I Norge er det en gryende integrering av skolemedisin med slike metoder, der Overlege Audun Myskja har valgt å bruke begrepet 'Integrert medisin'.

I Holistisk Forbund arbeider vi for mangfold og for integrering av det beste fra alle tradisjoner, og dette ser vi alle grunner til å holde fast ved. Humanismens viktigste verdi er viljen til å være åpen til det vi ikke vet. I Holistisk Forbund ønsker vi oss nå en åpen og respekterende dialog på veien mot å integrere skolemedisin, vitenskap og komplementære metoder.

